

Marian Pastuszko

Szafarz święceń (kanony 1012-1023)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 43/3-4, 117-251

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MARIAN PASTUSZKO

SZAFARZ ŚWIĘCEŃ (KANONY 1012-1023)

Spis treści. Wstęp. 1. *Szafarzem święceń – biskup.* 1. Prawo dawne. 1.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. 1.2.1. Zwyczajny szafarz święceń. 1.2.2. Nadzwyczajny szafarz święceń. 1.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II 2. *Szafarz święceń biskupich upoważniony przez papieża* (kan. 1013). 2.1. Prawo dawne. 2.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. 2.2.1. Szafarz wyświęconych przez papieża. 2.2.2. Szafarz konsekracji biskupiej. 2.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. 3. *Biskupi święcący z głównym szafarzem święceń biskupich* (kan. 1014). 3.1. Prawo dawne. 3. 2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. 3.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II 4. *Biskup własny święceń diakonatu i prezbiteratu* (kan. 1015). 4.1. Prawo dawne. 4.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. 4.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. 5. *Tytuły uzyskania biskupa własnego do święceń diakonatu i prezbiteratu* (kan.1016). 5.1. Prawo dawne. 5.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. 5.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. 6. *Zakaz udzielania święceń poza własnym terytorium* (kan.1017). 7. *Dymisorie do święceń diakonatu i prezbiteratu* (kanony 1018 – 1023). 7.1. Prawo dawne. 7.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. (kanony 955 i 958-967). 7.2.1. Dymisorie dla osób świeckich. 7.2.2. Dymisorie dla zakonników 7.2.3. Duchowni, którym można lub należy wysłać dymisorie. 7.2.3.1. Dymisorie ordynariuszy miejscowych. 7.2.3.2. Dymisorie przełożonych zakonnych. 7.2.4. Treść i moc prawna dymisoriów. 7.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II (kanony 1018-1023). 7.3.1. Wystawianie dymisoriów dla kandydatów na duchownych diecezjalnych (kan. 1018 (1)). 7.3.2. Wystawianie dymisoriów dla członków instytutów klerykańskich na prawie papieskim i członków stowarzyszeń życia apostołskiego na prawie papieskim (kan. 1019 (1)). 7.3.3. Dymisorie wydaje się po

zebraniu zaświadczeń na temat kandydata do święceń wymaganych kanonami 1050 – 1051 (kan. 1020). 7.3.4. Skierowanie dymisoriów (kan.1021). 7.3.5. Sprawdzenie autentyczności dymisoriów (kan.1022). 7.3.6. Warunki postawione w dymisoriach (kan. 1023). *Zakończenie. Argumentum.*

Wstęp

W Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II, w jego księdze czwartej – *posługa uświęcenia w Kościele* – część pierwsza – *sakramenty* – znajduje się tytuł szósty – *święceń* – zawierający kanony 1008 – 1054. Z tych kanonów pierwsze dwa, to jest kan.1008 i kan.1009 zamieszczone są po tytule szóstym, a przed tytułem pierwszego rozdziału – *sprawowanie* (celebracja) *i szafarz święceń*. Temu sprawowaniu, dokładniej czasowi i miejscu sprawowania święceń poświęcone są kanony 1010 i 1011 §§ 1- 2. Pozostałe zaś *kanony*, to jest 1012 – 1023 mówią *o szafarzu święceń*. Tutaj zajmujemy się najpierw trzema pierwszymi kanonami z tej grupy, to jest kanonami: 1012, 1013 i 1014, ponieważ dotyczą one biskupa jako szafarza święceń i święceń biskupich oraz koncelebrujących z szafarzem święceń biskupich. Dalsze kanony tego tytułu, to jest 1015-1023 dotyczą święceń prezbiteratu i diakonatu. W tych kanonach uregulowane są problemy: 1. biskupa własnego (kan. 1015); 2. tytułów uzyskania biskupa własnego (kan. 1016); 3. zakazu udzielania święceń poza własnym terytorium (kan. 1017) i wreszcie 4. dymisoriów do święceń (kanony 1018 – 1023). Na ten ostatni temat napisał pracę ks. Leon Pawlina, *Dymisorie w rozwoju historycznym*, Lublin 1936 r., stronic 147. Wbrew tytułowi praca zajmuje się nie tylko historią dymisoriów, jakkolwiek główna jej część, to historia tej instytucji. Jednak w tej dalszej części mamy omówione kanony 955 i 958 – 967 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. traktujące o dymisoriach. Ale też, oczywiście, nie ma w niej nic na temat dymisoriów w dokumentach opublikowanych po 1936 r. Dlatego tutaj zajmujemy się dymisoriami, jakkolwiek głównie będzie nam chodzić o tę instytucję w świetle nowego prawa kościelnego, to jest Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. Ponieważ na temat dymisoriów jest sześć kanonów, dlatego mamy do opracowania mniej tematów niż kanonów do opracowania, bo tylko siedem. Z tych siedmiu tematów trzy z nich dotyczą święceń biskupa, a cztery – święceń prezbitera.

Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich w rozdziale XVI – *o kulcie Bożym, zwłaszcza o sakramentach*, rozdział VI – *o święce- niach*, art. 1 *o szafarzu święceń*, zawiera kanony 744 – 753, razem dziesięć kanonów, a więc nieco mniej, niż w KPK z 1983 r. Z tego powodu nie każdy kanon na temat szafarza święceń w KPK z 1983 r. ma swój odpowiednik wśród kanonów o szafarzu święceń w KKKW. O tych ostatnich powiemy tylko tyle, że są bardziej ogólne. Kanony KPK z 1983 r. na temat szafarza święceń są bardziej szczegółowe.

1. Szafarzem święceń – biskup

1.1. Prawo dawne

W dniu zesłania Ducha Świętego w wieczerniku znajdowali się apostołowie wraz z innymi modlącymi się w liczbie ponad sto dwadzieścia osób. Znamy imiona apostołów. Szymon, nazwany Piotrem (znany też jako Kefas) i jego brat Andrzej, Jakub Starszy i brat jego Jan – synowie Zebedeusza (synowie gromu), Filip i Bartłomiej, Tomasz i celnik Mateusz, Jakub, syn Alfeusza, i Juda zwany Tadeuszem, i Szymon (Kananejczyk) Gorliwy (Łk 6, 14 – 16; Mt 10, 2-4). Wśród apostołów nie było Judasza Iskarioty, bo wcześniej zginął śmiercią tragiczną. Później jeszcze nazywał się apostołem Szawel, który stał się Pawłem. Prawo do tytułu apostoła opierał on na widzeniu Zmartwychwstałego pod Damazkiem (por. 1 Kor 15, 8-9) i na świadectwie danym Chrystusowi. – Dla apostołów w czasie Ostatniej Wieczerzy Pan Jezus ustanowił Najświętszą Eucharystię i polecił im sprawować ją na Jego pamiątkę (Mt 4, 19-22; Mk 1, 16-20) Wcześniej ustanowił ich kapłanami, *dając im udział w swoim postaniu i w swojej władzy* (KKK nr 1575). – Ci apostołowie byli pierwszymi biskupami w Kościele.

Do stu dwudziestu braci zgromadzonych w wieczerniku w dniu zesłania Ducha Świętego dołączyło około trzy tysiące nawróconych pierwszym kazaniem piotrowym. – Była to odrębna wspólnota w synagodze w Jerozolimie zaznaczająca swoją jedność pod zwierzchnictwem Jakuba Starszego apostoła, syna Zebedeusza, starszego brata Jana apostoła. Z *Dziejów Apostolskich* wiemy, że ewangelia szybko przenikła do Samarii i Galilei, do Fenicji i Cypru, a nawet do Damazku i syryjskiej Antiochii (Dz 8, 14; 8, 25; 8, 40; 9, 19; 9, 31; 11, 19), w której wyznawców Chrystusa nazwano chrześcijanami

(*christiani*) (Dz 11, 25). Do rozpowszechnienia chrześcijaństwa przyczynił się w znacznym stopniu św. Paweł, który prawo do tytułu apostoła opierał na widzeniu Zmartwychwstałego pod Damazkiem (por. 1 Kor 15, 8-9) i na świadectwie danym Chrystusowi. Odbił on trzy wielkie podróże misyjne (Dz 13, 1 – 14, 28; 15, 36 – 18, 22; 18, 23 – 21 – 14). W pierwszej podróży wyruszył (lata 45-48) z Antiochii Syryjskiej na Cypr, a potem do Antiochii Pizydyjskiej. W Lykaonii (dzisiejszej Turcji) w miastach; Listra, Ikonium i Derby zostawił biskupów i diakonów (Dz 14, 6; Filip 1, 1-11; Dz 13, 1-14, 27). Powrócił do Antiochii Syryjskiej. W drugiej (lata 49-53) odwiedził gminy założone wcześniej w Syrii i Małej Azji (Galacja), i założył nowe gminy w Filippach i Tessalonikach, miastach Macedonii, a także w mieście Berea i w Atenach, mieście starożytnej Attyki (= Grecji; w czasach św. Pawła była to prowincja rzymska Achai) i w portowym mieście, Koryncie, stolicy prowincji Achai. Z Koryntu przez Efez i Jerozolimę wrócił do Antiochii Syryjskiej (Dz 15, 36-18, 22). W trzeciej podróży (lata 53-59) wyruszył z Antiochii Syryjskiej, do Galacji, to jest północnych regionów Turcji centralnej, i przez Frygię przybył do Efezu, miasta portowego w Azji Mniejszej (dzisiejsza Turcja), potem zakładał nowe gminy w Ilyrii, pograniczu Macedonii i w samej Macedonii, terytorium północnej Grecji, wówczas prowincji rzymskiej. Przez miasto Filippi i Troadę przybył do Jerozolimy (Dz 18, 23-21,16). W gminach zakładanych przez siebie zawsze zostawiał na stałe kapłanów¹ (Dz 14, 22) biskupów, lub diakonów (Filip. 1, 1-11) wyświęconych włożeniem na nich rąk (Hebr 6, 2). Św. Paweł wyraźnie wspomina, że swojego ucznia Tymoteusza wyświęcił na biskupa przez włożenie rąk (2 Tm 1, 6: 1 Tm 3, 14). Tenże św. Paweł zalecił Tymoteuszowi, żeby on sam zbyt szybko na nikogo rąk nie wkładał (2 Tm 5, 22). Drugi uczeń św. Pawła – Tytus – zastępował swojego mistrza – apostoła na Krecie, gdzie załatwiał zaległe sprawy i ustanawiał w każdym mieście prezbiterów (Tt 1, 5).

Inni apostołowie mniej podróżowali, ale wszyscy głosili ewangelię. I mieli swoich uczniów oraz następców. Wspomnijmy tu niektórych – Józef, (Bar Nebuah) lewita, pochodzący z Cypru, nazwany

---

¹J. Rostworowski, Charakter i znaczenie biskupstwa w pierwszych dwóch wiekach dziejów Kościoła, przyczynek do badań nad początkiem episkopatu, Kraków (1925), s. 36.

przez apostołów Barnabą, znany był w Jerozolimie. Nawrócony Szaweł kontaktuje się najpierw z nim i przez niego szuka kontaktu z apostołami. Barnabę posyłają apostołowie do Antiochii, gdy niektórzy przyjęli wiarę w Pana Jezusa (Dz 11, 22). To Barnaba sprowadził Szawła z Tarsu do Antiochii, gdzie razem przygotowywali się do podróży misyjnej. Razem z Pawłem został konsekrowany na biskupa. Nastąpiło to w Antiochii, przed ich wyjazdem na misje (Dz 13, 3; E. Dąbrowski, *Dzieje Pawła z Tarsu*, Warszawa 1953, s. 110). – Jan apostoł uczynił biskupem Smyrny swojego ucznia Polikarpa (+ 155/156). – Ignacy (+ ok.110), jest trzecim biskupem Antiochii po Piotrze apostołe. – Klemens Rzymski (88-97) jest wspomniany w liście św. Pawła do Filipian (4, 3). Był czwartym biskupem Rzymu po Piotrze apostołe.

W swoich listach św. Paweł wymienia wielu innych współpracowników. Większość z nich była zapewne biskupami (zob. więcej na ten temat; J. Jan Rostworowski, *Charakter i znaczenie biskupstwa*, s. 98-103).

W II wieku Kościół szybko się rozwijał, powstawały nowe stolice biskupie. *Gdziekolwiek osiadał po prostu wysłany dla pracy apostołowskiej w danej prowincji biskup – misjonarz: gdziekolwiek inicjatywę brała w rękę sama gmina, prosząc czy to przechodzącego biskupa – wędrowca, czy któregoś z sąsiednich pasterzy, o położenie rąk na jakiegoś kapłana lub diakona: gdziekolwiek może bardziej przedsiębiorczy zwierzchnicy większych gmin wprost wysyłali do miast odnośnej prowincji wyświęconych biskupów, aby tam objęli pasterski urząd*².

Św. Hipolit Rzymski (męczennik + 235) w swoim dziele *Traditio apostolica* napisanym około 211 roku, zawiera dane na temat obrzędów święceń, mianowicie biskupstwa, prezbiteratu, diakonatu, subdiakonatu i lektoratu. Szafarzem każdego z tych święceń jest biskup³, jakkolwiek nie każdego święcenia udziela w ten sam sposób. O prezbiterze św. Hipolit wyraźnie pisze, iż może on święcenie przyjąć, ale nie może tych święceń udzielić. Nie wyświęca on duchownych⁴.

---

² K. Romaniuk, List do Tytusa, w; Praca zbiorowa, Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu, część II, Poznań – Warszawa 1975, s. 978.

³ B. Botte, La Tradition apostolique de saint Hippolyte, Münster Westfallen (1963), p. 5, 20, 23, 31, 32, n. 2, 7, 8, 11, 13.

⁴ B. Botte, La Tradition apostolique, p. 24, n. 8.

Kan. 13 synodu odbytego w Ancyrze w 314 r., kan. 16 Soboru Nicejskiego I z 325 r., kan. 9 synodu antiocheńskiego z 341 r., kan. 26 synodu Laodycyjskiego z 343 r. i kan. 2 *Kanonów Apostolskich* wyraźnie stwierdzają, że szafarzem święceń prezbiteratu i diakonatu jest tylko biskup⁵.

Na wschodzie w połowie III wieku oprócz biskupów stale przebywających w mieście, znajdują się biskupi wiejscy, bardziej znani jako *chorepiskopi*. Tych biskupów wiejskich zwykle bywało więcej niż biskupów rządzących w miastach. To zagrażało jedności Kościoła. Z tego powodu niektóre synody ograniczały ich liczbę i kompetencję. Synod z Neocezarei (z lat 314-325) w kan. 14 przyrównuje chorepiskopów do siedemdziesięciu dwóch uczniów (nie do apostołów). Uważał, że są oni współsługami biskupa miejskiego⁶. Synod przeprowadzony w Sardyce w 343 r. w kan. 6 postanowił, iż nie należy ustanawiać biskupa w jakiegokolwiek wiosce lub w małym mieście, którym wystarczy jeden prezbiter. Biskupów w takich miejscach nie należy ustanawiać, żeby nie poniżyć imienia i władzy biskupów. Tylko w tych miastach należy ustanawiać biskupów, w których byli wcześniej⁷. Synod odbyty w tym samym roku w Laodycei w kan. 57 podjął identyczną uchwałę; w małych miastach i wsiach nie należy ustanawiać biskupów, lecz *perideutów* (przypis 9 tłumacza; *perideuta* to był prezbiter. Czynności wykonywane przez niego odpowiadają stanowisku współczesnego dziekana)⁸. Synody spowodowały, że biskupi wiejscy powoli zanikali, aż znikli zupełnie. Biskupi uważali, że mogą mieszkać tylko w większych miastach. Od tej pory odległość między wiernymi, a ich biskupem wzrosła niekiedy w takim stopniu, że biskup nie miał fizycznej możliwości udzielania sakramentów swoim wiernym. Musiał go zastąpić prezbiter.

Św. Hieronim (ok. 342 – 419) w piśmie do prezbitera Ewangelusa zwalcza opinię utrzymującą, iż diakoni mają większe znaczenie niż biskupi czy prezbiterzy. Ale ma on też wątpliwości, czy biskupi różnią się od prezbiterów, ponieważ apostołowie niekiedy sami na-

⁵ A. Znośko, *Kanony Kościoła Prawosławnego w przekładzie polskim*. t. I w trzech częściach, Warszawa 1978, s.135, 43, 154, 168, 11.

⁶ A. Znośko, *Kanony Kościoła Prawosławnego*, t. I, s. 144.

⁷ A. Znośko, *Kanony Kościoła Prawosławnego*, t. I, s.179-180; B. Kurtscheid, *Historia iuris canonici. Historia institutorum, Romae 1941*, p. 61

⁸ A. Znośko, *Kanony Kościoła Prawosławnego*, s. 174 (łącznie z przypisem 9).

zywają się prezbiterami, a przecież wiadomo, iż byli oni biskupami. Św. Paweł poleca swojemu uczniowi, Tytusowi, by załatwił on niektóre sprawy i ustanowił prezbiterów w mieście. Zaś Tymoteuszowi św. Paweł napisał, iż spodziewa się po nim nie zaniebdywania łaski Bożej otrzymanej wraz z włożeniem nań rąk czyli w czasie święceń. Św. Piotr, apostoł w swym pierwszym liście zwraca się do prezbiterów jako współprezbiter i świadek męki Chrystusa, aby paśli trzodę Bożą (5, 1). Św. Jan, apostoł na początku swojego drugiego i trzeciego listu pisze: *ja, prezbiter*. – Pisze też św. Hieronim, że jeden został ustanowiony nad wszystkimi, aby chronić Kościół przed schizmą, by nie powstało w Kościele tyle schizm, ilu jest kapłanów. Jego zdaniem biskup niczym nie różni się od prezbitera, poza udzielaniem święceń. Dlatego w Aleksandrii od ewangelisty Marka do biskupów Heraklesa i Dionizego prezbiterzy wybierają jednego spośród nich na wyższy urząd i nazywają go odtąd biskupem. Podobnie żołnierze wybierają cesarza, zaś diakoni wybierają archidiacona⁹ – To porównanie wyboru biskupa z wyborem cesarza i archidiacona jest dla nas zastanawiające, ponieważ wystarczy wybór, by wybrany został obwołany cesarzem czy archidiaconem, ale nie wystarczy wybór, żeby być biskupem. A św. Hieronim nie wspomina nic o święceń biskupa, jakkolwiek pisze, że diakon staje się prezbiterem na skutek święceń¹⁰.

Wątpliwości św. Hieronima trudno nam dostrzec w liście przypisywanym papieżowi św. Leonowi W. (440-461), który uczy, iż biskupi wiejscy oraz prezbiterzy w wykonywaniu wielu czynności liturgicznych nie różnią się od biskupów, ale co do pewnych czynności te różnice są widoczne. Biskupi wiejscy i prezbiterzy nie mogą udzielać święceń prezbiterom i diakonom, nie mogą poświęcać dziewic, ołtarzy i kościołów, udzielać daru Ducha Świętego ochrzczonej (czyli bierzmować), sporządzać krzyżma, udzielać pojednania pokutującym, a wreszcie dawać komukolwiek listów polecających¹¹. – Podobnego zdania jest papież Gelazy (492-496). Utrzymywał on, że wyłączne prawo do udzielania święceń ma biskup. Jeśli chciałby udzielić święceń prezbiter, to niech wie, że zo-

---

⁹ c. 24 D. 93

¹⁰ K. Hoła, Sakramenty w aspektach dziejzobawczych, część II, 4, Kapłaństwo, Kraków 1986. s. 67.

¹¹ c.4 D 68.

stanie on z tego powodu pozbawiony godności i ukarany ekskomuniką. Prezbiter może udzielić jedynie subdiakonatu i akolitu¹².

Więcej pewności w przedstawianych opiniach, niż wspomniany wyżej św. Hieronim, wykazał Ysidorus Ispalensis (ok. 566 – 636) w liście do Ludifredusa. Ale też żył on o wiele później od św. Hieronima, gdy o różnych urządach kościelnych wiedzano już dużo. W liście tym Izydor wylicza ostiariuszy, egzorcystów, akolitów, psalmistów, lektorów, subdiakonów, diakonów, prezbiterów i biskupów. Określa też, jakie prawa i obowiązki mają posiadający te święcenia i urzędy. Co więcej, wskazuje też, kto kogo może zastąpić w razie nieobecności któregoś z wyświęconych¹³. - Magister Gratianus (+ 1158 / 59), który włączył do swojego *Dekretu* ów list Izydora do Ludifredusa podsumowując go zdaniem; z *listu jasno wynika, kto jaki urząd pełni*.

W Dekrecie Gracjana mamy nie tylko list Izydora do Ludifredusa, ale też list św. Hieronima do Ewangelusa, a także list przypisywany św. Leonowi W. Magister Gracjan zamieścił w swoim *Dekrecie* różne teksty, czasem nawet sprzeczne ze sobą, żeby je uzgadniać. Niekiedy nie było to wcale łatwe. A niekiedy wnioski wyprowadzane przez dekretystów z tekstów zawartych w Dekrecie Gracjana były nieco zaskakujące.

Joannes Teutonicus w jego *Glossa ordinaria* do Dekretu Gracjana sformułował normę, według której na podstawie uprawnienia ze strony papieża wyświęcony może udzielić święceń, jakie sam posiada, np. prezbiter może udzielić święceń prezbiteratu, diakon może udzielić święceń diakonatu, zaś subdiakon może udzielić święceń subdiakonatu¹⁴.

Podobne poglądy głosili inni kanoniści, jak Tancredus (+ 1234), Innocentius IV /Sinibaldus Fieschi / (+1254), Bernardus de Bottonne (+ 1263), Antonius de Butrio (+1408), Antonius de Clavasio (+ ok. 1470). Glossator Vincentius Hispanus uczył nawet, że papież może upoważnić prezbiterów, aby wyświęcili prezbitera na biskupa¹⁵.

¹² Ep.14, 6; podaję za; J. Gaudemet, L'Eglise dans l'empire romain (IV – V si(cle), in: Histoire du droit et des institution en occident, t. III, Paris (1958) p. 115.

¹³ c. 1 D. 25.

¹⁴ Corpus Iuris Canonici cum glossis et notis ad marginem, pars I, Lugduni 1671.

¹⁵ K. Hoła, Sakramenty w aspektach dziejzbawczych, s. 68.

Opinii kanonistów nie przyjął teolog św. Tomasz z Akwinu (+ 1274). Zastanawiając się nad pytaniem, czy tylko biskup udziela sakramentu święceń, odpowiada nań twierdząco. I wyjaśnił, że papież ma pełnię władzy kapłańskiej. Dlatego może udzielić uprawnienia nie biskupowi, jeśli nie chodzi o bezpośrednią władzę nad Ciałem Chrystusa. W konsekwencji kapłan, który nie jest biskupem może udzielić święceń niższych, czy udzielić sakramentu bierzmowania. Jeśli zaś chodzi o bezpośrednią władzę nad Ciałem Chrystusa, to papież nie ma innej władzy, niż zwykły kapłan. Dlatego też nie może on udzielać władzy prezbiterowi, żeby ten udzielał święceń wyższych. – Św. Tomasz z Akwinu zastanawiał się również, czy udzielenie prezbiterowi uprawnienia do sprawowania Eucharystii nie pociąga za sobą przyznania mu uprawnienia do udzielania święceń, skoro Sakrament Eucharystii jest największym z sakramentów i sakrament święceń jest mu podporządkowany? Ale wyjaśnia, że sakrament Eucharystii mimo, iż jest on największy, to nie powoduje, by sprawujący Eucharystię uzyskał jakiś urząd. Jeśli zaś tego urzędu nie ma, to już nie może udzielać święceń¹⁶.

Kanonicy i teologowie w średniowieczu powszechnie uznawali, że święceń udziela zwykle biskup. Jego więc można określać jako zwyczajnego szafarza sakramentu święceń. Jeśli zaś w jakim przypadku święceń udziela nie biskup, tylko prezbiter, to jest on szafarzem nadzwyczajnym tych święceń przez niego udzielanych. Tak biskup, jak prezbiter udzielając święceń musieli przestrzegać warunków wymaganych prawem. A warunki te były wymagane albo do ważności albo do godziwości. I tak je też określano.

Stolica Apostolska znała tak opinie kanonistów jak opinie teologów na temat szafarza sakramentu święceń. Ponieważ te opinie były niezgodne, trzeba było dokonywać wyboru. – Papież Bonifacy IX (1389 – 1404) bullą *Sacra religionis* z 1 lutego 1400 r. udzielił uprawnienia opatowi klasztoru Piotra i Pawła oraz św. Osity w Essex, w Anglii, aby on sam i jego następcy swoim duchownym profesom (zakonnikom po ślubach) udzielali święceń niższych, a także wyższych, nie wyłączając prezbiteratu: *omnes minores, necnon subdiaconatus, diaconatus et presbyteratus ordines statutis a iure temporibus conferre libere et licite valeat*¹⁷.

¹⁶ Summa Theologica, III, Suppl. q. 38, ad 3, ad 4.

¹⁷ Reg. Lat. 81, fol. 264. Podaję za: F. M. Cappello, Tractatus canonico – moralis De Sacramentis, vol. IV, De sacra ordinatione, Taurini – Romae (1951), n.308, p. 202.

Druga bulla w tej samej sprawie, mianowicie *Apostolicae Sedis*, została wydana w dniu 6 lutego 1403 r. przez tegoż Bonifacego IX nie dlatego, żeby w pierwszej bulli dostrzeżono jakąś niestosowność, tylko ze względu na interwencję Roberta, biskupa Londynu. Podstawą interwencji było to, że biskup Londynu był fundatorem klasztoru świętych Piotra i Pawła oraz świętej Osity. Prawo patronatu przyznawało pewną jurysdykcję nad fundacjami, w tym prawo do udzielenia święceń na terenie fundacji. Robert, biskup Londynu czuł się poszkodowany bullą *Sacrae religionis* z dnia 1 lutego 1400 r. i prosił o jej odwołanie. Papież Bonifacy IX przychylił się do tej prośby i rzeczywiście odwołał uprawnienia przyznane wspomnianą bullą *Sacra Religionis*. Bonifacy IX napisał to zupełnie wyraźnie: *revocamus, cassamus et irritamus ac nullius esse roboris vel momenti facimus*¹⁸.

Papież Marcin V (1417 – 1431) bullą *Gerentes ad vos* z dnia 16 listopada 1427 r. udzielił uprawnienia na okres pięciu lat opatowi klasztoru cystersów w Alzelle, w diecezji Meissen, aby mógł on udzielać wszystkich święceń niższych i wyższych włącznie z prezbiteratem¹⁹.

Wreszcie papież Innocenty VIII (1484 – 1492) bullą *Exposcit tuae devotionis* z dnia 9 kwietnia 1489 r. upoważnił głównego opata cystersów oraz czterech jego opatów zastępczych do udzielania podległych im zakonnikom święceń subdiakonatu i diakonatu, żeby zakonnicy nie potrzebowali wychodzić z klasztoru w celu przyjęcia święceń²⁰ – Warto zwrócić uwagę, że ten ostatni przywilej nie dotyczył już udzielania święceń prezbiteratu. I był to przywilej, a więc wyjątek od normy.

Papież Innocenty VIII wydał swoją bullę *Exposcit tuae devotionis* po potępieniu przez papieża Marcina V w konst. *Inter cunctas* z 22 lutego 1418 r. zdania 28 Johna Wicleffa utrzymującego, iż święcenia duchownych zostało zarezerwowane papieżowi i biskupom ze względu na pożądane przez nich korzyści materialne²¹. Wiadomo

¹⁸ Reg. Lat. 108, fol. 132. Podaję za; F. M. Cappello, *De Sacramentis*, vol. IV, *De sacra ordinatione*, n.309, p. 203

¹⁹ K. Hoła, *Sakramenty w aspektach dziejzobawczych*, s. 68. Zob też: Louis J. Lekai, *Les moines blanc, histoire de l'ordre cistercien*, Paris (1957); M. Pacaut, *Les moines blanc, histoire de l'ordre de Citeaux*, Paris (1993).

²⁰ P. Gasparri, *Tractatus canonicus de sacra ordinatione*, Parisiis – Lugduni 1904, vol. II, n. 798, p. 84; F. M. Cappello, *De Sacramentis*, vol. IV *De sacra ordinatione*, Taurini – Romae 1951, n. 301, p. 199.

²¹ P. Gasparri, *Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. I, n. 43, p. 51.

też było, że według nauki Kościoła zwyczajnym szafarzem sakramentu święceń jest biskup, bo to określone zostało w bulli *Exultate Deo* o zjednoczeniu z ormianami z dnia 22 listopada 1439 r. papieża Eugeniusza IV ogłoszonej na Soborze Florenckim²².

Podobnie wypowiedział się ponad 100 lat później Sobór Trydencki (1545 – 1563), który wyraźnie stwierdził, że biskupi są następcami apostołów, są oni wyżsi od prezbiterów, mogą udzielać bierzmowania, udzielają też święceń sługom Kościoła i spełniają liczne czynności, czego nie mają prawa spełniać inni wyświęceni (rozdz.IV). W kan. 7 Sobór Trydencki dodał: jeśli ktoś twierdzi, że biskupi nie są wyżsi od kapłanów, albo że nie mają oni władzy bierzmowania i udzielania święceń, albo że władza, którą mają jest wspólna z kapłanami, niech będzie wyłączony ze społeczności wiernych²³. – To orzeczenie Soboru Trydenckiego należy rozumieć w ten sposób, że biskupi mogą udzielać święceń z urzędu (*ex officio*), zaś prezbiterzy mogą tę władzę otrzymać na mocy specjalnego indultu. Inaczej prezbiterzy działaliby nieważnie²⁴.

Po Soborze Trydenckim przyjęła się opinia utrzymująca, że prezbiterzy bez specjalnego upoważnienia nie mogą nawet dopuszczać do obrzędu tonsury i udzielać niższych święceń. A jeśli się to kiedyś zdarza, to święcenia udzielone przez prezbitera uznaje się za nieważne i poleca je się ponownie przyjąć od biskupa. Przypadki takie rozpatrywała i takie zarządzenia wydawała Kongregacja Biskupów i Zakonników.²⁵

²² Conciliorum Oecumenicorum Decreta edidit Centro di documentazione istituto per le scienze religiose – Bologna, Basileae, Barcinone, Friburgi, Romae, Vindobonae, editio altera, (1962), p. 526.

²³ Sessio XXIII, die 15 iul. 1563, cap.IV; Proinde sancta synodus declarat, praeter ceteros ecclesiasticos gradus episcopos, qui in apostolorum locum successe-runt, ad hunc hierarchicum ordinem praecipue pertinere, et positos (sicut idem apostolus ait) a Spiritu sancto *regere ecclesiam Dei*, eosque presbyteris superiores esse, ac sacramentum confirmationis conferre, ministros ecclesiae ordinare, atque alia pleraque peragere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent. Can. 7; Si quis dixerit, episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum presbyteris communem...; as; Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 719, 720,

²⁴ G. Ghirlanda, L'Ordine sacro, in: Il Codice del Vaticano II. I sacramenti della Chiesa, Bologna (1989), p. 265.

²⁵ S. C. Ep. et Reg. *Neritonen*, 22 dec. 1578: *Gravinen*, 22 aug. 1616: P. Gasparri, CIC Fontes, vol. IV, n. 1347, p. 584; vol. IV, n. 1678, p. 731.

Kongregacja św. Oficjum zajęła się pytaniem, czy biskup obrządku greckiego konsekrowany przez biskupa schizmatycznego i równocześnie heretyka, jest ważnie konsekrowany, czy też nie? W dniu 13 marca 1669 r. Kongregacja ta odpowiedziała, że konsekracja w danym przypadku jest ważna, ale niegodziwa. Dlatego wyświęcony biskup ma się postarać o zwolnienie go z kary suspensy, w jaką popadł, i udzielenie mu dyspensy od nieprawidłowości, jaką zaciągnął²⁶. Ta odpowiedź stanie się zrozumiała, jeśli zważymy, że biskupi wschodni schizmatycy mają nieprzerwaną od czasów apostołskich sukcesję apostołską, sami są konsekrowani ważnie, bo przy użyciu istotnych obrzędów i z wolą czynienia tego, co czyni Kościół udzielając święceń.

Większym problemem zajął się papież Leon XIII (1878 – 1903) liście apostołskim *Apostolicae curae et caritatis* z dnia 13 września 1896 r. poświęconym święceniom udzielanym w Kościele anglikańskim. A problem powstał wtedy, gdy król angielski Henryk VIII (1505 – 1547) w 1534 r. oderwał Kościół znajdujący się w Anglii od Stolicy Apostolskiej. Liturgia początkowo nie została zmieniona²⁷. Znaczy to, że święceń udzielano według Pontyfikatu Rzymskiego i ważnie. Jednak, za następnego króla, Edwarda VI (1547-1553) wydane zostało *ordinale Eduardi VI* i włączone zostało w 1552 r. do oficjalnej księgi *Book of Common Prayer* zawierającej liturgię święceń biskupów, prezbiterów i diakonów. To *ordinale* w pewnych punktach odchodzi od nauki Kościoła katolickiego na temat sakramentu święceń, a przejmuje naukę protestancką. Anglikanie nie uznawali wówczas, że święcenia dają władzę nad sakramentami. Przejmując naukę od luteran, w święceniach widzieli rodzaj publicznego ogłoszenia posłannictwa, jakie kandydat otrzymywał od swych zwierzchników²⁸. Po śmierci Edwarda VI tron objęła Maria, katoliczka (1553 – 1558), która przywróciła jedność Kościoła angielskiego ze Stolicą Apostolską. Następną królową, Elżbieta (1558 – 1603) znów oderwała Kościół znajdujący się w Anglii od jedności z Kościołem katolickim. Biskup Barłow w dniu 17 grudnia 1559 r. wyświęcił według nowego *or-*

²⁶ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. IV, n. 739, p. 21.

²⁷ B. Kumor, Anglikański Kościół, w; Encyklopedia Katolicka, t. I, Lublin 1973, s. 581.

²⁸ Breviarium Fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła, opracowali St. Głowa – Ig. Bieda, Poznań 1989, s. 478, nr 534.

dinale arcybiskupa Mateusza Parkera, od którego wywodzi się hierarchia anglikańskiego Kościoła. Papież Juliusz III w liście *Dudum cum carissima* z dnia 8 marca 1554 r. do kardynała legata Reginalda Pole i Paweł IV w liście *Praeclara carissimi* z dnia 20 czerwca 1554 r. i *breve* z 30 października 1555 r. wskazywali na braki u szafarzy anglikańskich tak co do należytej formy, jak co do właściwej intencji czynienia tego, co czyni Kościół udzielając święceń. Do tych papieży nawiązuje Leon XIII w liście apostolskim *Apostolicae curae et caritatis*. Leon XIII pisze, iż w każdym obrzędzie sprawowania sakramentu należy odróżnić obrzędy istotne i nie istotne oraz materię i formę sakramentu. Przy udzielaniu sakramentu święceń materię stanowi nałożenie rąk. Natomiast słowa, które do tej pory są uznawane przez anglikanów za właściwą formę święceń kapłańskich, mianowicie modlitwa zaczynająca się od słów *Przyjmij Ducha Świętego (Accipe Spiritum Sanctum)* wcale nie oznaczają wyraźnie sakramentu kapłaństwa, ani łaski ani władzy kapłańskiej, która polega głównie na uprawnieniu co do konsekrowania chleba i wina w Ciało i Krew Chrystusa w taki sposób, żeby to nie było zwykłe wspomnienie Ofiary złożonej na Krzyżu. Sami anglikanie spostrzegli, że taka forma sakramentu święceń nie jest odpowiednia. I dlatego uzupełnili ją słowami o powołaniu do urzędu i dzieła kapłańskiego (*ad officium et opus presbyterii*). Jednak to stało się dopiero po około stu latach w *Prayer Book* z 1662 r. od wprowadzenia pierwotnej formuły sakramentu święceń w rytuale Edwarda VI. W tym czasie właściwa hierarchia i sukcesja apostolska wygasta. I teraz Kościół anglikański nie ma już władzy ważnego udzielania święceń.

Podobnie jest z konsekracją biskupa. Do formuły *Accipe Spiritum Sanctum* dopiero po pewnym czasie dołączono słowa *ad officium et opus episcopi*, nadto rozumie ją się inaczej niż w obrzędzie katolickim. I nie pomaga tu odwołanie się do słów prefacji *Omnipotens Deus*, gdyż odjęte zostały słowa *summum sacerdotium*. W takiej sytuacji nic nie pomoże zastanawianie się, czy biskupstwo jest uzupełnieniem kapłaństwa, czy też jest święceniem od niego różnym, czy udzielane jest *per saltum*, czy ma skutki, czy też nie. Wiadomo bowiem, że z ustanowienia Chrystusa biskupstwo należy do sakramentu święceń, i jest najwyższym stopniem kapłaństwa. Ale też w obrzędzie anglikańskim prawdziwe kapłaństwo ustanowione przez Chrystusa zostało wykluczone. Z tego powodu podczas konsekracji biskupiej nie jest udzielane kapłaństwo i nie jest też udzielane biskupstwo.

Z tym zasadniczym brakiem co do formy sakramentu święceń łączy się brak odpowiedniej woli (*defectus intentionis*), która z tą samą koniecznością jest wymagana, aby sakrament zaistniał. Kościół nie wypowiada się co do intencji szafarza, bo jest czymś wewnętrznym w stosunku do niego. Ale jeśli jest uzewnętrzniona, to już można się o niej wypowiadać. Jeśli więc ktoś używa odpowiedniej materii i odpowiednich słów jako formy sakramentu, to już można utrzymywać, że uczynił to, co zamierzał Kościół. Te normy stosuje się do chrztu udzielanego przez heretyków, jeśli chrzest jest udzielany w obrządku katolickim. Jeśli jednak obrzędy zostały zmienione w widocznym zamiarze wprowadzenia nowego, nie uznawanego przez Kościół, i odrzucenia tego, co czyni Kościół, i co według ustanowienia Chrystusa należy do natury sakramentu, wtedy staje się jasne, że nie tylko brakuje intencji koniecznej do sprawowania sakramentu, a nawet jest intencja przeciwna w stosunku do sakramentu i wykluczająca sakrament.

Pod koniec listu apostolskiego *Apostolicae curae et caritatis* Leon XIII potwierdza, co na temat anglikanizmu powiedzieli wcześniej jego poprzednicy, odnawia tamte zastrzeżenia, i od siebie dodaje: z własnej woli, na podstawie pewnej wiedzy, oświadczamy i ogłaszamy, że święcenia udzielane w obrządku anglikańskim były i są całkowicie nieważne i nie posiadają żadnego znaczenia (*motu proprio, certa scientia, pronuntiamus et declaramus, ordinationes ritu anglicano actas, irritas prorsus fuisse et esse, omninoque nullas*)²⁹. – Papież Leon XIII dość dokładnie przedstawił racje ze względu na które uznał nieważność święceń udzielanych w obrządku anglikańskim. Ale dyskusja na ten temat nie ustała tak szybko.

Podobnie jak święcenia anglikanów traktuje się święcenia udzielane w Danii i Szwecji. Uznaje się nieważność ich święceń z powodu nieodpowiedniej formuły i braku należytej intencji. – Natomiast święcenia jansenistów i starokatolików uznaje się za ważne³⁰.

1.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r

Przedstawione wyżej źródła prawa kanonicznego wzięte zostały pod uwagę przy redagowaniu norm w Kodeksie Prawa Kanonicz-

²⁹ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. III, n. 631, p. 501, n. 8 – 12.

³⁰ F. M. Cappello, De Sacramentis, vol. IV, De sacra ordinatione, n. 283, p. 191

nego z 1917 r. na temat szafarza święceń. W kan. 951 tegoż Kodeksu przyjęto znane od średniowiecza rozróżnienie między zwyczajnym, a nadzwyczajnym szafarzem święceń.

1.2.1. Zwyczajny szafarz święceń

Zgodnie z kan. 951 zwyczajnym szafarzem święceń jest biskup konsekrowany. Żeby być biskupem konsekrowanym, nie wystarczy mieć upoważnienie do przyjęcia konsekracji biskupiej, czyli nie wystarczy sytuacja prawna, w jakiej znajduje się kandydat do przyjęcia konsekracji biskupiej, od chwili powołania go do biskupstwa. Trzeba tę konsekrację rzeczywiście przyjąć i wraz z nią uzyskać charakter sakramentalny, jako skutek przyjętej konsekracji. To charakter sakramentalny powoduje, że posiadający go może działać skutecznie, czyli ważnie.

Ponieważ charakter sakramentalny jest nieutralalny, raz przyjęta konsekracja biskupia sprawia, że biskup ma nieutralną możliwość udzielania święceń. Dopuszczenie się grzechu ciężkiego przez biskupa, zaciągnięcie przez niego cenzury lub nieprawidłowości, a nawet jego depozycja czy degradacja, względnie błędy w wierze, jak herezja czy schizma /choćby chodziło o luteranizm lub anglikanizm / nie powodują utraty charakteru sakramentalnego i w konsekwencji nie powodują też utraty możliwości udzielania święceń.

1.2.2. Nadzwyczajny szafarz święceń

Zgodnie z kan. 951 nadzwyczajnym szafarzem święceń jest ten, kto nie jest biskupem, ale otrzymał z mocy prawa lub specjalnego indultu Stolicy Apostolskiej władzę udzielania niektórych święceń.

Na mocy Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. uprawnienie udzielania święceń niższych i dopuszczania do obrzędu tonsury mają:

1. Kardynałowie mogą udzielać święceń niższych oraz dopuszczać do przyjęcia tonsury tych, którzy mają dymisję od własnego ordynariusza (kan. 239 § 1 nr 22). Należy wiedzieć, że wówczas nie wszyscy kardynałowie byli biskupami.

2. Wikariusz i prefekt apostolski oraz opat i prałat udzielny mogą udzielać święceń niższych tylko na własnym terytorium i podczas sprawowania urzędu. Zaś nie własnym podwładnym, jeśli kandydat do święceń ma odpowiednią dymisję (kan. 957 § 2).

3. Opat zakonny urzędujący, jeśli jest prezbiterem / ale nie biskupem / i otrzymał błogosławieństwo opackie, może udzielić święceń

niższych swoim podwładnym zakonnikom po ślubach przynajmniej zwykłych (kan. 964 § 1).

Poza obrzędem przyjęcia tonsury i święceniami niższymi prezbiterzy mogliby udzielić święcenia wyższego subdiakonatu, ale z upoważnienia papieża. Papież może upoważnić kogo chce, także osobę świecką, do udzielania święceń subdiakonatu, ponieważ święcenia te są z ustanowienia Kościoła, który może nimi dysponować. W rzeczywistości jednak Stolica Apostolska nigdy tego nie uczyniła.³¹

Mniej jest pewne, czy papież może dać władzę prezbiterowi, aby ten udzielił święceń diakonatu. – Pamiętamy, że papież Innocenty VIII bullą *Exposcit* z dnia 6 kwietnia 1489 r. upoważnił głównego opata cystersów i jego czterech opatów zastępczych do udzielania święceń diakonatu. F. M. Cappello uważa, że taka możliwość nadal istnieje. Przy tej okazji przypomniał, że także przy udzielaniu prezbiterom władzy bierzmowania jakby uzupełniało się władzę do sprawowania tego sakramentu³²

Trudniejszym problemem jest, czy papież może upoważnić prezbitera, aby udzielił on święceń prezbiteratu. W tej sprawie znane są dwie bulle pap. Bonifacego IX, jedna z 1 lutego 1400 r., druga odwołująca tę pierwszą z dnia 6 lutego 1403 r. Jednak trudno na podstawie tego przypadku ustalić jakąś regułę postępowania. Większość autorów jest zdania, że prezbiter nie może udzielić święceń prezbiteratu nawet upoważniony do tego przez papieża³³.

Wszyscy autorzy są zgodni co do tego, z jednym czy drugim wyjątkiem, że nawet z upoważnienia papieża prezbiterzy nie mogą udzielić konsekracji biskupiej. Byłoby to wbrew przyjętej regule: *nemo dat quod non habet*. W tym przypadku ma to znaczyć, że jeśli prezbiter sam nie ma konsekracji biskupiej, to nie może jej też udzielić³⁴

1.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II

Sobór Watykański II (1962 – 1965) uczy, że przez konsekrację biskupią udziela się pełni sakramentu kapłaństwa, która tak w tradycji liturgicznej Kościoła, jak wypowiedziach świętych pisarzy nazy-

³¹ P. Gasparri, *De sacra ordinatione*, t. II, n. 799, p. 85.

³² *De Sacramentis*, vol. IV, *De sacra ordinatione*, n. 297, p. 197.

³³ E. F. Regatillo, *Jus sacramentarium*, ed. 3, Santander 1960, n. 882, p. 474.

³⁴ F. M. Cappello, *De sacramentis*, vol. IV, *De sacra ordinatione*, n. 300, p. 199.

wana jest najwyższym kapłaństwem, bądź pełnią świętego posługiwania. Zadaniem biskupów jest przez sakrament kapłaństwa przybierać nowych wybrańców do kolegium biskupów (KK 21). Biskupi są szafarzami święceń kapłańskich (KK 26). Przez ich posługę Bóg konsekruje prezbiterów (DK 5).

Sobór Watykański zarządził reformę liturgii to jest dostosowanie do nowych czasów podlegających zmianom instytucji (KL 1). Poprawiono używane w Kościele katolickim księgi liturgiczne (KL 25). Jedną z tych ksiąg liturgicznych jest część Pontyfikału Rzymskiego Pawła VI (1963 – 1978) zawierająca obrzędy święceń diakonatu i prezbiteratu oraz konsekracji biskupiej³⁵. Tę część Pontyfikału opublikowała Kongregacja Obrzędów dekretem *Per constitutionem apostolicam* z 15 sierpnia 1968 r.³⁶, na mocy konstytucji apostolskiej *Pontificalis romani* z 15 czerwca 1968 r.³⁷. Obowiązuje w Kościele od 6 kwietnia 1969 r. Według tego Pontyfikału szafarzem święceń diakonatu, prezbiteratu oraz konsekracji biskupiej jest biskup³⁸.

Papież Paweł VI (1963 – 1978) w Motu proprio *Ministeria quaedam* z dnia 15 sierpnia 1972 r. zniósł tonsurę, cztery święcenia niższe i subdiakonatu. Równocześnie w miejsce święceń niższych ustanowił dwie posługi, mianowicie lektorat i akolitat.³⁹ Ustanowienie posług lektoratu i akolitatu doprowadziło do opublikowania nowego Pontyfikału zawierającego obrzędy ustanowienia tych posług. Pontyfikał taki rzeczywiście ukazał się w tym samym 1972 roku. W dużej mierze opiera on się na dwóch pismach pap. Pawła VI, to jest jego Motu proprio *Ministeria quaedam* i Motu proprio *Ad pascendum*⁴⁰ datowanych w dniu 15 sierpnia 1972 r. Paweł VI zobowiązał do korzystania z tej części Pontyfikału od 1 stycznia 1973 r., ale nie wydał specjalnej konstytucji w tej sprawie. Opublikowała tę część Pontyfikału Rzymskiego Kongregacja Kultu Bożego dekre-

---

³⁵ Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli Pp. VI promulgatum. De ordinatione diaconi, presbyteri, et episcopi, editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1968.

³⁶ *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae, collegit, digessit notisque ornavit Xaverius Ochoa, volumen III, Leges annis 1959 – 1968 editae, Roma 1974, t. vol. III, n. 3684, col. 5420 – 5421. Odtąd: X. Ochoa, Leges Ecclesiae.*

³⁷ AAS 60 (1968) 369 – 373.

³⁸ Pontificale Romanum, De ordinatione, p.13, n. 9, n. 12: p. 31, n. 3, n. 9, n. 12, p. 62, n. 2

³⁹ AAS 64 (1972) 531 – 533.

⁴⁰ AAS 64 (1972) 534 – 540.

tem *Ministeriorum disciplina* z dnia 3 grudnia 1972 r.⁴¹ – Posługi lektoratu i akolituatu może ustanawiać albo biskup albo przełożony kleryckiego instytutu zakonnego⁴².

Na początku lat siedemdziesiątych obecnego stulecia Stolica Apostolska i arcybiskup Canterbury ustanowili 18 osobową komisję międzynarodową, która zajęła się święczeniami, szczególnie szafarstwem święceń. Komisja ta opublikowała tekst: *Ministry and Ordination: A Statement in the Doctrine of the Ministry Agreed by the Anglican – Roman Catholic International Commission*, London 1973. Celem tej komisji nie było wypowiedanie się na temat ważności święceń w jakimkolwiek Kościele chrześcijańskim, skoro na temat święceń w Kościele anglikańskim wcześniej zabrał głos papież Leon XIII w piśmie apostolskim *Apostolicae curae*. Zadaniem komisji było jasne stwierdzenie, że tak katolicy jak anglikanie wierzą, iż posługiwanie kapłańskie wymaga święceń, które dokonywane są przy pomocy słowa i sakramentu. Takie święcenie umożliwia kontynuowanie życia chrześcijańskiego Kościoła z Chrystusem oraz ogłaszanie i celebrowanie pojednania, czego dokonywał sam Chrystus (2 Kor 5, 19). Anglikanie i katolicy uznają podstawowe relacje między posługiwaniem wymagającym święceń, a Eucharystią i między Eucharystią, a Kościołem⁴³.

⁴¹ AAS 65 (1973) 274 – 275.

⁴² Pontificale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli Pp. VI promulgatum, De institutione lectorum et acolythorum, de admissione inter candidatos ad diaconatum et presbyteratum, de sacro caelibatu amplectendo, editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1972, p. 19, n. 1, p. 22, n. 1.

⁴³ P. Palazzini, Vita sacramentale, parte II – I sacramenti della maturità, sezione II – Ordine sacro e matrimonio, Roma (1976), p. 114, przypis 103. Zob. też: G. Dix, The Question of Anglican Orders, London 1944. F. L. Cirlot, Apostolic Succession and Anglicanism, Lexington (Ky) 1946. F. Clark, Eucharistic Sacrifice and the Reformation, Westminster (Md.) 1960: The Catholic Church and Anglican Orders, London 1962: Anglican Orders of Intention, London 1965: E. P. Echlin, The Anglican Eucharist in Ecumenical Perspective; Doctrine and Rite from Cranmer to Seaburz, New York 1968; Steward of the Lord: A Reappraisal of Anglican Orders, London – Sydney 1979: The Story of Anglican Ministry, Slough 1974: P. F. Bradshaw, The Anglican Ordinal; Its History and Development from the reformation to the Present Day, London 1971; R. Ladous, L'abbé Portal et la campagne anglo-romaine 1890 – 1912, Lyon 1973. J. Hughes, Zur Frage der anglikanischen Weihen; Ein Modellfall festgefahrener, w: Quaestiones disputatae. Der priesterlicher Diens: tom. VI, K. Rahner – H. Schlier, Freiburg i. Br. 1973; T. Wyszynski, Dyskusja na temat anglikańskich święceń kapłańskich; Collectanea Theologica 40 (1970) z. 2, s. 156 – 162; W. Hryniewicz – M. Ziółkowski, Aglikańskie święcenia; Encyklopedia katolicka, t. 1, Lublin 1973, kol. 598 – 599.

W czasie dyskusji z anglikanami trwały prace nad sformułowaniem kanonu na temat szafarza święceń. W tamtym czasie nie było jeszcze odpowiednich zarządzeń Stolicy Apostolskiej, ale wiadano, iż takie zarządzenia nastąpią. Dlatego ustalono, iż tekst kan. 951 KPK z 1917 r. należy zmienić, aby mówił, iż święcenia niższe zostały zniesione, zaś subdiakoniat będzie odąd święceniem niższym. Zaproponowano taką treść nowego kanonu; *szafarzem zwyczajnym święceń (sacrae ordinationis) jest biskup konsekrowany; szafarzem zaś nadzwyczajnym jest ten, kto nie ma święceń biskupich, ale na mocy prawa czy upoważnienia Stolicy Apostolskiej ma uprawnienie do udzielenia święceń subdiakonatu*⁴⁴. Tekst ten stał się kan. 194. W dyskusji nad nim zaproponowano, aby nie rozróżniać między szafarzem zwyczajnym i nadzwyczajnym, jeśli chodzi o święcenia. Wszyscy co do tego byli zgodni⁴⁵. – Była to konsekwencja zniesienia święceń niższych. Pozostały tylko święcenia wyższe, których może udzielić tylko jeden szafarz – biskup. Nie ma potrzeby więc nazywać go szafarzem zwyczajnym.

W dyskusji nad kan. 952 KPK z 1917 r. wszyscy zgodzili się, iż kanon ten można skreślić, ponieważ norma w nim zawarta nie ma praktycznego znaczenia.

Schemat Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. w tytule VI, rozdział I, zawiera kan. 192 (odpowiada on kan. 951 KPK z 1917 r.), w którym stwierdza, iż szafarzem święceń jest biskup konsekrowany⁴⁶. – W dyskusji nad tym kanonem jeden z konsultorów zwrócił uwagę, by tekst kanonu nie mówił o biskupie konsekrowanym, ponieważ księgi liturgiczne obecnie mówią o biskupie jako wyświęconym, nie konsekrowanym. Inni konsultorzy domagali się, aby powiedziano w kanonie, iż to jedynie / *unice* / biskup jest szafarzem święceń⁴⁷ – Wniosków tych nie przyjęto i wobec tego treść kanonu nie uległa żadnej zmianie. Owszem, została przyjęta do kan. 965 Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 r. i kan. 1012

---

⁴⁴ Coetus studiorum. De sacramentis, dd. 27 februarii – 3 martii 1968 anni habita; Communicationes 30 (1998) n 1 p. 77.

⁴⁵ Coetus studiorum. De sacramentis, dd. 29 ianuarii – 2 februarii 1973: Communicationes 32 (2000) n 1, p. 86.

⁴⁶ Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de sacramentis recognoscitur, Typis Polyglottis Vaticanis 1975, can. 192 (CIC 951). Sacrae ordinationis minister est Episcopus consecratus.

⁴⁷ Communicationes 10 (1978) n 2, p. 182.

Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1982 r., a wreszcie do kan. 1012 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. Według kan. 1012 – przypomnijmy to tutaj – szafarzem święceń jest biskup konsekrowany. Kanonowi temu wypadnie nam przyjrzeć się nieco dokładniej.

Kan. 1012 stwierdza, że biskup jest szafarzem święceń i nie dodaje, że jest on zwyczajnym szafarzem święceń. O zwyczajnym czy nadzwyczajnym szafarzu święceń można było mówić, jak długo istniały święcenia wyższe i święcenia niższe. Odkąd w Kościele nie ma święceń niższych, pozostałych święceń, (określanych kiedyś wyższymi), nie nazywa się święceniami wyższymi. Zaś szafarza święceń nie potrzeba nazywać zwyczajnym szafarzem święceń. Skoro bowiem innego szafarza święceń (dawniej – szafarza nadzwyczajnego) nie ma, to nie potrzeba robić rozróżnień między szafarzami.

Według kan. 1012 szafarzem święceń jest biskup konsekrowany. Pamiętamy, że konsultorzy pracujący nad tekstem, który miał się stać kan. 1012 proponowali, aby nie mówić o biskupie konsekrowanym, tylko wyświęconym, bo tak określają biskupa księgi liturgiczne. Ta księga liturgiczna, to Pontyfikał Rzymski Pawła VI z 1968 r. Pontyfikał ten rzeczywiście nie mówi o konsekracji, tylko o święceniach tak jednego biskupa jak wielu biskupów⁴⁸. Jednak Pontyfikał Rzymski Pawła VI nie był co do tego zupełnie konsekwentny, ponieważ pod tytułem o udzielaniu święceń jednemu biskupowi czy wielu biskupom mówił jeszcze o biskupie konsekratorze i biskupach współkonsekratorach. Tej niekonsekwencji nie ma już w Pontyfikale Rzymskim Jana Pawła II z 1990 r, ponieważ mówi się w nim o biskupie udzielającym święceń i o biskupach współudzielających święceń lub koncelebrujących udzielanie święceń.⁴⁹ Podobnie *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich* (z 1995 r.) stanowi, że tylko biskup ważnie udziela święceń (*valide ministrat*), a czyni to przez włożenie rąk i modlitwę przepisaną przez Kościół. Kan. 745, czyli następny, jest jeszcze wyraźniejszy, bo czytamy w nim o święceniu biskupa, a nie o konsekracji biskupa. Nie inne słownictwo znajdujemy w *Katechizmie Kościoła Kato-*

---

⁴⁸ Pontificale Romanum, De ordinatione diaconi, presbyteri, et episcopi, editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1968, p. 6, n. 1, p. 105, n. 1

⁴⁹ Pontificale Romanum, De ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum, editio typica altera, Typis Polyglottis Vaticanis 1990, p. 9, n. 36; p. 35, n. 66.

lickiego (z 1994 r.). Czytamy w nim; ponieważ sakrament święceń jest sakramentem posługi apostołowskiej, przekazywanie tego daru duchowego i nasienia apostołowskiego, należy do biskupów jako następców apostołów. Biskupi ważnie wyświęceni, to znaczy włączeni w sukcesję apostołską, udzielają ważnie trzech stopni święceń (nr 1576). – Dokumenty Stolicy Apostolskiej opublikowane już po wejściu w życie Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II jasno wykazują, że w naszych czasach odchodzi się od używania zwrotu biskup konsekrowany, natomiast w to miejsce używa się wyrazów *biskup wyświęcony*. Musimy się z tym pogodzić. Ale wiemy, że wyrażenie biskup wyświęcony znaczy to samo, co biskup konsekrowany. Kiedy więc kan. 1012 domaga się, aby udzielający święceń był biskupem konsekrowanym, to znaczy, że udzielający święceń ma być biskupem wyświęconym, (nie mówimy tu o tym, że szafarz musi mieć odpowiednią intencję czynienia tego, co czyni Kościół, a przyjmujący święcenia musi być mężczyzną). Nie może więc być to prezbiter, który w najbliższym czasie przyjmie święcenia biskupie.

· Biskup wyświęcony ważnie udziela święceń w przypadku, gdy sam jest w stanie grzechu ciężkiego lub popadł w karę ekskomunikacji, suspensy czy interdiktu. Kary te zakazują wykonywania posiadanych uprawnień, ale nie pozbawiają posiadanych święceń (charakter sakramentalny sprawia, że święceń się nigdy nie traci). W takich okolicznościach szafarz udzielałby święceń niegodziwie. Podobnie święciłby apostata, heretyk lub schizmatyk.

Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich w kan.744 stanowi; Jedyńie biskup ważnie udziela święceń włożeniem rąk i modlitwą przepisaną przez Kościół⁵⁰. Tekst ten różni się w paru miejscach od kan. 1012 KPK z 1983 r. Nie mówi bowiem, że biskup udzielający święceń ma mieć święcenia biskupie. Stwierdza natomiast, że *jedyńie* biskup może udzielić święceń. Wreszcie określa też, w jaki sposób biskup udziela święceń, mianowicie włożeniem rąk i modlitwą przepisaną przez Kościół.

---

⁵⁰ Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Paul PP. II promulgatus, fontium annotatione auctus, Libreria Editrice Vaticana 1995. Zob. L. Adamowicz, Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych według Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich, Lublin 1999, s.187 – 197.

2. Szafarz święceń biskupich upoważniony przez papieża (kan. 1013)

2.1. Prawo dawne

W czasie ostatniej Wieczerzy, po ustanowieniu Najświętszej Ofiary Pan Jezus polecił apostołom, aby tę Ofiarę uobecniali na Jego pamiątkę. Wtedy właśnie ustanowił apostołów kapłanami. Apostołowie nie byli więc wyświęceni. Nazywali się niekiedy prezbiterami, ale w rzeczywistości wszyscy byli biskupami. I sami udzielali święceń przez włożenie rąk, np. św. Paweł wyświęcił swoich uczniów Tymoteusza i Tytusa. Św. Paweł nazywa tych samych raz prezbiterami, innym razem biskupami (Dz 20)⁵¹.

Św. Hipolit Rzymski (+ 235) zna trzy stopnie święceń, mianowicie poza biskupstwem i prezbiteratem także diakonat. Według jego *Traditio Apostolica*, szafarzem święceń biskupich, bo ten problem interesuje nas tutaj, jest biskup⁵².

Św. Hieronim (ok. 342-419) w piśmie do Ewangelusa, prezbitera podał, iż w Aleksandrii od Marka ewangelisty do jego czasów prezbiterzy wybierają między sobą jednego, podnoszą go do wyższego stopnia i mianują biskupem⁵³.

Od IV wieku synody wydają zarządzenia, które domagają się, aby chorepiskopi nie udzielali święceń prezbiteratu i diakonatu, chyba że mają zezwolenie biskupa tej diecezji, w której chcą udzielić święceń. Kan. 13 synodu odbytego w Ancyrze z 314 r. zobowiązał chorepiskopów, aby mieli pisemne zezwolenie biskupa diecezji, jeśli chcą udzielić święceń prezbiteratu lub diakonatu⁵⁴. Podobne zarządzenie wydał synod przeprowadzony w Antiochii w 341 r. W kan. 10 zezwala on chorepiskopom, aby święcili lektorów, egzorcystów i subdiakonów, których wówczas uznaje się za niższą służbę kościelną. Natomiast diakona lub prezbitera mogą wyświęcić, jeśli

---

⁵¹ J. Rostworowski, Charakter i znaczenie biskupstwa w pierwszych dwóch wiekach Kościoła, Kraków (1925) s. 65.

⁵² B. Botte La Tradition apostolique de saint Hippolyte, M(nster Vesfallen, (1963), p. 4 – 9.

⁵³ PL 22 1194: Alexandriae a Marco Evangelista usque ad Heraclam et Dionisium episcopos presbyteri semper unum de se electum et in excelsiori gradu conlocatum episcopum nominabant

⁵⁴ A. Znośko, Kanony Kościoła Prawosławnego w przekładzie polskim, tom I, w trzech częściach, Warszawa 1978, p.135.

mają zezwolenie miejscowego biskupa. Nie liczenie się z tym postanowieniem synodalnym miało być karane⁵⁵.

Papież Gelazy I (492-496) w liście do biskupów Lukanii i Sycylii zwrócił uwagę, iż prezbiterzy nie mogą udzielać święceń akolitu i subdiakonatu, jak tylko za jego zezwoleniem⁵⁶.

Papież uważali, aby prezbiterzy nie udzielali święceń akolitu i subdiakonatu, jeśli nie mają zezwolenia papieskiego. Ale czasem zlecali udzielanie święceń nawet biskupich albo też sami udzielali święceń. Papież św. Hilary (461 – 468) w liście do biskupa Aekaniusza napisanym w 465 r. poleca mu wybrać i konsekrować biskupa dla Kościoła w Barcelonie⁵⁷. Papież Pelagiusz I (556 – 561) w liście do Eukarpusa biskupa Messanen zalecił, aby wybrany został diakon Elpidiusz, który z odpowiednimi dokumentami miał się zgłosić do papieża po przyjęcie konsekracji biskupiej⁵⁸. Udzielanie święceń biskupom zwykle było połączone z ustanowieniem tych wyświęconych biskupami poszczególnych kościołów partykularnych. Papież przenosił czasem biskupa z jednej diecezji do drugiej, albo dokonywał unii dwóch diecezji, aby jeden biskup rządził dwoma diecezjami. Papież Grzegorz W. (590 – 604) w liście do Angellusa, biskupa, napisanym w 593 r, zlecił mu rządy nad Kościołem Terracińskim, ale tak, żeby nie utracił rządów nad dotychczas rządzonym przez niego Kościołem Fudyjskim⁵⁹. Znaczy to, że w danym przypadku nie nastąpiło przeniesienie biskupa z jednej diecezji do drugiej, tylko połączenie dwóch diecezji – Interesujący dla nas jest list papieża Grzegorza W. napisany w 594 r., w którym uskarża się, iż biskup pewnej diecezji został wyświęcony bez zachowania porządku, to jest bez wiedzy papieża lub jego nuncjusza. Grzegorz W. uznał takie postępowanie jako lekceważące go. Mimo to gotów był uznać święcenia tego biskupa, jakby zostały dopełnione z wiedzą papieża. Jednak biskup, o którym Grzegorz W. pisze popełnił także inne przestępstwa, mianowicie przy pomocy pieniędzy doprowadził do tego, by go wybrano, a zaciągnąwszy ekskomunikę celebrował Mszę świętą. Ponieważ w tych sprawach chodzi już o Boga, papież

---

⁵⁵ A. Znośko, *Kanony Kościoła Prawosławnego*, s. 155; c. 2 C IX q 3.

⁵⁶ P L, t. 59, kol. 50.

⁵⁷ c. 30 C. VII, q. 1.

⁵⁸ c. 1 C. VIII q. 1; c. 17 D. 61.

⁵⁹ c.5 i 6 C. XXI q 1.

nie chce nad tymi przestępstwami przejść do porządku dziennego. Jeżeli więc przestępca będzie długo odkładał udanie się do papieża po wyznaczenie mu pokuty, to ten obłoży go karami kanonicznymi⁶⁰. Ten list Grzegorza W. świadczy, iż papież chciał wiedzieć o mającej nastąpić konsekracji biskupa, i konsekrację dokonaną bez jego wiedzy uznawał za dopełnioną bez zachowania odpowiedniego porządku (*inordinate ordinatus*). Jednak więcej mu jeszcze zależało na tym, by konsekrowany biskup nie popełniał innych przestępstw.

W IX wieku papież niekiedy uzgadniał z panującymi, kto ma być biskupem w określonej miejscowości. Papież Leon IV (847 – 855) w liście napisanym około 850 r. wspomina o zamiarze obsadzenia Kościoła partykularnego *Reatina* Colonusem, który jest diakonem. Jeśli zostanie on zatwierdzony przez władzę świecką, to wówczas przyjmie konsekrację biskupią⁶¹. Papież Mikołaj I (858 – 867) napisał do króla Lotara, że dopuszcza on do wyboru na biskupa tylko tych, którzy mu sprzyjają. Dlatego domaga się od niego, aby odtąd pod groźbą sądu Bożego nie dopuścił kogokolwiek do wyboru na biskupa w mieście *Treverensi i Agrippina* zanim nie powiadomi o tym papieża⁶². – O pewnej zależności papieża co do mianowania biskupa od władzy świeckiej mówi list papieża Stefana IV (896 – 897) do Gwidona⁶³. – Jest to o tyle ciekawe, bo Sobór Konstantynopolski VIII przeprowadzony w latach 869 – 870 zabronił jakimkolwiek wiernym świeckim brania udziału w wyborze patriarchy, metropolity lub biskupa, ponieważ może z tego wyniknąć tylko zamieszanie. Postanowiono wówczas, że jeśli ktokolwiek ze świeckich będzie usiłował wpływać na kanoniczny wybór duchownych w Kościele, to zostanie potępiony do czasu, aż się skłoni do posłuszeństwa i pogodzi z tym, co biskupi zarządzili⁶⁴. Sobór Konstantynopolski VIII nawiązał w tym postanowieniu do kan. 3 Soboru Nicejskiego II z 787 r., który stwierdzał, że wybór biskupa, prezbitera lub diakona przez władzę świecką jest nieprawomocny. Biskupa można tylko wtedy konsekrować, jeśli jest wybrany zgodnie z kan. 4

---

⁶⁰ c. 24 D. 63.

⁶¹ c. 16 D. 63.

⁶² c. 4 D. 63.

⁶³ c. 18 D. 63.

⁶⁴ c. 1 D. 63.

Soboru Nicejskiego I z 325 r., to jest przez wszystkich biskupów jednej prowincji. Gdyby konieczność ponaglała lub droga była daleka, to wówczas trzech biskupów ma się porozumieć, a nieobecni winni ten wybór uznać, o czym sporządza się dokument na piśmie⁶⁵. Sobór Nicejski II w kan. 3 i Sobór Nicejski I w kan. 4 nawiązywały do kan. 30 z Kanonów 85 Apostolskich, który zakazywał korzystania z władzy świeckiej w celu uzyskania święceń biskupich pod karą pozbawienia godności i wyłączenia z Kościoła⁶⁶. – Przedstawione ostatnio teksty świadczą wyraźnie, że w Kościele wschodnim właściwie od początku podejmowano wysiłki, żeby biskupi mogli konsekrować biskupa niezależnie do władzy świeckiej. – Istniała też opinia, że patriarcha powinien mieć przy sobie dwunastu prezbiterów. Gdy urząd patriarchy zawakuje, to ci prezbiterzy wybierają jednego z nich, żeby zajął urząd patriarchy. Pozostali jedenastu wkładają na niego ręce i w ten sposób ustanawiają go patriarchą⁶⁷.

Uchwały Soboru Nicejskiego I i II oraz Konstantynopolskiego VIII znane były i obowiązywały także w Kościele zachodnim, ale tu praktyka odbiegała od nich szczególnie w IX i X wieku. Jest to okres feudalizmu, władcy świeccy chcą nadawać biskupstwa jako lenna, niekiedy za pieniądze. W XI wieku papież od Grzegorza VI (1045 – 1046) do Aleksandra II (1061 – 1073) podejmują reformę Kościoła. Najwięcej dokonał w tej dziedzinie papież Grzegorz VII (1073 – 1085). W liście do Hermana, biskupa Metz, w dniu 15 marca 1081 r. Grzegorz VII napisał: Czy ma ktoś wątpliwości co do tego, iż kapłani Chrystusowi mają być uznawani za ojców i nauczycieli królów i książąt? Czyż nie jest niemądrą rzeczą, jeśli syn ojca, a uczeń nauczyciela usiłuje pouczać i poddawać sobie, czy ktoś chce być wyjęty spod władzy tego, przez kogo nie tylko na ziemi, ale nawet w niebie może być rozgrzeszony lub nierozgrzeszony? Z przeszłości znamy przypadki ekskomunikowania królów i cesarzy przez biskupów. Papież Innocenty ekskomunikował cesarza Arkadiusza, ponieważ pozbawił urzędu biskupiego Jana Chryzostoma. Ambro-

⁶⁵ A. Znośko, *Kanony Kościoła Prawosławnego*, s. 38.

⁶⁶ A. Znośko, *Kanony Kościoła Prawosławnego*, s. 18.

⁶⁷ Eutychius scripsit (saec.X); Constituit autem evangelista Marcus, una cum Hania patriarcha, duodecim presbyteros, qui nempe cum patriarcha manerent, adeo ut cum vacaret patriarchatus, unum de duodecim presbyteris eligerent, cuius undecim manus imponentes ipsi benedicerent et patriarcham crearent; PG 111 982 BC.

ży był święty i nie był biskupem powszechnego Kościoła, a ekskomunikował cesarza Teodozjusza Wielkiego. Tenże Ambroży napisał, że jak ołów nie znaczy więcej niż złoto, tak władza królów nie jest ważniejsza od władzy kapłańskiej⁶⁸.

O Grzegorzu VII i jego zwolennikach mówi się, że *podjęli na szerokim terenie walkę nie tylko o reformę moralną, ale i uznanie publicznego charakteru Kościoła i jego instytucji oraz ich niezależności od świeckich. Był to w gruncie rzeczy frontalny atak na feudalizację chrześcijaństwa, która we wczesnym średniowieczu doprowadziła do traktowania kościołów, stanowisk i majątków kościelnych jako lenn, którymi senior ma prawo dysponować na tych samych prawach co swoją ziemią, końmi, zamkiem*⁶⁹. Rzeczywiście Grzegorz VII zabronił pod karą ekskomuniki udzielania inwestytury duchownym, zaś duchownym zakazał przyjmowania jej z rąk władzy świeckiej⁷⁰. Jednak zakwestionowano nie tylko prawa panów feudalnych, ale i system karoliński, przyznający władcom, ludziom namaszczonej, prawo do kierowania powierzonym im przez Boga ludem chrześcijańskim i jego instytucjami⁷¹.

Za Grzegorza VII w kurii rzymskiej powstał zbiór prawa kościelnego znany jako *Collectio 74 titulorum*. Kiedyś jako autora tego zbioru wymieniano Humberta, mnicha, kardynała (+ 1061). Obecnie utrzymuje się, że to raczej uczniowie Humberta napisali to dzieło. Zbiór ten traktuje o prymacie papieża i jego władzy nad wszystkimi kościołami chrześcijaństwa, o przywilejach duchownych świeckich i zakonnych, np. że nie podlegają sądom, jak tylko kościelnym⁷².

Collectio 74 titulorum nie była zbiorem obszernym. Omawiano ją w szkołach. Na obszerny zbiór prawa kościelnego trzeba było poczekać prawie 100 lat. Sporządził go w klasztorze w Bolonii mnich, kameduła, Jan Gracjan (+ ok.1160 r.). Dał mu tytuł *Concordia discordantium canonum* (dekretyści nazwali go później *Decretum Gratiani*), i nadał mu układ rzeczowy⁷³. To *Decretum* stało się

⁶⁸ c. 9 i 10 D. 96, nota 179.

⁶⁹ J. Kłoczowski, *Wspólnoty chrześcijańskie*, Kraków 1964, s. 174.

⁷⁰ J. Umiński, *Historia Kościoła*, Opole 1959, t. I, s. 35.

⁷¹ J. Kłoczowski, *Wspólnoty chrześcijańskie*, s. 175.

⁷² A. M. Stickler, *Historia iuris canonici latini*, I, *Historia fontium*, Augustae Taurinorum 1950, p. 169; J. Kłoczowski, *Wspólnoty chrześcijańskie*, s. 175.

⁷³ A. M. Stickler, *Historia iuris canonici latini*, I, *Historia fontium*, p. 201 – 205; B. Kumor, *Historia Kościoła*, część 3, *Złoty okres średniowiecza*, Lublin 1976, s. 87.

przedmiotem wykładów przez całe wieki, i korzystamy z niego do dziś, jeśli chcemy poznać prawo dawne na jakiś temat.

Gracjan nie był prawodawcą. Dlatego teksty zawarte w Dekrecie Gracjana stanowią o tyle prawo, o ile były prawem przed zamieszczeniem ich w Dekrecie., bo np. były uchwałą synodalną czy soborową względnie zarządzeniem papieskim. Ale jeśli to był np. fragment homilii papieskiej, to w Dekrecie był nadal homilią, nie zaś zobowiązującym zarządzeniem. Zupełnie inaczej mają się rzeczy z Dekretami Gregorza IX, które zostały przez tegoż papieża promulgowane bullą *Rex Pacificus* w dniu 5 września 1234 r.

• Dekretały Grzegorza IX zawierają teksty na temat szafarza konsekracji biskupiej, które tu wypadnie nam rozpatrzeć. Według tych tekstów w przypadku śmierci arcybiskupa, wszyscy biskupi danej prowincji specjalnie w tym celu zebrani wybierają i konsekrują nowego arcybiskupa. Wypada bowiem, aby ten, który ma przewodzić wszystkim, przez wszystkich też został konsekrowany. Natomiast poszczególni biskupi danej prowincji są konsekrowani przez trzech biskupów tej prowincji, a jeszcze lepiej, jeśli konsekrują ich wszyscy biskupi prowincji, do której nowo konsekrowany będzie należał⁷⁴. – Metropolita, który uzyskał potwierdzenie na tym urzędzie, jakkolwiek nie otrzymał jeszcze paliusza, może sam konsekrować wybranego na urząd biskupa. Jeśli metropolita jest chory, lub ma inną przeszkodę, może on zlecić konsekrację któremuś z biskupów tej prowincji, jeśli oczekujący na konsekrację domaga się, aby mu konsekracji udzielono. Oczekujący na konsekrację nie może odmówić jej przyjęcia od biskupa delegowanego przez metropolitę Temu upoważnionemu przez metropolitę *Stolica Apostolska* postawiła tylko jeden warunek, mianowicie winien on być katolikiem⁷⁵ Tekst zaczerpnięty z kan. 5 synodu przeprowadzonego w Arles II w 452 r. stwierdza, że biskupi nie mogą konsekrować nowego biskupa bez pozwolenia miejscowego metropolity. Natomiast metropolity nie można konsekrować bez udziału w tej konsekracji trzech lub dwóch biskupów tej prowincji, jeśli w takim przypadku inni biskupi wyrażają swoją zgodę listownie na tę konsekrację. Jeśli w jakimś przypadku zachodzi wątpliwość, kogo należy konsekrować, to decyduje

---

⁷⁴ cz 6 X I 11.

⁷⁵ c. 10 X I 31; c. 11 X I 6.

większa część biskupów, do której dołącza się metropolita⁷⁶. – Kan. 5 synodu w Arles II nie zajmował się przypadkiem, kto ma konsekrować biskupa, jeśli wakuje urząd metropolity.

• W Dekretach Grzegorza IX mamy także list Innocentego III (1198 – 1216) przesłany biskupowi (*Mutinensi*), w którym przypomniał on, iż przy udzielaniu święceń należy przestrzegać tak przepisów dotyczących czasu udzielania święceń jak zwyczajów co do samych święceń. Tymczasem są pogłoski, iż biskup Bolonii udzielił święceń diakonatu i prezbiteratu subdiakonowi Albertowi. Ponieważ ów Albert był subdiakonem Kościoła rzymskiego, był postulat, aby to sam papież udzielił mu święceń. Jednak papież zarządził, aby w tym przypadku święceń udzielił biskup Bolonii⁷⁷.

Kolejny dokument na temat szafarza sakramentu konsekracji biskupiej został wydany przy okazji śmierci biskupa Bolonii, Oktawiana. Kanonicy miejscowej kapituły obawiając się, żeby papież nie zarezerwował sobie nominacji biskupa dla diecezji bolońskiej, w ciągu dwóch dni po śmierci biskupa Oktawiana wybrali nowego biskupa. Bonifacy VIII (1294 – 1303) dowiedziawszy się o śmierci biskupa Oktawiana, rzeczywiście nominację jego następcy zarezerwował sobie. Po trzech kolejnych dniach dowiedział się papież, iż kapituła wybrała już biskupa. Papież nie zgłaszał zastrzeżeń co do osoby wybranego, ale zapytał biegłych w prawie, kto ma dokonać potwierdzenia wyboru; papież czy arcybiskup? Biegli w prawie powołali się na konst. 15 Soboru Lionńskiego I z 1245 r., w której przypomniano, iż od starożytności Stolica Apostolska rozpatruje apelacje wniesione przeciwko wyrokom niższych instancji. W przypadku sądowej czy pozasądowej apelacji w sprawie wyboru biskupa, strony nie powinny się dopuszczać jakichkolwiek nadużyć do czasu zaprezentowania apelacji Stolicy Apostolskiej, zaś sędziowie niższych instancji nie powinni rozsądzać spraw wniesionych w apelacji, tylko określić terminy dla wniesienia apelacji. Ponieważ w tym przypadku wykorzystano wybory w celu dopuszczenia do nadużycia przez pominięcie dochodzenia i zaraz przystąpiono do zatwierdzenia i konsekracji wybranego biskupa, papież uznał ten wybór, jego zatwierdzenie i konsekrację biskupią za nieważne. Żeby zaś kapituła została ukarana w tym punkcie, w którym zgrze-

---

⁷⁶ c. 7 XI 11.

⁷⁷ c. 12 XI 11.

szyła, zostanie ona ukarana suspensą na rok co do wyboru biskupa, zatwierdzenia tego wyboru i konsekracji wybranego⁷⁸.

Po uniezależnieniu się Kościoła od władzy świeckiej w sprawie obsadzania stanowisk kościelnych, biskupów mianował papież albo też wybierały kapituły. Z biegiem czasu kapituł, które wybierały biskupów było coraz mniej zaś nominacji biskupów przez papieża było coraz więcej. Tak się działo, ponieważ papież przy różnych okazjach sobie rezerwował obsadzanie stanowisk kościelnych, w tym – mianowanie biskupów.

W okresie Soboru Trydenckiego (1545 – 1563) odżyły znów opinie, według których to władza świecka względnie lud mogą powoływać i upoważniać biskupów do spełniania przez nich posługi Słowa Bożego i administrowania sakramentów (kan. 3). Sobór Trydencki nie uznał tych opinii i stwierdził stanowczo, że biskupi wybrani przez papieża są prawowitymi i prawdziwymi biskupami (kan. 8), nie są zaś z wymysłu ludzkiego. Otrzymują oni święcenia, które są sakramentem (kan. 3)⁷⁹.

Sobór Trydencki zarządził reformę Kościoła, w tym opracowanie ksiąg liturgicznych. Potrydencki Pontyfikat Rzymski, opublikowany przez papieża Klemensa VIII (1592 – 1605) konstytucją *Ex quo in Ecclesia* z 10 lutego 1596 r. włączył do obrzędów konsekracji biskupiej przepis liturgiczny (rubrykę) następującej treści; *Nikt nie może być konsekrowany, jak długo konsekratorowi nie polecono dokonać tej konsekracji w piśmie Stolicy Apostolskiej w przypadku konsekracji poza kurią rzymską, względnie ustnie polecił to uczynić kardynałowi sam papież*⁸⁰. Przepis ten został umieszczony w takim miejscu, że

⁷⁸ c. 44 I 6, in VI.

⁷⁹ Conciliorum Oecumenicorum Decreta, edidit centro di documentazione istituto per le scienze religiose – Bologna, Basileae Barcinone Friburgi Romae Vinobonae, editio 2, (1962) p. 719 – 720.

⁸⁰ Pontificale Romanum Clementis VIII Pont. Max. iussu restitutum atque editum, Antverpiae 1627. – Początki przepisu liturgicznego przytoczonego w tekście możemy widzieć w tym, że; Pontyfikat używany w Rzymie w XII wieku, t.I, p. 139, n 3, Pontyfikal używany w Rzymie w XIII w., t.II, p. 352, n.5, oraz Pontyfikal Durandusa, t.III, p. 376, n.6. mówiły o czytaniu dekretu podpisanego przez kompetentnych duchownych (zwykle członków kapituły), w którym wykazywano potrzebę ustanowienia biskupa w określonej diecezji i o wyborze na to stanowisko prezbitera. Była w nim też prośba, by wybranego prezbitera konsekrowano na biskupa. Dekret ten czytano już w czasie obrzędów święceń biskupich. Udokumentowanie tego, o czym tu piszemy, będzie niżej, w punkcie o biskupach koncelerujących z biskupem – głównym szafarzem święceń biskupich.

ktokolwiek rozpoczynał obrzęd konsekracji, musiał się z nim zapoznać – Pamiętamy, że to przynajmniej od papieża Grzegorza VII istniała tendencja, aby to papież mianował biskupów. Sobór Trydencki potwierdził tę tendencję. Po Soborze Trydenckim osiągnano ten cel przy pomocy przepisu liturgicznego.

Papieżowi Aleksandrowi VII (1655 – 1667) zgłoszono, iż w Indiach Zachodnich (*provinciae paraquariensis*) prezbiter przyjął konsekrację biskupią od biskupa *Tucumanensis* i objął w posiadanie kościół *civitas Assumptionis*, ale nie okazał pisma Stolicy Apostolskiej stwierdzającego, iż jest on wyniesiony do godności biskupiej. Jednak miał on informację, że takie pismo już jest do niego przesłane. Sama konsekracja była dokonana przez jednego biskupa przy asyście dwóch kanoników miejscowej kapituły. Nie było w tym przypadku dyspensy, żeby konsekracji mógł udzielić jeden biskup, ale Stolica Apostolska zwykła jest zezwalać, by w Indiach Zachodnich jeden biskup mógł udzielić konsekracji biskupiej. Na temat zgłoszonego przypadku przedstawiono dwa pytania. 1. Czy objęcie w posiadanie diecezji jest prawomocne, jeśli nie okazuje się pisma Stolicy Apostolskiej? 2. Czy konsekracja biskupa była ważna w tym przypadku? W dniu 1 września 1657 r. Kongregacja Kardynałów odpowiedziała, że objęcie diecezji w posiadanie nie było zgodne z prawem. Na drugie pytanie odpowiedziała w dniu 15 grudnia 1657 r. że konsekracja biskupia, jeśli chodzi o sprawowanie sakramentu i udzielenie charakteru sakramentalnego, była ważna. Jednak tak przyjmujący konsekrację jak udzielający konsekracji nieważnie i niegodziwie wykonali zarządzenie papieża. Konsekwentnie tak udzielający konsekracji, jak przyjmujący ją zaciągnęli kary kościelne i winni się postarać o zwolnienie z nich. Z kar zwalnia papież, więc przedstawiono mu całą sprawę. W liście apostolskim *Alias* z dnia 27 lutego 1660 r. papież zyczliwie się ustosunkował do obydwóch biskupów, zwolnił ich z ekskomuniki oraz innych kar oraz nieprawidłowości, jakie zaciągnęli lub mogli zaciągnąć, i upoważnił ich do wykonywania wszystkich święceń przyjętych wcześniej. Równocześnie zobowiązał obydwóch biskupów, aby udali się do kompetentnego kapłana, który nałoży na nich pokutę. Dopiero wtedy zostaną zwolnieni z kar w zakresie wewnętrznym⁸¹. – Jak zauważamy, papież

---

⁸¹ Codicis Iuris Canonici Fontes, cura em.mi Petri card. Gasparri editi, vol. I, Romae 1947, n. 236, p. 453 – 454.

Aleksander VII był łaskawy wobec głównego i jedyne go zresztą konsekratora, a także wobec przyjmującego konsekrację biskupią, mimo iż doprowadzili oni do konsekracji zbyt wcześnie, ale okazał się dość stanowczy wobec samego przewinienia tych biskupów. Przez to samo poważnie potraktował liturgiczny przepis zakazujący udzielenia konsekracji biskupiej bez zezwalającego na to pisma Stolicy Apostolskiej. Jednak najbardziej charakterystycznym w liście apostolskim *Alias* papieża Aleksandra VII jest jego rozróżnienie między samą konsekracją, którą uznano za ważną, a innymi czynnościami związanymi z objęciem diecezji, które nie były bez zarzutu.

Ponad sto lat później doniesiono Kongregacji Rozkrzewienia Wiary, iż w Chinach konsekrowano biskupa dla Pekinu. Nie miał on jeszcze pisma Stolicy Apostolskiej, ale było zupełnie pewne, iż takie pismo jest do niego wysłane, a okoliczności postulowały, aby nie okładać dłużej tej konsekracji. Kongregacja Rozkrzewienia Wiary w dniu 30 grudnia 1781 odpowiedziała, iż konsekrację tę należy uznać za zgodną z prawem⁸². A więc teraz inaczej zadecydowano.

Prawa Stolicy Apostolskiej do mianowania biskupów bronił także papież Benedykt XIV (1740 – 1758) w liście *In postremo* z dnia 20 października 1756 r. W piśmie tym Benedykt XIV wspomina, iż w przeszłości kapituły katedralne wybierały biskupa dla wakującego kościoła (partykularnego), ale praktyka ta niosła ze sobą pewne niedogodności, dlatego została zniesiona, przywrócona zaś została praktyka mianowania biskupów przez Stolicę Apostolską. Papież przyznaje, że w jego czasach Stolica Apostolska niekiedy zawiera konkordaty z poszczególnymi narodami, w których zachowuje się prawo wybierania biskupów, ale w takim przypadku Stolica Apostolska dokonuje potwierdzenia wyboru i ma prawo do konsekracji wybranego osobiście przez papieża lub przez jego delegata. Benedykt XIV pisze, że kiedyś metropolita konsekrował biskupów swojej metropolii. Przecież i wówczas papież zachował swoje uprawnienie do mianowania poszczególnego biskupa, bo zawiera się ono w uprawnieniu papieża do zarządzania całym Kościołem⁸³. – Benedykt XIV wypowiedział się też na temat, kogo prezbiter mianowany przez Stolicę Apostolską winien poprosić o konsekrację. Jeśli kon-

---

⁸² I. Seredi, CIC Fontes, vol. VII, n. 4588, p. 126.

⁸³ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. II, n. 442, p. 545, § 15.

sekrajacja biskupia ma się odbyć w Rzymie, to wówczas biskup nominat winien poprosić o udzielenie mu konsekracji któregoś kardynała mającego sakrę biskupią albo też jednego z czterech patriarchów zwykle rezydujących w Rzymie, mianowicie patriarchę Konstantynopola, albo patriarchę Aleksandrii, albo patriarchę Antiochii, albo patriarchę Jerozolimy. Jeśli żaden z patriarchów nie zgodziłby się na udzielenie konsekracji biskupowi nominatowi, co jest zupełnie nieprawdopodobne, mógłby on poprosić o konsekrację biskupią jakiegoś innego arcybiskupa czy biskupa. Oczywiście przy założeniu, że w Rzymie nie ma metropolity tego biskupa, który ma przyjąć konsekrację. W takim bowiem przypadku jego należałoby poprosić o konsekrację, który uczyni to sam lub poprosi jakiegoś biskupa, aby go w tym zastąpił. Jeśli zaś konsekracja ma się odbyć poza Rzymem, to Stolica Apostolska zwykle poleca przyjąć konsekrację biskupią od miejscowego metropolity, a niekiedy zezwala biskupowi nominatowi, aby sobie sam wybrał biskupa konsekrateura, byle katolika i pozostającego w jedności ze Stolicą Apostolską⁸⁴.

Papież Benedykt XIV bronił też prawa Dekretatów (przedstawionego wyżej), na mocy którego wyświęconego przez papieża nikt nie może promować do dalszych święceń, jeśli nie otrzyma zezwolenia papieża⁸⁵.

Papież Benedykt XIV wykonywał swoją posługę w czasach, które były względnie spokojne. W czasach pontyfikatu papieża Piusa VI (1775 – 1799) wybuchła rewolucja francuska. W dniu 12 lipca 1790 r. została wydana cywilna ustawa o duchowieństwie. Wprowadzała ona wybór proboszczów i biskupów żądając od nich przysięgi wierności dla państwa. Około 50 % duchownych złożyło tę przysięgę. Doszło do schizmy w Kościele francuskim⁸⁶. W tej sytuacji papież Pius VI napisał w dniu 13 kwietnia 1791 r. encyklikę do kardynałów, arcybiskupów, biskupów, członków kapituł, duchownych i całego ludu królestwa Galii. W encyklice tej papież pisze, że zgodnie z uchwałą Soboru Trydenckiego (sessio XXIII, de ordine, can. 8; sessio XXIV, de ref. c. 1) jedynie do Stolicy Apostolskiej należy mianowanie biskupów i metropolitów. Ci więc, którzy wybierają biskupów jak też wybrani na biskupów, a także potwierdzający wybór

---

⁸⁴ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. II, n. 442, p.546, § 16.

⁸⁵ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. II, n. 442, p. 539, § 3.

⁸⁶ D. Olszewski, Dzieje chrześcijaństwa w zarysie, Katowice 1982. s. 197.

bez porozumienia ze Stolicą Apostolską, stają się schizmatykami (§10). Podobnie mają się rzeczy z konsekrującymi biskupów i konsekrowanymi biskupami bez zgody Stolicy Apostolskiej. Nie mogą oni pełnić misji w Kościele (§ 11) Pius VI potępił znane mu przypadki konsekrowania biskupów bez zgody Stolicy Apostolskiej (§§ 11 – 14). Biskupowi, który powoływał się na Sobór Nicejski I domagający się, aby to metropolita potwierdzał wybór biskupa, wyjaśnił, iż to uprawnienie metropolicie przyznane zostało przez Stolicę Apostolską, a poza tym ten biskup nie był konsekrowany przez swojego metropolitę. I od wieków jest już nowa dyscyplina potwierdzona przez Sobór Trydencki i różne konkordaty (§ 18) Papież Pius VI stwierdził, że biskupi wybierani bez porozumienia ze Stolicą Apostolską, są wybierani niegodziwie, są też niegodziwie konsekrowani, owszem zupełnie bezprawnie, świętokradzko, wbrew świętym kanonom (§§ 22 – 23)⁸⁷. Papież Pius VI zmarł w dniu 29 sierpnia 1799 r. w więzieniu francuskim.

·W dniu 15 lipca 1801 r. Stolica Apostolska zawarła konkordat z Napoleonem. W ten sposób schizma została formalnie zniesiona. Cesarz uzyskał prawo mianowania biskupów, których papież kanonicznie instytuował. Konkordat ten obowiązywał do 1905 r.⁸⁸

Konkordat zawarty między Stolicą Apostolską a Francją regulował stosunki między państwem a Kościołem tylko na terytorium tego jednego kraju. – Papież Leon XIII (1878 – 1903) w encyklice *Trans Oceanum* z dnia 15 kwietnia 1903 r. zawarł pewne przywileje dla Ameryki Łacińskiej. Pierwszy z tych przywilejów polega na tym, że biskupi promowani do godności biskupiej w Ameryce Łacińskiej, po otrzymaniu pisma Stolicy Apostolskiej upoważniającego ich do przyjęcia konsekracji biskupiej mogli tę konsekrację przyjąć od jakiegokolwiek biskupa pozostającego w jedności i wspólnocie ze Stolicą Apostolską. Jeśliby bez wielkich trudności nie można było przywołać na konsekrację innych biskupów obok głównego konsekratora, to mogli asystować konsekracji dwaj prezbiterzy podniesieni do godności kościelnych albo kanonicy kapituły katedralnej⁸⁹.

⁸⁷ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. II, n. 474, p. 674 – 679.

⁸⁸ B. Kumor, Historia Kościoła, część 6, czasy nowożytne, Kościół w okresie abсолutyzmu i oświecenia, Lublin 1985, s. 195

⁸⁹ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. III, n. 633, p. 513, I.

2. 2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r

Przedstawione wyżej źródła prawa kanonicznego zostały ujęte w dwóch kanonach, mianowicie 952 i 953 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. Pierwszy z nich dotyczy szafarza wyświęconych przez papieża. Drugi zaś mówi na temat szafarza konsekracji biskupiej. Mamy więc tutaj dwa tematy do omówienia.

2.2.1. Szafarz wyświęconych przez papieża

Kan. 952 KPK z 1917 r. stwierdza, że wyświęconego przez biskupa rzymskiego nikt nie może promować do dalszych święceń, chyba że zezwoleniem Stolicy Apostolskiej. – Mówimy tu o przyjmujących święcenia od papieża, który nie jest dla przyjmującego te święcenia biskupem własnym. Owszem, przyjmujący święcenia od papieża ma innego biskupa własnego – Geneza normy zawartej w kan. 952 znajduje się w przypadku opisanym w Dekretach Grzegorza IX. Innocenty III zezwolił biskupowi Mediolanu na udzielenie święceń duchownemu, który przyjął święcenia subdiakonatu z rąk papieża. Tymczasem już od pierwszych wieków Kościoła przyjęło się, że biskup może udzielać święceń tylko własnemu podwładnemu. Zatem odbyło się zgodnie z prawem. Jednak dekretowi zawierającemu ten przypadek nadano tytuł stwierdzający, iż nie wolno promować do dalszych święceń tego, kto został wyświęcony przez papieża. Tytuł dekretu nie odpowiadał jego treści. Ale dekret interpretowano nie według jego treści, tylko według jego tytułu⁹⁰, bo było zapotrzebowanie na takie prawo. I taka też była praktyka, to znaczy, że jeśli duchownemu udzielił święceń papież, to inny biskup nie mógł promować tego duchownego do dalszych święceń, jeśli nie otrzymał zezwolenia od papieża. Uważano bowiem, że w takim przypadku zachodzi tzw. *affectio papalis*, analogicznie do *appositio manus papae* w prawie beneficjalnym. Na skutek praktyki wytworzył się zwyczaj. W kan. 952 zwyczaj i prawo Dekretów określono w ten sposób, by obowiązywała norma, według której wyświęcony przez papieża nie może być promowany do dalszych święceń bez zgody papieża⁹¹.

Już dekretaliści zastanawiali się, czy duchowny wyświęcony przez papieża, ale należący do innej diecezji jako własnej, nie jest

⁹⁰ S. Many, *Praelectiones de sacra ordinatione*, Parisiis 1905, n.43, p. 113.

⁹¹ M. Conte a Coronata, *Institutiones iuris canonici, De sacramentis*, vol. II, *De ordine*, Taurini – Romae 1948, n. 22. p. 22

przypadkiem zwolniony z posłuszeństwa swojemu biskupowi? Papież Benedykt XIV w piśmie *Postremo* z 20 października 1756 r. wyjaśnił, że wyświęcony przez papieża nie jest zwolniony z posłuszeństwa swojemu biskupowi. Trudniejsze zdaniem Benedykta XIV jest pytanie o duchownego wyświęconego przez papieża, który został zasuspendowany przez innego biskupa co do wykonywania tego święcenia, które przyjął od papieża. Papież uważał, że w takim przypadku winien wytoczyć proces temu duchownemu i nie wydawać wyroku, tylko przesłać akta papieżowi, żeby wydał odpowiednią decyzję⁹².

Na mocy kan. 106 n. 3 duchowny wyświęcony przez papieża ma precedencję wśród duchownych tego samego stopnia nawet wówczas, gdy są oni od niego starsi.

Udzielenie konsekracji biskupiej prezbiterowi, który przyjął te święcenia od papieża jest regulowane kan. 952, ale także kan. 953.

W dyskusji nad kan. 952 większość konsultorów była zdania, że kanon ten można skreślić. Był głos, żeby zapytać o zdanie papieża, ale zrezygnowano z tego. Wszyscy zgodzili się, że kanonu takiego nie będzie⁹³. W Schemacie Prawa na temat Sakramentów świętych opublikowanym w 1975 r. kan. 952 KPK z 1917 r. nie ma swojego odpowiednika. Znaczy to, że od samego początku było pewne, że nie będzie normy zakazującej udzielenia święceń temu, kto przyjął święcenia od papieża. Nie będzie też tej analogicznej *appositio manus papae*, bo nie ma w ogóle beneficjów w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. Przy okazji wspomnijmy, że w tym nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego nie ma również wzmianki o ołtarzu papieskim.

2.2.2. Szafarz konsekracji biskupiej

Od lat dwudziestych wieku XX Stolica Apostolska upoważniała episkopaty niektórych krajów do wskazywania kandydatów do konsekracji biskupiej. Kongregacja Konsystorialna dekretem z dnia 20 sierpnia 1921 r. zaleciła biskupom rezydencjalnym w Polsce, aby począwszy od 1922 r. co trzy lata, na początku Wielkiego Postu, ustalali listę kandydatów do święceń biskupich. W przypadku wakansu stolicy

⁹² P. Gasparri, CIC Fontes, vol. II, n. 442, p. 547.

⁹³ Coetus studiorum. De sacramentis, dd. 27 februarii – 3 martii 1967: *Communicationes* 30 (1998) n 1, p. 77.

biskupiej biskupi mogli wskazywać Stolicy Apostolskiej kandydatów na to stanowisko. W przypadku wystawiania kandydata do biskupstwa należało podać jego wiek, pochodzenie i aktualne zamieszkanie, a także, jaki spełnia urząd. Biskupi rezydencjalni mogą konsultować się w tej sprawie z biskupem pomocniczym, jeśli go mają. Natomiast wobec innych należy zachować co do tego sekret [AAS 13 (1921) 430].

Według kan. 953 KPK z 1917 r. konsekracja biskupia tak jest zastrzeżona biskupowi rzymskiemu, iż żadnemu z biskupów nie wolno kogokolwiek konsekrować na biskupa zanim pierwej nie stwierdzi papieskiego zlecenia (*mandatum pontificium*).

Stolica Apostolska korzysta z tego uprawnienia szczególnie od Grzegorza VII, a więcej jeszcze od Soboru Trydenckiego i potrydenckiego Pontyfikatu Rzymskiego, który wyraźnie zakazał udzielenia konsekracji biskupiej komukolwiek bez zlecenia papieskiego. Papież Leon XIII zezwolił biskupom nominatom z Ameryki Łacińskiej, by mogli przyjąć konsekrację od jakiegokolwiek biskupa katolickiego pozostającego w jedności ze Stolicą Apostolską, ale i w tym przypadku wymagano specjalnego zlecenia papieskiego czyli owego *mandatum pontificium*, by konsekracja biskupia w ogóle mogła się odbyć.

Konsekracja biskupa bez zlecenia papieskiego jest przestępstwem podlegającym karze. W myśl kan. 2370 biskup, który jest głównym konsekratorem, a także biskupi, a w ich braku, prezbiterzy asystujący oraz przyjmujący konsekrację bez upoważnienia papieskiego wbrew kan. 953 są z mocy samego prawa zasuspendowani do czasu, aż uzyskają dyspensę od Stolicy Apostolskiej.

Przestępstwo to popełniają: biskup główny konsekurator, biskupi, względnie prezbiterzy asystujący konsekracji biskupiej oraz przyjmujący konsekrację biskupią.

Przestępstwem jest konsekrowanie na biskupa oraz przyjęcie konsekracji biskupiej bez zlecenia papieskiego, gdy prezbiter uzyskał nominację papieską lub zatwierdzenie ze strony papieża, ale przed wydaniem specjalnego zlecenia, by dokonano tej konsekracji biskupiej (*mandatum pontificium*)⁹⁴. Zlecenie potrzebne jest do godziwości konsekracji.

Karą za to przestępstwo jest suspensa ogólna czyli obejmująca wszystkie skutki określone w kan. 2278 – 2280 czyli popadający w tę

---

⁹⁴ F. M. Cappello, *Tractatus canonico – moralis De censuris iuxta Codicem iuris canonici*, ed. 4, Taurini – Romae (1950) n. 506, p. 412 – 413.

karę nie mogą wykonywać ani władzy święceń ani władzy jurysdykcyjnej i nie mogą pobierać dochodów z beneficjum. *Suspensa* ta wiąże siłą faktu to jest w chwili dopełnienia czynności uznanej za przestępstwo. Jest to kara odwetowa, nie cenzura, dlatego wymaga ona dyspensy ze strony Stolicy Apostolskiej, nie absolucji, czego wymaga cenzura (kan. 2236 § 1; 2289)⁹⁵. Kara ta nie wiąże kardynałów, ponieważ nie są oni wspomniani w kan. 2370. Zapewne dlatego, iż kardynałowie zwykle są biskupami i z całą pewnością nie będą konsekrować prezbitera na biskupa bez zlecenia papieża!

Po drugiej wojnie światowej (1939 – 1945) w niektórych krajach rządy przejęły partie komunistyczne, które, jak wiadomo, wyznają ideologię materialistyczną i ateistyczną. Partie te zmierzały do zniszczenia Kościoła w rządzonych przez nich krajach. Pierwszym krokiem dokonanym w tym celu miało być uniezależnienie partykularnego Kościoła od Stolicy Apostolskiej, żeby łatwiej rozprawić się z miejscowym Kościołem. Od biskupów domagały się, aby konsekrowali nowych biskupów nie pytając nawet o zdanie Stolicy Apostolskiej. Prezbiterów zaś zmuszali, aby przyjmowali konsekrację biskupią bez nominacji papieskiej czy zatwierdzenia ze strony papieża. W takich okolicznościach Kongregacja Świętego Oficjum, upoważniona do tego przez papieża Piusa XII (1939 – 1958), wydała w dniu 9 kwietnia 1951 r. dekret, w którym zajęła się już nie konsekracją biskupa mianowanego przez Stolicę Apostolską, który nie posiada zlecenia papieskiego co do dopełnienia konsekracji, o czym mówią kan. 953 i kan. 2370, tylko konsekracją prezbitera, który nie ma ani nominacji Stolicy Apostolskiej ani jej zatwierdzenia (po myśli kan. 329 §§ 2 i 3: kan. 332), jeśli z prawa partykularnego wyznaczenie osoby kandydata na biskupa przysługuje komu innemu, np. kapitule katedralnej sposobem wyboru⁹⁶. Dekret ten

---

⁹⁵ M. Conte a Coronata, *Institutiones iuris canonici*, vol. IV, *De delictis et poenis*, ed. 4, Taurini – Romae (1955), n. 2152, p. 644.

⁹⁶ SC S. Officii, *Decretum de consecratione episcopi sine canonica provisione*; *Suprema Sacra Congregatio Sancti Officii, ex speciali facultate sibi a Summo Pontifice facta, hoc edidit decretum*; *Episcopus, cuiusvis ritus vel dignitatis, aliquem, neque ab Apostolica Sede nominatum neque ab Eadem expresse confirmatum, consecrans in (Episcopum), et qui consecrationem recipit, etsi metu gravi coacti (c.2229 § 2 n. 3) incurrunt ipso facto in excommunicationem Apostolicae Sedi specialissimo modo reservatam. Hoc decretum vim suam exercet ab ipso promulgationis die. Datum ex Aedibus Sancti Officii, die 9 aprilis 1951; AAS 43 (1951) 217*

został opublikowany w *Acta Apostolicae Sedis* i wszedł w życie w dniu 21 kwietnia 1951. – Nie działa on wstecz, bo zwykle prawo nie działa wstecz. Ale też dlatego przestępstwo udzielenia konsekracji i przyjęcia konsekracji bez prowizji kanonicznej przed 21 kwietnia 1951 r. było karane z kan. 2370, a nie z nowszego dekretu św. Oficjum.

Według wspomnianego dekretu Kongregacji Św. Oficjum udzielenie konsekracji kandydatowi, który nie został przez Stolicę Apostolską ani wybrany ani zatwierdzony jest przestępstwem. W takim bowiem przypadku brak jest prowizji kanonicznej (kan. 147 § 1) czyli określenia osoby i nadania jej tytułu do otrzymania urzędu⁹⁷.

E. F. Regatillo ma wątpliwości, czy przestępstwo zachodzi tylko w przypadku udzielenia konsekracji biskupiej prezbiterowi, który ma być biskupem rezydencjalnym, czy także wówczas, gdy udziela się konsekracji biskupowi tytularnemu. Jego zdaniem, celem potępienia w dekrecie Kongregacji Św. Oficjum jest sama konsekracja biskupa, który ma pełnić posługę biskupa rezydencjalnego⁹⁸.

Przestępstwo to popełnia biskup udzielający konsekracji biskupiej bez względu na to, czy przynależy on do obrządku katolickiego czy wschodniego, i bez względu na jego godność np. jest metropolitą, prymasem, patriarchą.- Także biskupi współkonsekratorzy winni są tego przestępstwa⁹⁹ (nie zaś prezbiterzy asystujący przy konsekracji). – P. Tocanel jest zdania, że dekret nie wymienia wyraźnie kardynałów, więc zgodnie z kan. 2227 § 2 nie dotyczy ich¹⁰⁰. Przeciwnego zdania jest M. Corvini, który uważa iż w podkreśleniu – bez względu na jakąkolwiek godność – jest mowa także o kardynałach¹⁰¹. – Przestępstwo popełnia także przyjmujący sakrę biskupią, jeśli nie jest on ani mianowany ani zatwierdzony przez Stolicę Apostolską.

---

⁹⁷ E. F. Regatillo, *Interpretatio et iurisprudentia Codicis iuris canonici*, ed. 3, Santander 1953, n.882, p. 693

⁹⁸ *Institutiones iuris canonici*, ed. 5, vol. II, Santander 1956, n. 1031, p. 600. M. Conte a Coronata, M. Corvini i P. Tocanel nie czynią tego rozróżnienia.

⁹⁹ Pius XII, *Const. Episcopalis consecrationis*, diei 30 novembris 1944 an: AAS 37 (1945) 131.

¹⁰⁰ P. Tocanel, *Adnotationes in Decretum de consecratione episcopi sine canonica provisione*; *Apollinaris* 24 (1951) 135.

¹⁰¹ M. Corvini, *Adnotationes in Decretum de consecratione episcopi sine canonica provisione*; *Monitor ecclesiasticus* 76 (1951) fasc. 2, p. 222.

Przymus wywierany na biskupa konsekratego, żeby udzielił konsekracji lub na przyjmującego konsekrację, żeby ją przyjął, nie uwalnia od odpowiedzialności w tym przypadku. Przymus ciężki zwykle uwalnia od kar *latae sententiae*¹⁰². Jednak przymus ciężki zmniejsza poczatalność, ale nie znosi zupełnie, jeśli przestępstwo przyczynia się do lekceważenia wiary, władzy kościelnej względnie działa na szkodę dusz (kan. 2229 § 3). W takim przypadku nie ma uwolnienia od kary. Dlatego prawodawca może domagać się zachowania prawa nawet wówczas, gdy związane jest to z poważnym niebezpieczeństwem albo stanowi bardzo wielką niedogodność. Właśnie w naszym przypadku tak jest, bo zachodzi obawa iż biskup konsekratego i przyjmujący konsekrację są poddani przymusowi, żeby tym działaniem znieważać wiarę katolicką i powagę Stolicy Apostolskiej¹⁰³.

Kara w omawianym dekrecie, to censura w sposób najspecialniejszy (*specialissimo modo*) zarezerwowana Stolicy Apostolskiej. A więc inaczej niż w kan. 2370, w którym mamy karę odwoławczą suspensy ogólnej.

Komunizm i nazizm nie zniszczyły Kościoła, ale upadły i skompromitowały się. Jednak za naszych dni są członkowie Kościoła, którzy mają trudności z życiem we wspólnocie Kościoła. – Nie tak dawno, bo w dniu 31 grudnia 1975 r. o północy bezprawnie udzielił święceń prezbiteratu, zaś w dniu 11 stycznia 1976 r. – sakry biskupiej pięciu prezbiterom, Petrus Martinus Ngo-dinh-thuc, arcybiskup tytularny *Bullensium Regionum*. Udzielił konsekracji biskupiej bez prowizji kanonicznej i bez zezwolenia papieskiego. Konsekrowani przez niego biskupi wyświęcili nowych prezbiterów i konsekrowali nowych biskupów. Działo się to w Hiszpanii. Powiadomiona o tych faktach Kongregacja Nauki Wiary postanowiła w dniu 17 września 1976 r.: 1. Biskupi, którzy wykonsekrowali innych i sami wykonsekrowani, popadają w kary z kan. 2370 i 2373 KPK z 1917 r., jak również w ekskomunikę zastrzeżoną Stolicy Apostolskiej w sposób najbardziej specjalny. 2. Prezbiterzy bezprawnie wyświęceni tym samym zaciągnęli karę z kan. 2374, to jest suspensę od przyjętego święcenia, a jeśli wykonywali przyjęte święcenia, to zaciągnęli także nieprawidłowość (kan. 985 n. 7 KPK z 1917 r.) 3. Nie wcho-

---

¹⁰² Pontificia Commissio ad canones authentice interpretandos, die 30 decembris 1937 anni; AAS 30 (1938)73

¹⁰³ P. Tocanel, art. cit. p. 136.

dząc w sprawę ważności, Stolica Apostolska nie uznaje bezprawnie przyjętych uprzednio i nie uznaje bezprawnie udzielonych w przeszłości ani sakry biskupiej, ani święceń prezbiteratu¹⁰⁴.- Arcybiskup Ngo-dinh-thuc powiadomiony o decyzji Kongregacji Nauki Wiary poprosił o zdjęcie z niego kar. Uzyskał to w 1981 r. Ale w tym samym roku znów konsekrował jednego dominikanina, Francuza i dwóch prezbiterów z Meksyku, z których jeden konsekrował na biskupów dwóch prezbiterów meksykańskich i jednego Amerykanina. Chcąc usprawiedliwić swoje postępowanie arcybiskup Ngo-dinh-thuc publicznie oświadczył w Monachium, iż Stolica Apostolska wakuje, wobec tego on pracuje na rzecz przetrwania Kościoła. Powiadomiona o tym Kongregacja Nauki Wiary porozumiała się z papieżem i w dniu 12 marca 1983 r. ponowiła swój dekret z 17 września 1976 r., czyli obłożyła go karami¹⁰⁵.

2.2.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II

Sobór Watykański II (1962 – 1963) w konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* uczy, że z ustanowienia Chrystusa Pana Piotr i reszta apostołów stanowili jedno kolegium apostołskie, a teraz biskup rzymski i biskupi, następcy apostołów połączeni są węzłem jedności, miłości i pokoju. Członkiem kolegium biskupiego zostaje się na mocy sakramentalnej konsekracji i hierarchicznej wspólnoty z głową kolegium oraz jego członkami (nr 22 a). – W dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* Sobór Watykański II stwierdził, że kolegium biskupów wraz z biskupem rzymskim stanowi podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem. Ta władza kolegialna może być sprawowana wspólnie z papieżem przez rozproszonych po świecie biskupów, byle tylko biskup rzymski wezwał ich do kolegialnego działania albo przynajmniej zatwierdził działalność biskupów lub dobrowolnie ją przyjął (nr 4).- Ponieważ posługa biskupów została ustanowiona przez Chrystusa i zmierza do celu duchowego oraz nadprzyrodzonego, Sobór Watykański II postanowił, że prawo nominacji i ustanawiania biskupów należy do władzy kościelnej jako jej własne, specjalne i wyłączne.

¹⁰⁴ AAS 68 (1976) 623; M. Zalba, Num Ecclesia habeat potestatem invalidandi ritum sacramentalem ordinis a episcopis exclusis peractam; Periodica 77 (1988) fasc. 2, p. 289 – 328; Periodica 77 (1988) fasc. 3, p. 425 – 458.

¹⁰⁵ AAS 76 (1983) 392 – 393.

Równocześnie Sobór ten wyraził życzenie, aby w przyszłości nie przyznawano władzom świeckim przywileju co do wyboru, nominacji, przedstawienia lub wyznaczania na stanowisko biskupa (nr 20)!

Wprowadzając w życie postanowienia Soboru Watykańskiego II (chodzi tu o dekret *Christus Dominus*, nr 20) papież Paweł VI w Motu proprio *Ecclesiae sanctae*, w dniu 6 sierpnia 1966 r. zalecił, aby krajowe konferencje biskupów, nie naruszając uprawnień papieża odnośnie do wolnego mianowania i ustanawiania biskupów, a także prawa Kościołów wschodnich, działając na podstawie statutów już ustanowionych lub w przyszłości wydanych przez Stolicę Apostolską, naradzały się corocznie, sekretnie, roztropnie w sprawie kandydatów na biskupów i nazwiska przedstawiły Stolicy Apostolskiej (nr 10)¹⁰⁶. – To Motu proprio *Ecclesiae sanctae* (nr 10) Pawła VI zostało opracowane przez Urząd do międzynarodowych spraw Kościoła w dekrete *Episcoporum delectum* zawierającym normy dotyczące promowania do posługi biskupiej, z dnia 25 marca 1972 r.¹⁰⁷. Dekret domaga się odpowiednich przymiotów u kandydata na biskupa, którym winien się odznaczać pasterz i nauczyciel wiary. Winien on mieć dobrą opinię u ludzi, być bez zarzutu, jeśli chodzi o jego życie moralne, mieć właściwy osąd odnośnie do rzeczy i osób, być roztropnym i zrównoważonym, odznaczać się stałością charakteru, trwać przy prawowiernej wierze, być oddanym Stolicy Apostolskiej i wiernym nauczycielskiemu urzędowi Kościoła, odznaczać się gruntowną znajomością teologii dogmatycznej, moralnej i prawa kanonicznego, być pobożnym, mieć ducha ofiarności, być gorliwym w duszpasterstwie, zdatnym do zarządzania, winien być umysłowo zdolnym, mieć ukończone studia, nie być zależnym od partii, pochodzić z dobrej rodziny, cieszyć się zdrowiem, wreszcie ważne są jego skłonności dziedziczne¹⁰⁸.

¹⁰⁶ AAS 58 (1966) 763.

¹⁰⁷ Consilium pro publicis Ecclesiae negotiis, Decretum quo normae de promovendis ad episcopale ministerium in Ecclesia latina approbantur, diei 25 martii 1972; AAS 64 (1972) 386 – 391.

¹⁰⁸ AAS 64 (1972) 389. P. Tocanel, Adnotationes (in Decretum de promovendis ad episcopatum in Ecclesia latina), komentując nr VI, 2 Dekretu zwraca uwagę, iż z jednej strony trudno będzie znaleźć prezbitera z tyloma przymiotami, ale z drugiej strony właśnie taki powinien być każdy duszpasterz; Apollinaris 45 (1972) fasc. 3, p. 375. Więcej na ten temat zob. J. Wroceński, Nominacje biskupów w świetle prawa kanonicznego i praktyki dyplomatycznej; Prawo kanoniczne 40 (1997) nr 1-2, s. 71-101.

Uchwały Soboru Watykańskiego II miał na uwadze zespół studyjny pracujący nad reformą prawa kanonicznego dotyczącego sakramentów. Zastanawiano się, czy konieczne jest zlecenie papieża, by kogoś godziwie wyświęcić na biskupa. W dyskusji nad kan. 953 KPK z 1917 r. jeden konsultor uważał, iż to zlecenie ze strony papieża jest konieczne, ponieważ konsekracja wprowadza do kolegium biskupów. Wypada więc, by następowała interwencja głowy tego kolegium. Inny konsultor był zdania, iż wystarczy sama wspólnota z papieżem (*communione cum Romano Pontifice*) i nie potrzeba zgody papieskiej. Wystarczy zatem, aby papież kogoś mianował biskupem. Sekretarz przypomniał, iż w historii nie zawsze papież mianował biskupów. Znana była instytucja wyboru biskupów. Inny konsultor wyraził opinię, iż zgoda papieża jest konieczna, jeśli to nie papież mianował prezbitera biskupem. Ostatecznie poza jednym konsultorem, pozostali zgodzili się na taki tekst: *Ponieważ członkiem kolegium biskupów zostaje się na mocy konsekracji i wspólnoty z głową i członkami kolegium, żaden biskup nie może udzielić święceń biskupich bez zlecenia papieża* (zob. konst. dogm. o Kościele, *Lumen gentium*, n 22: decr. *Christus Dominus*, n 4)¹⁰⁹. W dyskusji nad tym tekstem konsultor zaproponował, aby nie mówić o sakramentalnej konsekracji, tylko o sakramentalnych święceniach. Odpowiedziano mu, że ilekroć mówi się o biskupach, tylekroć mowa jest o konsekracji¹¹⁰.

Kan. 193 (CIC 953) Schematu prawa na temat Sakramentów z 1975 r. zawierał normę, według której członek kolegium biskupów jest ustanawiany na mocy sakramentalnej konsekracji i hierarchicznej wspólnoty z głową kolegium oraz z członkami kolegium, dlatego żaden biskup nie może udzielić konsekracji biskupiej komukolwiek bez zezwolenia papieskiego¹¹¹.

Schemat prawa na temat Sakramentów z 1975 r. został przedyskutowany przez specjalny zespół, któremu przewodniczył biskup R.

---

¹⁰⁹ Coetus studiorum. De sacramentis, dd. 27 februarii – 3 martii 1967: *Communicationes* 30 (1998) n 1, p. 77-78.

¹¹⁰ Coetus studiorum. De sacramentis, dd. 29 ianuarii – 2 februarii 1973: *Communicationes* 32 (2000) n 1, p. 86.

¹¹¹ Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de sacramentis recognoscitur, *Typis Polyglottis Vaticanis* 1975, can. 193 (CIC 953); *Cum Membrum Collegii Episcoporum quis constituatur vi sacramentalis consecrationis et hierarchica communione cum Collegii Capite et membris, nulli Episcopo licet quemquam consecrare in Episcopum, nisi prius constet de pontificio mandato.*

J. Castillo Lara, a sekretarzem zespołu i relatorem był V. Onclin. Dyskusja nad Schematem tym odbyła się w dniach 6 – 10 lutego 1978 r. W dyskusji zaraz na początku zaproponowano, aby pierwsza część kan. 193, jako teologiczna, została skreślona, bo w Kodeksie Prawa Kanonicznego mają być normy, nie teologia. Ta wypowiedź wywołała dalsze głosy w dyskusji. Jeden konsultor stwierdził, że ta pierwsza część kanonu dotyczy ważności konsekracji biskupiej, gdy jego część zaczynająca się od wyrazów: *žadnemu biskupowi nie wolno*, jest do godziwości. Relator zauważył, iż elementem konstytutywnym konsekracji biskupiej są święcenia, zaś wspólnota z biskupami udzielającego święceń, to warunek. Replikował pierwszy konsultor, że wspólnota z biskupami jest warunkiem, ale do ważności. Inny konsultor dodał tu, że jeśli ktoś udziela konsekracji nie we wspólnocie z innymi biskupami, konsekrowany będzie biskupem, ale nie będzie członkiem kolegium biskupiego. Pierwszemu konsultorowi ta opinia nie wydała się zgodna z nauką Soboru Watykańskiego II, bo według tego Soboru, kto nie należy do kolegium, nie jest też biskupem. W tej sytuacji biskup R. J. Castillo Lara przypomniał tekst noty dołączonej do konstytucji dogmatycznej o Kościele, w której czytamy: *bez wspólnoty hierarchicznej nie może być wykonywana posługa sakramentalno – ontologiczna, którą odróżnić należy od aspektu kanoniczno – prawnego*. Komisja uznała, że nie należy wchodzić w problemy dotyczące godziwości i ważności, które pozostawia się rozważaniom teologów, w szczególności co się tyczy władzy sprawowanej faktycznie u oddzielonych chrześcijan wschodnich, co do wyjaśnienia której istnieją różne zdania. – Ostatecznie wszyscy członkowie komisji zgodzili się, aby pierwsza część kan. 193 została skreślona, a to także dlatego, że znajduje się ona wyrażona lepiej w fundamentalnym prawie Kościoła¹¹².

Zespół studyjny odwołał się do fundamentalnego prawa Kościoła, ale nie wskazał kanonów, o które chodzi. Jak się zdaje, są to dwa kanony, mianowicie 38 i 39. Według kan. 38 § 1 biskupi wraz z papieżem stanowią ciało czyli kolegium biskupów, którego głową jest papież, następca Piotra. Biskupi stają się członkami tego kolegium na mocy sakramentalnej konsekracji (święceń) i wspólnoty hierarchicznej z głową kolegium i członkami. Według § 2 tego kanonu

---

¹¹² Communicationes 10 (1978) nr 2, p. 182 – 183.

kolegium biskupów reprezentuje cały Kościół poprzez węzeł pokoju, miłości i jedności. O ile składa się z wielu członków, wyraża ono różnorodność i powszechność ludu Bożego. Jeśli zaś jest zebrane pod jedną głową, wyraża jedność trzody Chrystusa. – Kan. 39 stanowi, że kolegium biskupów o ile jest następcą w nauczaniu i prowadzeniu duszpasterstwa, co więcej, w którym stale trwa ciało apostołów, razem z jego głową, a nie bez papieża, jest także podmiotem najwyższej i pełnej władzy w Kościele, jakkolwiek ta władza może być wykonywana za zgodą papieża.

Kan. 966 Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 r., a także kan. 1013 Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1982 r. oraz kan. 1013 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II, obowiązujący za naszych dni, zawierają identyczną normę. Stwierdza ona, że żadnemu biskupowi nie wolno konsekrować kogokolwiek na biskupa, chyba że wcześniej upewni się o papieskim zleceniu. – Rację tego kanonu określa Katechizm Kościoła Katolickiego; *Dla prawowitych święceń wymagana jest dzisiaj specjalna decyzja Biskupa Rzymu, ponieważ stanowi on najwyższą widzialną więź komunii Kościołów partykularnych w jednym Kościele i zapewnia ich wolność* (nr 1559). Papież ma na uwadze dobro całego Kościoła, strzeże jedności wiary, uzupełnia i koordynuje prace wszystkich biskupów.

Kan. 1013 wyraźnie nie wspomina o zastrzeżeniu święceń biskupich papieżowi, jak to czynił kan. 953 KPK z 1917 r. Ale też już w kan. 953 KPK z 1917 r. nie było konieczne to zastrzeżenie, ponieważ wystarczająco jasno jest ono zawarte w stwierdzeniu o konieczności zlecenia papieskiego.

Bp P. Hemperek, G. Ghirlanda, a także P. Lombardia i J. J. Arrieta zgodnie utrzymują, że zlecenie papieskie (*mandatum*) jest konieczne do godziwości święceń biskupich¹¹³. Zatem święcenie biskupa bez zlecenia papieża jest ważne, ale niegodziwe.

Papież mianuje biskupów w sposób nieskrępowany, względnie zatwierdza wybranych zgodnie z prawem (kan. 377 § 1). To wybranie ze strony papieża lub zatwierdzenie wyboru dokonanego przez innych uprawnionych do tego i następnie święcenia biskupie, powodują włą-

---

¹¹³ Sakramenty, w; Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. t. 3, Lublin 1986, s.189; *De Ecclesiae munere sanctificandi – De ordine, adnotationes in Codice*, Romae 1983, p. 10; *Codice di diritto canonico, edizione bilingue commentata, volume II; libri IV, V, VI, Romae (1986) p.720.*

czenie wyświęconego do wspólnoty hierarchicznej z głową Kościoła i członkami kolegium biskupiego, w którym trwa sukcesja apostołska i które stanowi podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem (kan.336). Biskup włączony do wspólnoty hierarchicznej może otrzymać od władzy kościelnej misję kanoniczną, mocą której jest mu przydzielony urząd lub wyznaczenie podwładnych (LG 24)¹¹⁴.

Włączenie biskupa do wspólnoty hierarchicznej z papieżem i kolegium biskupów jest wymagane prawem Bożym. To prawo Boże jest chronione przez prawo kościelne zawarte w kan.1013¹¹⁵.

Kan. 1013 *expressis verbis* mówi tylko o udzieleniu święceń bez zezwolenia papieskiego. Ponieważ jednak sakrament święceń należy do tych sakramentów, których udziela się nie sobie, ale drugiemu, z każdym udzieleniem święceń biskupich koniecznie połączone jest przyjęcie tych święceń biskupich. Dlatego też kan. 1382, który odpowiada kan. 1013, w ten sposób postanawia; 1. udzielenie święceń biskupich bez pozwolenia papieskiego, jak też 2. przyjęcie święceń biskupich bez mandatu papieskiego, podlega karze ekskomunikacji *latae sententiae* zastrzeżonej Stolicy Apostolskiej. Przystępstwo zachodzi z chwilą wykonania czynności liturgicznych składających się na udzielenie i przyjęcie święceń biskupich, jak je określa Pontyfikał Rzymski. Jednak tak udzielenie jak przyjęcie święceń biskupich winno być dokonane ze świadomością działania wbrew prawu kościelnemu¹¹⁶. Ta świadomość działania wbrew prawu ma miejsce chyba zawsze od czasu, gdy do obrzędów święceń biskupich wprowadzono pytanie głównego konsekratora w odpowiedzi na postulat udzielenia święceń biskupich prezbiterowi X, *czy macie zlecenie papieskie?* Jeśli tego zlecenia nie ma, to zaraz nie tylko główny konsekrator, ale także zamierzający przyjąć święcenia biskupie i wszyscy obecni to zauważają. W takim przypadku obrzęd święceń biskupich nie mógłby być dalej kontynuowany.

Ekskomunikacja, którą zaciąga udzielający święceń biskupich bez pozwolenia papieskiego lub przyjmujący te święcenia, jest cenzurą, która zabrania:

---

¹¹⁴ P. Hemperek bp., Sakramenty, s. 188.

¹¹⁵ G. Ghirlanda, *De ordine*, p. 12.

¹¹⁶ Fl. Lempa, *Część szczegółowa*, w; *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 4, księga V – dobra doczesne, księga VI – sankcje w Kościele, Lublin 1987, s. 25.

1. spełniania jakichkolwiek czynności liturgicznych podczas sprawowania Mszy świętej oraz podczas jakichkolwiek nabożeństw:
2. sprawowania sakramentów i sakramentaliów:
3. przyjmowania sakramentów, ale nie sakramentaliów:
4. wykonywania urzędów (*officium*) kościelnych:
5. spełnienia jakiegokolwiek posługi (*ministerium*) lub zajęcia kościelnego (*munus*):
6. wykonywania władzy rządzenia (kan. 1331 § 1, 1 – 3). Ciężkość kary jest odpowiednia do ciężkości przestępstwa niszczącego jedność Kościoła, jego wspólnotę.

Ekskomunika w kan. 1382 jest karą *latae sententiae* zastrzeżoną Stolicy Apostolskiej. Od kar *latae sententiae* uwalnia Stolica Apostolska i ci, których do tego upoważnia. W przypadku nagłym kan. 1357 § 1 zezwala spowiednikowi na uwolnienie penitenta od cenzury ekskomuniki, o ile cenzura ta nie została jeszcze orzeczona wyrokiem sądowym lub dekretem administracyjnym. Penitenta zagrożonego niebezpieczeństwem śmierci spowiednik może rozgrzeszyć od wszystkich grzechów i cenzur na mocy kan. 976.

Jeśli bezprawnie wyświęcony biskup wykonuje przyjęte święcenia biskupie, to zaciąga nieprawidłowość, zgodnie z kan. 1041 n. 6.

W naszych czasach, podobnie, jak w przeszłości, możemy spotkać chrześcijan, także duchownych, którzy ponad Kościół wołają kapliczkę i tworzą sektę¹¹⁷. Marcel Lefebure (+ 25 marca 1991 r), emerytowany arcybiskup, założyciel konfraternii św. Piusa X, określane często jako tradycjonalista, nie uznawał uchwał Soboru Watykańskiego II, w szczególności reformy liturgicznej, np. wprowadzenia do liturgii języków narodowych, a także ekumenizmu. Ekumenizm nazywał fałszywym, prowadzącym do upadku Kościoła i do apostazji katolików. Dzień modlitw o pokój zorganizowany przez Jana Pawła II w 1986 r. w Asyżu arcybiskup M. Lefebure nazwał brzydkością spustoszenia. – W dniu 30 czerwca 1988 r. abp M.

---

¹¹⁷ J. Tischner, Duszpasterze: charyzmatycy i sekciarze; Tygodnik Powszechny, 3 sierpnia 1997 r. Nr 31 (2508) s. 4; J. Tischner, U źródeł integralizmu; Tygodnik Powszechny, dnia 19 czerwca 1994 r. Nr 25 (2345) s. 8 i 9. Zob. M. Okoński, Zawsze wierni; Tygodnik Powszechny, z dnia 20 lipca 1967 r. Nr 29 (2506) s. 1 i 7; M. Czajkowski, Nie ten Kościół, nie ta Polska; Tygodnik Powszechny z dnia 27 lipca 1997 r. s. 10, Nr 30 (2507); J. Poniewierski, Jak rozumieć Tradycję; Tygodnik Powszechny, z dnia 5 października 1997 r. Nr 40 (2517) s. 10-11.

Lefebure wyświęcił czterech biskupów wbrew Stolicy Apostolskiej. – Arcybiskup i współkonsekrator oraz konsekrowani przez nich czterej prezbiterzy zostali zadeklarowani jako ekskomunikowani na mocy samego prawa. L' *Osservatore Romano*, wydanie polskie, 9 (1988) nr 5. s.29 w *Nocie informacyjnej* w sprawie abpa Marcela Lefebure'a ogłoszonej w dniu 16 czerwca 1988 r. podaje, iż w tym przypadku nie można zastosować przepisu kan.1323. Nie miała bowiem miejsca żadna z przewidzianych tam okoliczności. Rzeczoma zaś konieczność została stworzona celowo przez abpa Lefebure'a, a to poto, aby zachować postawę dzielącą Kościół katolicki, pomimo zaproszenia do wspólnoty i ustępstw poczynionych przez Ojca Świętego.

Jan Paweł II w Liście apostolskim *Motu proprio Ecclesia Dei* z dnia 2 lipca 1988 r. w sprawie święceń biskupich udzielonych przez arcybiskupa Marcela Lefebure'a napisał; *Czyn ten sam w sobie był aktem nieposłuszeństwa wobec Biskupa Rzymu w materii najwyższej wagi, mającej kapitalne znaczenie dla jedności Kościoła, jaką jest wyświęcanie biskupów, poprzez które urzeczywistnia się w sposób sakramentalny sukcesja apostolska. Tak więc tego rodzaju nieposłuszeństwo, zawierające w sobie praktyczną odmowę uznania prymatu rzymskiego, stanowi akt schizmatyczny. Spełniając ten czyn – pomimo formalnego upomnienia przesłanego przez Kardynała Prefekta Kongregacji Biskupów 17 czerwca – abp Lefebure oraz kapłani Bernard Fellay, Bernard Tissier de Mallerias, Richard Williamson i Alfonso de Galarreta ściągnęli na siebie przewidzianą przez prawo kościelne ciężką karę ekskomuniki (przypis 4: Por. Kodeks Prawa Kanonicznego, kan. 1382). – Korzenie tego schizmatycznego aktu można dostrzec w niepełnym i wewnątrznie sprzecznym rozumieniu Tradycji. Niepełnym bowiem niedostatecznie uwzględniającym żywy charakter Tradycji, która jak z całą jasnością uczy Sobór Watykański II – wywodząc się od Apostołów, czyni w Kościele postępy pod opieką Ducha Świętego. Zrozumienie przekazanych rzeczy i słów wzrasta bowiem dzięki kontemplacji oraz dociekaniu wiernych, którzy rozważają w swoim sercu, dzięki głębokiemu, doświadczalnemu podejmowaniu spraw duchowych oraz dzięki nauczaniu tych, którzy wraz z sukcesją biskupią otrzymali pewien charyzmat prawdy (przypis 5: Sobór Watykański II, Konstytucja *Dei Verbum*, nr 6; por. Sob. Wat.I, Konst. *Dei Filius*, rozdz. 4: DS 3020) – Przede wszystkim wewnątrznie spreczne jest takie rozumienie tradycji, które przeciwstawia ją powszechnemu Magi-*

*sterium Kościoła przysługującemu Biskupowi Rzymu i Kolegium Biskupów*¹¹⁸.

W nawiązaniu do Motu proprio *Ecclesia Dei* Papieża Jana Pawła II z 2 lipca 1988 r. oraz dekretu *Dominus Marcellus Lefebure* z dnia 1 lipca 1988 r. Kongregacji do spraw Biskupów, Komisja Interpretacyjna wydała specjalną notę: *Nota sulla scomunica per scisma in cui incorrono gli aderenti al movimento del vescovo Marcel Lefebure*, z dnia 24 sierpnia 1996 r. Jest to dłuższy dokument, składający się z dziesięciu punktów.

1. Z Motu proprio *Ecclesia Dei* z dnia 2 lipca 1988 r. i z dekretu *Dominus Marcellus Lefebure* Kongregacji Biskupów z dnia 1 lipca 1988 r. wynika, że zadeklarowanie schizmy arcybiskupa M. Lefebure'a nastąpiło po udzieleniu święceń biskupich dokonanych w dniu 30 czerwca 1988 r. bez mandatu papieskiego przez tegoż arcybiskupa (zob. kan. 1382 KPK). Także z wcześniejszych dokumentów wynika jasno, iż ten akt najcięższego nieposłuszeństwa ujawnił się jako dopełnienie postępującej schizmy.

2. Rzeczywiście nr 4 Motu proprio *Ecclesia Dei* wyjaśnia, gdzie jest istota tego schizmatycznego aktu, zaś nr 5 c podaje, iż formalne przystąpienie do schizmy (to jest ruchu arcbpa M. Lefebure'a) pociąga za sobą ekskomunikę ustanowioną w prawie powszechnym Kościoła (kan. 1364 § 1 KPK). Także dekret Kongregacji Biskupów wyraźnie nawiązuje do wspomnianych święceń biskupich i przypomina o ciężkiej karze ekskomuniki za przynależność do schizmy arcbpa M. Lefebure'a.

3. Niestety sam akt schizmy ujawniony w sposób szczególnie widoczny i bezdyskusyjny w Motu proprio *Ecclesia Dei* i we wspomnianym dekrete Kongregacji Biskupów, stanowił najcięższe nieposłuszeństwo wobec papieża i oddalenie się od hierarchicznej wspólnoty (komunii). Do czasu pojawienia się zmian, które przywrócą nieodzowną wspólnotę (komunię) hierarchiczną, cały ruch arcbpa M. Lefebure'a winien być uznawany za schizmatyczny przez władzę najwyższą.

4. Nie można opierać się na pracy doktorskiej Mouraya, ponieważ nie została ona opublikowana, zaś dwa artykuły prasowe nawiązujące do tej pracy, nie są jasne. W każdym razie nie można na

---

¹¹⁸ L' Osservatore Romano, wydanie polskie, 9 (1988) nr 6, s. 3.

tym budować rozumnej wątpliwości co do ważności ekskomuniki biskupów zadeklarowanej w Motu proprio *Ecclesia Dei* i w dekreście Kongregacji Biskupów. W szczególności nie wydaje się możliwe znalezienie okoliczności, która zmniejszałaby poczytalność i wykluczała zaciągnięcie kary (zob. kan. 1323-1324 KPK). Co zaś do stanu konieczności, w której rzekomo znalazł się arcbp M. Lefebure, to należy pamiętać, że ten stan musiałby istnieć obiektywnie i że nigdy nie ma konieczności wyświęcenia biskupów wbrew woli papieża głowy kolegium biskupów. To bowiem stwarzałoby sytuację, w której możliwe jest służenie Kościołowi i równocześnie prowadzenie ataku na jedność Kościoła i podstawy tej jedności.

5. Jak to stwierdza Motu proprio *Ecclesia Dei* nr 5 c ekskomunika *latae sententiae* za schizmę przeciwko zwolennikom arcbpa M. Lelebur'a, dotyczy tych wszystkich, którzy należą formalnie do tego schizmatycznego ruchu. Według Komisji Interpretacyjnej taka przynależność zawiera w sobie dwa elementy:

a. pierwszy, natury wewnętrznej, polega na uznawaniu dobrowolnie i świadomie istoty schizmy. Znaczy to, że ktoś staje się zwolennikiem arcbpa M. Lefebure'a, co sprzeciwia się posłuszeństwu papieża. Taka postawa łączy się zwykle ze stałym występowaniem przeciwko nauczaniu Magisterium Kościoła:

b. drugi, natury zewnętrznej, polega na uzewnętrznieniu wyboru dokonanego wewnątrz. Wyrazem tego będzie udział w funkcjach eklezjalnych i włączenie się do brania udziału w funkcjach eklezjalnych lefebrystów i wyłączenie się z brania udziału w funkcjach eklezjalnych Kościoła katolickiego. Nie chodzi o okazyjny udział wiernego w funkcjach kościelnych lefebrystów bez uznawania ducha tych schizmatycznych celebracji.

6. Jeśli chodzi o kapłanów i diakonów lefebrystów, to nie ulega wątpliwości, że ich posługa w tym ruchu jest znakiem spełniania dwóch warunków wspomnianych wyżej (por. nr 5) i jest to zawsze formalna przynależność.

7. Jeśli chodzi o innych wiernych, to jest oczywiste, iż nie można mówić o formalnej przynależności, jeśli miał miejsce tylko okazyjny udział w liturgicznych czynnościach lefebrystów, czy innych spotkaniach, jeśli nie podzielają doktrynalnej czy dyscyplinarnej postawy tego ruchu. W praktyce duszpasterskiej nie będzie łatwo ocenić postaw tych osób. Zaleca się, aby brano pod uwagę intencję danej osoby, to jest, czy było to uzewnętrznienie wyboru dokonanego we-

wewnętrznie. Takie sytuacje winny być ocenione w sposób indywidualny, uwzględniając kompetencję i pomoc osób działających w zakresie zewnętrznym i wewnętrznym.

8. W każdym przypadku należy zawsze rozróżniać między problemem moralnym istnienia lub nie istnienia grzechu i problemem z prawa karnego, co do istnienia lub nie istnienia przestępstwa schizmy i odpowiadającej temu przestępstwu kary. W tym drugim przypadku należy odwołać się do księgi VI Kodeksu Prawa Kanonicznego (kan. 1323-1324)

9. Nie wydaje się rzeczą rozumną bliższe określenie warunków, od których zależy istnienie przestępstwa schizmy. W takim przypadku zachodziłaby potrzeba wypowiedzenia się w tej sprawie przez kompetentne Dykasterium zgodnie z konst. *Pastor Bonus*, art. 52. To zresztą mogłoby spowodować powstanie innych problemów. W takim przypadku mniej istotna by się stała sama schizma, niż okoliczności, które nie zawsze są schizmatyczne.

10. Z punktu widzenia duszpasterskiego wydaje się słuszne zalecenie biskupom, aby zapoznali się z Motu proprio *Ecclesia Dei*, w którym widoczna jest troska papieża, aby przy pomocy środków nadprzyrodzonych i ludzkich doprowadzić zwolenników arcbpa M. Lefebure'a do pełnej jedności z Kościołem¹¹⁹.

Zebranie Plenarne Episkopatu Polski (297) w komunikacie z dnia 26-27 listopada 1998 r. podało; Pragniemy przypomnieć, że Bractwo św. Piusa X utworzyło struktury zostające poza Kościołem katolickim. Grupa księży i wiernych św. Piusa X odrzuciła uchwały Soboru Watykańskiego II. Odrzuciła też posoborowe prawodawstwo Kościoła i nie uznaje władzy papieża w Kościele katolickim. W r. 1988 zerwali oni więź jedności z Ojcem świętym, Biskupem Rzymu i Następcą św. Piotra. W ten sposób grupa ta stała się schizmatyczną, czyli oderwaną od Kościoła katolickiego [*Tygodnik Powsz.* z dnia 6 grudnia 1998 r. nr 49 (2578) s.2].

KKKW, kan. 745; Zgodnie z normą prawną święcenia biskupie w taki sposób zarezerwowane są biskupowi rzymskiemu, względnie patriarche lub metropolicie, że żaden biskup nie może godzi-

---

¹¹⁹ *Communications* 29 (1997) n 2 p. 241-243. Zob. S. Grzeškowiak, Ruch arcybiskupa Lefebure'a; Ku rozłamowi w Kościele posoborowym, Gniezno 1998; Z. Pawłowicz bp, Lefebure i lefeburyści. Schisma u schyłku XX wieku, Gdańsk 1998, s. 196-198; S. Nagy, Lefebryzm jest już w Polsce: *Niedziela* 37 (1997) 10.

wie udzielić święceń biskupich, jak długo nie ma on odpowiedniego zlecenia (*legitimum mandatum*). – Różnica między kan. 1013 KPK z 1983 r., a kan. 745 KKKW polega na tym, że w tym pierwszym rezerwuje się święcenia biskupie tylko biskupowi rzymskiemu, zaś w tym drugim wymienia się także patriarchę i metropolitę.

KKKW, kan. 1459 (1. Biskup, który udziela święceń biskupich bez zlecenia kompetentnej władzy, a także ten, kto takie święcenia przyjmuje, ma być ukarany ekskomuniką większą. – Nie jest to kara, którą się zaciąga mocą samego prawa (*latae sententiae*), jak w kan. 1382 KPK z 1983 r., tylko trzeba ją nałożyć.

3. Biskupi święcący z głównym szafarzem święceń biskupich (kan. 1014)

3.1. Prawo dawne

Święcenia biskupie zostały opisane przez św. Hipolita Rzymskiego (+ 235) w jego *Traditio Apostolica*. Według tej księgi liturgicznej wszyscy zebrani biskupi wkładają ręce na przyjmującego święcenia biskupie. Jak się zdaje, to pierwsze włożenie rąk przez obecnych biskupów nie należało do istoty święceń biskupich. Tak można sądzić, ponieważ dokonywało się ono w milczeniu, a nadto, jeden z biskupów, poproszony o to, ponownie wkładał ręce na przyjmującego święcenia biskupie, i teraz już odmawiał modlitwę. Po odmówieniu tej modlitwy przyjmujący święcenia jest już wyświęcony, bo przyjmuje on pocałunek pokoju od biorących udział w zebraniu, i kontynuowana jest Najświętsza Ofiara¹²⁰.

Na wschodzie praktyka udzielania konsekracji biskupiej przez wielu biskupów przyjęła się dość wcześnie i powszechnie. Sobór Nicejski I z 325 r. w kan. 4 domaga się, aby biskup był konsekrowany przez wszystkich biskupów danej prowincji, ponieważ tak wypada (*episcopum convenit maxime quidem ab omnibus qui sunt in provincia episcopis ordinari*). Gdyby zaś zachodziła nagląca konieczność albo biskupi mieli do przebycia długą drogę, to wówczas należy się co do tego porozumieć. Nieobecni mają się na to zgodzić, a wolę swoją wyrazić na piśmie. I dopiero wówczas można dokonać conse-

¹²⁰ B. Botte, *La Tradition apostolique De saint Hippolyte*, M(nster Wesfallen (1963), p. 4 – 9, n. 2 – 4.

kracji¹²¹.- Liczba trzech biskupów nie była zawsze wymagana. Kan. 1 *Kanonów Apostolskich* wyraźnie dopuszczał możliwość konsekracji dokonywanej przez dwóch lub trzech biskupów¹²².

Synod odbyty w 341 r. w Antiochii w kan. 19 opowiedział się za tym, aby biskupa ustanawiano na zebraniu wszystkich biskupów z obecnością metropolity. Metropolita zwołuje biskupów listownie na zamierzoną konsekrację. Dobrze jest, jeśli zgromadzą się wszyscy biskupi. Jednak do ważności ustanowienia biskupa wystarczy, jeśli większość biskupów zgadza się na konsekrację biskupa i to mimo sprzeciwu niektórych¹²³.

Zdarzało się, że jeden z biskupów nie zgłaszał się na zgromadzenie i z tego powodu nie mogła się odbyć konsekracja nowego biskupa. Synod przeprowadzony w Sardyce w 343 r. w kan. 6 polecił, aby egzarcha przypomniał biskupowi opieszałemu, że ludzie proszą, aby im dano pasterza. Jeśli biskup upomniany nie zgłosi się na zaplanowane zgromadzenie, ani nie odpisze, to wówczas należy już konsekrować biskupa, aby zadośćuczynić pragnieniu ludzi¹²⁴.

Można się zastanawiać, dlaczego dość wcześnie w Kościele wprowadzono praktykę konsekrowania biskupów nie przez jednego szafarza, ale przynajmniej dwóch czy więcej biskupów? Istnieje opinia, iż chodziło o to, by nie tylko szafarz wkładał ręce na przyjmującego konsekrację biskupią, i żeby obydwaj mieli odpowiednią intencję, jeden udzielenia konsekracji, a drugi jej przyjęcia, ale także o to, by cała liturgia konsekracji biskupiej była dokonywana we wspólnocie (kolegium) Kościoła i na zlecenie Kościoła. Nowo wyświęcony biskup miał stać się nie tylko pasterzem określonej części Kościoła, ale też członkiem tego kolegium biskupów, które udziela mu święceń biskupich, czyli jednym z nich. Wymagany więc był kontekst eklezjalny, który uznawano za równie ważny albo nawet ważniejszy niż włożenie rąk na konsekrowanego¹²⁵. Chodziło też o to, aby biskup – heretyk nie udzielił święceń biskupich, bo przy-

---

¹²¹ Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 6; A. Znośko, *Kanony Kościoła prawosławnego w przekładzie polskim*, Warszawa 1978, s. 38.

¹²² A. Znośko, *Kanony Kościoła prawosławnego*, s. 1.

¹²³ A. Znośko, *Kanony Kościoła prawosławnego*, s. 158.

¹²⁴ A. Znośko, *Kanony Kościoła prawosławnego*, s. 179.

¹²⁵ M. Zalba, *Num Ecclesia habeat potestatem invalidandi ritum sacramentalem ordinis ab episcopis exclusis peractum; Periodica de re morali canonica liturgica* 77 (1988) fasc. 2, p. 293.

czyniłoby się to do wzrostu herezji. Był tu jednak pewien problem, ponieważ biskup rzymski uważał, iż sam może udzielić święceń biskupich i nie stosował się do prawa domagającego, aby wielu szafarzy udzielało święceń biskupowi¹²⁶.

W V wieku powstał w Galii zbiór kanonów znany jako *Statuta Ecclesiae Antiqua*. W tym zbiorze są dane o święceniach biskupa. Do takich święceń dochodzi, jeśli tak wierni świeccy jak duchowni zgodnie wybierają tego, komu można święceń udzielić. Ponadto wierni i duchowni razem z biskupami prowincji gromadzą się w miejscowości metropolity. Przyjmującemu święcenia zostanie przypominane, że kto przyjmuje biskupstwo Chrystusowe, ten nie może szukać radości w życiu i zaspakajając swoje poruszenia, tylko winien poprzestać na prowadzeniu życia zgodnie z wymogami ojców Kościoła. W czasie obrzędu święceń dwóch biskupów ma trzymać księgę Ewangelii nad głową przyjmującego święcenia biskupie¹²⁷.

Praktyka udzielania konsekracji biskupiej przez więcej niż jednego biskupa powstała na wschodzie, przyjęta się także na zachodzie, ale tu dość szybko doszło do udzielania dyspensy od liczby wielu biskupów. Augustyn, pracujący na Wyspach Brytyjskich zapytał papieża, czy może sam udzielić sakry biskupiej, jeśli z powodu dalekiej drogi nie można sprowadzić innych biskupów na konsekrację? Papież Grzegorz W. (590 – 604) upoważnił Augustyna, aby sam udzielał sakry biskupiej na Wyspach Brytyjskich, jeśli poza nim, rzeczywiście nie ma tam innych biskupów¹²⁸.

Grzegorz W. udzielił dyspensy Augustynowi, aby mógł sam udzielić sakry biskupiej, ale to ze względu na nadzwyczajne warunki na misjach. W zwyczajnych warunkach to się nie zdarzało. – Synod IV w Toledo przeprowadzony w r. 633, w rozdz. 19 powołuje się na prawo synodalne i dekretały papieskie, i domaga się, aby biskupa wybierano zgodnie z wolą wszystkich duchownych i wiernych świeccich, a także wszystkich biskupów tej prowincji kościelnej, a przynajmniej trzech biskupów. Nieobecni biskupi mieli przysłać swoje listy w tej sprawie do metropolity, który ma być obecny. Miejsce conse-

---

¹²⁶ A. Santantoni, L'ordinazione episcopale. Storia e teologia dei riti dell'ordinazione nelle antiche liturgie dell'Occidente, Roma (1976), p. 47.

¹²⁷ A. Santantibu, L'Ordinazione episcopale, p. 73, 231.

¹²⁸ Lib. 11, ep. 64: PL 77, 1191.

kracji biskupiej wybiera metropolita¹²⁹. Synod XI w Toledo odbyty w 675 r. w kan. 10 ustalił normę, według której dwóch biskupów ma włożyć ręce na przyjmującego sakrę biskupią¹³⁰. – Tak rozdz. 19 synodu IV w Toledo, jak kan. 10 synodu XI w Toledo przyjęte zostały do *Dekretu Gracjana*. W dalszym ciągu pozostawały one uchwałami synodalnymi, ale zostały szeroko rozpowszechnione, ponieważ Dekret Gracjana był przedmiotem nauczania w szkołach średniowiecza. Nas interesuje tutaj, że uczący się musieli wiedzieć, iż biskupa święci nie jeden biskup, ale dwóch czy trzech biskupów. Dekret Gracjana jest prywatnym zbiorem prawa kościelnego.

Pontyfikał używany w Rzymie w XII wieku przewidywał, że w święceniach biskupich prezbitera, który został wybrany papieżem, będzie brało udział wielu biskupów. Przecież i w takim przypadku jest biskup, główny celebrans, i są dwaj biskupi, którzy wspomagają głównego szafarza święceń biskupich. Główny szafarz święceń biskupich wówczas nazywany jest po prostu kapłanem (*pontifex*), albo konsekratorem (*consecrator*) natomiast biskupi, którzy go wspierają, to są dwaj biskupi (*duo episcopi*). Przyjmujący święcenia nazywany jest wybranym (*electus*) albo panem apostołem (*domnus apostolicus*)¹³¹. Pontyfikał z którego korzystano w Rzymie w XII wieku mówi nam, w jaki sposób udziela się święceń prezbiterowi, który został wybrany papieżem. Znaczy to, że wówczas zdarzały się takie przypadki.

Pontyfikał używany w kurii rzymskiej w XIII wieku opisuje sposób powołania czyli przeprowadzenia egzaminu i konsekracji biskupiej prezbitera przez papieża. Jeśli biskupem został wybrany prezbiter Kościoła rzymskiego, to nie poddawano go egzaminowi, na mocy przywileju tego Kościoła. W innym przypadku egzamin był i polegał na pytaniu wybranego, np. czy nie jest on żonaty? Po przeprowadzeniu części egzaminu czytano dekret o wakującej diecezji i potrzebie konsekrowania oraz mianowania nowego pasterza. Podczas egzaminu pytano też kandydata do święceń, czy wybrany nie dopuścił się symonii. Sama konsekracja dokonywana była następnego dnia, w niedzielę. Przed obrzędem konsekracji pytano

---

¹²⁹ c. 5, D. 51.

¹³³ c. 7, D. 23.

¹³¹ Michel Andrieu, *Le pontifical romain au moyen – âge*, tome 1, *Le pontifical romain du XII siècle*, Città del Vaticano 1938, p. 144 – 147, n. 18 – 21.

wybranego, czy obiecuje posłuszeństwo papieżowi? W czasie konsekracji, głównego szafarza konsekracji biskupiej wspomagają dwaj biskupi, którzy m.in. trzymają księgę Ewangelii nad głową konsekrowanego¹³². Pontyfikał ten dowodzi jasno, iż papież udziela święceń biskupich podobnie, jak inni biskupi. Prawo udzielania święceń biskupich bez pomocy innych biskupów nie ułatwiało tylko raczej utrudniało papieżowi święcenia biskupie, dlatego papież z niego zrezygnował, bo rubryki go nie zobowiązywały.

Dekretaty Grzegorza IX, są zbiorem prawa kościelnego, ale od jego wydania w 1234 r. mającym pełne uznanie Stolicy Apostolskiej, czym różnią się od Dekretu Gracjana. – Dekretaty Grzegorza IX zawierają dwa teksty na temat konsekracji biskupiej dokonywanej nie przez jednego biskupa. Pierwszy z nich zaczerpnięty jest z pisma pseudo – Aniceta, papieża (155 – 166). Według tego tekstu w przypadku śmierci arcybiskupa i konieczności wyboru nowego arcybiskupa, wszyscy biskupi tej prowincji powinni się zebrać w miejscu siedziby arcybiskupstwa, żeby wybrać nowego arcybiskupa i udzielić mu sakry biskupiej. Wypada bowiem, aby ten który będzie przewodził innym, przez wszystkich był wybrany i wyświęcony. Natomiast poszczególni biskupi metropolii są konsekrowani na polecenie metropolity przez trzech biskupów tej prowincji, jeśli pozostali biskupi zgodni są co do tego. Jednak lepiej jest, jeśli poszczególnego biskupa wybierają i konsekrują wszyscy biskupi¹³³. – Tekst drugi zaczerpnięty został z kan. 5 synodu II w Arles z ok. 452 r. Zabrania on wyboru i konsekracji biskupa bez zgody metropolity. Metropolicie zaś zakazuje konsekracji biskupa, jeśli nie wspomagają go dwaj lub trzej biskupi tej prowincji. Inni natomiast biskupi mają być powiadomieni listownie o konsekracji, żeby mogli przedstawić swoją opinię w tej sprawie. Jeśli kiedyś zrodzi się jakaś wątpliwość co do tego, czy można udzielić konsekracji, to decyzję w tym przypadku powinna podjąć większość biskupów wraz z metropolią¹³⁴.

---

¹³² XI. Incipit ordo ad vocandum seu examinandum vel consecrandum electum episcopum quod si fuerit electus de ecclesia romana non examinabitur prerogativa romane ecclesie, in; Michel Andrieu, *Le pontifical romain au moyen – âge*, tome II, *Le pontifical de la curie romaine au XIII siècle*, Città del Vaticano 1940, p.351- 358, n. 11 – 19.

¹³³ c. 6 X I 11

¹³⁴ c. 7 X I 11.

Prawo Dekretałów Grzegorza IX dobrze znał Durandus, biskup Mende (*Mimatensis*) w Galii. Guillelmus (Wilhelm) Durante, jako biskup sporządził po roku 1286 dla swojej diecezji Pontyfikał, mając za podstawę Pontyfikał używany w Rzymie w XIII wieku. Pontyfikał ten został przychylnie przyjęty przez innych biskupów, a nawet papieży. Według tego Pontyfikału konsekracja biskupa przygotowywana jest w sobotę. I już wtedy bierze w niej udział metropolita, a także przynajmniej dwóch biskupów (*episcopi duo ad minus*) specjalnie wezwanych w tym celu. Przed konsekracją czyta się dekret o diecezji, (która prosi, by mianowano biskupa na wakującą stolicę) lub (*vel*; to *vel* znaczy, że dekretu nie będzie się czytać, jeśli jest) list apostolski z prowizją czyli potwierdzeniem (*littere apostolice provisionis seu confirmationis, si existant*). Sama konsekracja biskupa dokonywana jest w niedzielę (*circa mediam tertiam*). W niedzielę jest egzamin (*scrutinium*) kandydata do święceń biskupich. W obrzędzie biorą udział metropolita jako główny konsekurator i przynajmniej dwaj biskupi, którzy trzymają księgę Ewangelii nad głową przyjmującego święcenia, potem po głównym szafarzu wkładają ręce na jego głowę¹³⁵.

Pontyfikał używany w Rzymie w XIII w. Pontyfikał Durandusa, także Dekretały Grzegorza IX domagały się, aby biskup główny konsekurator udzielił konsekracji biskupiej nie sam, tylko w towarzystwie asystujących mu biskupów. Jednak w praktyce nie zawsze było łatwe zgromadzenie na konsekracji więcej biskupów, szczególnie na terenach misyjnych. Wiemy o tym z *breve Hispaniarum rex* papieża Piusa IV z dnia 11 sierpnia 1562 r. W *breve* tym mamy dane na temat udzielenia sakry biskupiej przez jednego biskupa w towarzystwie kanoników w Indiach Wschodnich. Papież uznał taką konsekrację biskupią za nadużycie, ale zwolnił z kar zaciągniętych tak szafarza jak wyświęconego biskupa, aby mogli wykonywać swoje święcenia biskupie¹³⁶.

Po Soborze Trydenckim (1545-1563) Stolica Apostolska opublikowała wszystkie księgi, których wówczas należało używać przy sprawowaniu liturgii. Papież Klemens VIII (1592-1605) konst. *Ex*

---

¹³⁵ Michel Andrieu, *Le pontifical romain au moyen – (ge tome III, Le pontifical de Guillaume Durand, Citt(del Vaticano 1940, p. 374 – 382. XIV. De examinatione, ordinatione et cosecracione episcopi, n 1- 30.*

¹³⁶ P. Gasparri. *CIC Fontes*, vol. I, n. 103, p. 182.

quo in Ecclesia z dnia 10 lutego 1596 r. opublikował Pontyfikał, który odtąd miał się nazywać *rzymskim* (był to przerobiony w niewielkim stopniu pontyfikał Durandusa). W rubrykach tego Pontyfikału, mianowicie w jego części poświęconej konsekracji wybranego na biskupa podano, aby biskupowi głównemu konsekrowanemu asystowali dwaj biskupi. Mają oni być ubrani w rękawice (jeśli są zakonnikami – wkładają komżę), humerał, stulę, kapę koloru danego okresu liturgicznego i szat wkładanych do celebrowania Mszy świętej, mitrę białą zwykłą. Każdy z biskupów winien mieć własny Pontyfikał¹³⁷.

Papież Pius IV uznał za naganne to, że biskup konsekrował prezbitera na biskupa w towarzystwie dwóch kanoników i zwolnił z kar kościelnych winnych przestępstwa. Tymczasem Kongregacja Obrzędów w dniu 16 lipca 1605 r. przychylnie ustosunkowała się do prośby arcybiskupa *Goan*. w Indiach Wschodnich, by on sam w towarzystwie dwóch kapłanów obdarzonych godnościami kościelnymi mógł udzielić sakry biskupiej prezbiterowi, który miał pełnić funkcję biskupa pomocniczego u tegoż arcybiskupa¹³⁸.

Kongregacje Rzymskie zajmowały się zwykle przypadkami szczegółowymi. Kongregację św. Oficjum zapytano, czy biskup obrządku greckiego konsekrowany przez biskupa, który jest schizmatykiem i równocześnie heretykiem, jest ważnie konsekrowany? W dniu 13 marca 1669 r. zapadła odpowiedź, iż konsekracja ta jest ważna, nie trzeba jej powtarzać pod warunkiem, natomiast należy się w tym przypadku dostosować do *breve Hispaniarum rex* Piusa IV z dnia 11 sierpnia 1562 r.¹³⁹. – Biskup *Venden*. w Polsce miał wątpliwości, czy został ważnie konsekrowany na biskupa, ponieważ konsekracji udzielało mu dwóch biskupów, a jako trzeci brał udział w tej konsekracji dziekan kościoła katedralnego. Pytał więc, czy ta konsekracja może być konwalidowana. Kongregacja Obrzędów wyjaśniła w dniu 16 grudnia 1642 r., że trzech biskupów nie jest wymagane do ważności konsekracji biskupiej i konwalidacja w tym przypadku może być dokonana. I została dokonana¹⁴⁰. – Ta sama Kongregacja wyjaśniła, iż prezbiterzy upoważnieni do udziału w konse-

---

¹³⁷ Pontificale Romanum Clementis VIII Pont. Max. iussu restitutum atque editum, Antverpiae 1626, p. 58.

¹³⁸ I. Seredi, CIC Fontes, vol. VII, n. 5213, p. 767.

¹³⁹ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. IV, n. 739, p. 21, ad 3.

¹⁴⁰ I. Seredi, CIC Fontes, vol. VIII, n. 5425, p. 855.

kracji biskupa jakby w zastępstwie dwóch biskupów, winni czynić to, do czego ich upoważnia Pontyfikat Rzymski¹⁴¹.

Kongregacja Rozkrzewienia Wiary w dniu 18 maja 1695 r. zaleciła przyjmować w praktyce, że udzielenie konsekracji biskupiej przez jednego biskupa, jest niegodziwe, ale nie powoduje nieważności udzielonej i przyjętej sakry biskupiej¹⁴².

Papież Leon XIII w encyklice *Trans Oceanum* z dnia 18 kwietnia 1897 r. udzielił na lat 30 przywileju, na mocy którego każdy biskup zamieszkały w Ameryce Łacińskiej mógł sam konsekrować biskupa, w towarzystwie dwóch członków kapituły, jeśli bez poważnej niedogodności nie można było zaprosić innych biskupów na konsekrację. Promowany do posługi biskupiej przez Stolicę Apostolską mógł przyjąć święcenia biskupie od jakiegokolwiek biskupa pozostającego w jedności ze Stolicą Apostolską¹⁴³.

3.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r

Kan. 954 tego Kodeksu Prawa Kanonicznego zobowiązywał biskupa konsekratora, aby konsekracji udzielił w asyście dwóch innych biskupów, chyba że Stolica Apostolska udzieliła mu dyspensy, aby sam mógł udzielić sakry biskupiej. Ponieważ kan. 954 wyraźnie mówi o jednym biskupie konsekratorze i dwóch biskupach, którzy asystują konsekratorowi, F. M. Cappello, uważał, iż konsekracji biskupa dokonuje jeden biskup, a inni, nawet jeśli odmawiają modlitwę *Accipe Spiritum Sanctum*, są tylko świadkami, nie zaś szafarzami konsekracji biskupiej¹⁴⁴. – F. M. Cappello był jednym z największych kanonistów. Jeśli trzeba było w nie długim czasie odejść od jego opinii, to nie z przyczyny jego błędu, tylko niejasności samego prawa.

Papież Pius XII (1939 – 1958) w konstytucji *Episcopalis consecrationis* z dnia 30 listopada 1944 r. wspomina, że przepisy liturgiczne zawarte w Pontyfikale Rzymskim nie są dość precyzyjne i dlatego też praktyka nie jest identyczna w całym Kościele. W niektórych miejscach bowiem dwaj biskupi towarzyszą biskupowi konsekratorowi odmawiają modlitwę *Accipe Spiritum Sanctum*, gdy dotykają

¹⁴¹ S. R. C. Cochinchinae, 9 iunii 1853: I. Seredi, CIC Fontes, vol. VIII, n. 5965, p. 115.

¹⁴² I. Seredi, CIC Fontes, vol. VII, n. 4491, p. 40.

¹⁴³ P. Gasparii, CIC Fontes, vol. III, n. 633, p. 313, I.

¹⁴⁴ De sacramentis, vol. IV, De sacra ordinatione, n. 317, p. 214.

głowy elekta, ale dalszych słów, które są w Pontyfikale i wypowiada je konsekратор, już nie wymawiają. Papież Pius XII zalecił, żeby od-
tąd tak w Rzymie jak w innych diecezjach obok konsekratora byli
dwaj inni biskupi współkonsekраторzy, którzy winni obydwoma rę-
kami dotykać głowy elekta mówiąc modlitwę *Accipe Spiritum Sanc-
tum*, i wzbudziwszy sobie intencję udzielenia sakry biskupiej razem
z biskupem konsekratorem odmawiają – cicho odmawiają także
modlitwę *Propitiare* wraz z całą prefacją. I w ten sposób biorą
udział w całym obrzędzie, cicho odmawiając modlitwy, które kon-
sekратор czyta lub śpiewa. Biskupi towarzyszący biskupowi – konse-
kretarowi mogą nie czytać tylko modlitw odmawianych przy wkła-
daniu szat biskupich na nowo konsekrowanego biskupa¹⁴⁵.

Konstytucja Piusa XII *Sacramentum ordinis* z dnia 30 listopada
1947 r. poleciła przestrzegać wcześniej wydanej konstytucji *Episco-
palis consecrationis*, jeśli chodzi o czynności dokonywane podczas
sakry biskupiej tak przez konsekratora jak przez współkonsektrato-
rów. Jednak do ważności konsekracji biskupiej, jak to dwukrotnie
stwierdził papież Pius XII, bo raz zaraz na początku konstytucji *Epi-
scopalis consecrationis*, a drugi raz w dalszej jej części, wymagany
jest tylko jeden konsekратор, który ma odpowiednią intencję i doko-
nuje odpowiednich obrzędów. Przy tym zauważa papież Pius XII, że
od pierwszych wieków Kościoła aż do czasów współczesnych zwykle
wielu biskupów udzielało i udziela sakry biskupiej. Ale też od dawna
udzielana jest dyspensa, jeśli wielu biskupów nie może brać udziału
w konsekracji biskupa, co zdarza się szczególnie na terenach misyj-
nych¹⁴⁶. – Znaczenie konstytucji papieża Piusa XII polega na tym, że
określił on dokładnie funkcje dwóch biskupów, którzy towarzyszą
konsekretarowi, i nazwał tych biskupów współkonsekраторami. Jed-
nocześnie wykazał, że do ważności sakry biskupiej wystarczy jeden
biskup, byle tylko miał odpowiednią intencję i wykonał obrzędy wy-
magane przepisami liturgicznymi Pontyfikału Rzymskiego.

3.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II

Sobór Watykański II w konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lu-
men gentium* (nr 22) uczy, iż z ustanowienia Chrystusa św. Piotr

¹⁴⁵ AAS 37 (1945) 132.

¹⁴⁶ AAS 37 (1945) p. 131, p. 132. Zob. A. Vermeersch – I Creusen, *Epitome iu-
ris canonici*, Parisiis – Lugduni 1954, n. 238, p. 161.

i reszta apostołów stanowią jedno kolegium. W podobny sposób biskup rzymski, następca Piotra i biskupi, następcy apostołów, pozostają we wspólnocie (*in communione*). Zaś w konstytucji o liturgii *Sacrosanctum concilium* (nr 76) zalecił, aby podczas konsekracji biskupiej wszyscy obecni biskupi wkładali ręce na kandydata do sakry biskupiej. W nawiązaniu do tego nr 76 konstytucji o liturgii Kongregacja Obrzędów w I instrukcji wykonawczej do konstytucji o liturgii, zaczynającej się od słów *Inter oecumenici*, z dnia 26 września 1964 r. (w nr 69) stwierdziła, iż w czasie konsekracji biskupiej wszyscy obecni biskupi, ubrani w strój liturgiczny, mogą dokonać włożenia rąk, zaś słowa *Accipe Spiritum Sanctum*, mają wypowiadać tylko; biskup konsekrator i dwaj biskupi współkonsekratorzy¹⁴⁷.

Zespół studyjny zastanawiając się nad reformą prawa kanonicznego, wyszedł od przypomnienia, iż kan. 954 (KPK z 1917 r.) domagał się, aby biskup konsekrator miał w asyście dwóch innych biskupów, chyba że *Stolica Apostolska* udzieli dyspensy od tego przepisu. – W dyskusji jeden konsultor zauważył, iż ci dwaj biskupi prawdziwie konsekrują przyjmującego święcenia biskupie, dlatego nie należy tu mówić *o asystowaniu* przy konsekracji. Zgodzono się, aby nowy kanon stanowił; *jakkolwiek ważna jest konsekracja biskupa dokonana przez jednego konsekratora* (zob. Pius XII, konst. *Consecratio episcopalis*, 1944), *to jednak biskup konsekrator winien udzielić konsekracji z udziałem dwóch innych biskupów, chyba że Stolica Apostolska udzieli dyspensy*. Inny konsultor domagał się, aby w kanonie wskazać na rację teologiczną tego przepisu. Rację tę można wyrazić w taki sposób; *ze względu na starożytny zwyczaj, a także kolegalność biskupów, konsekrator winien udzielić konsekracji biskupowi z udziałem dwóch innych biskupów*. Sekretarz zespołu studyjnego zaproponował, aby w tym kontekście nie używać wyrazu *adhibere*, bo nie mówi się tu o rzeczach, ale o osobach. Wszyscy zgodzili się na następujący tekst kanonu; *biskup konsekrator niech udzieli konsekracji z dwoma biskupami, (adiungat duos episcopos) chyba że Stolica Apostolska udzieli dyspensy od tego przepisu*¹⁴⁸. Tekst ten stał się kan. 196 (CIC 954). W dyskusji nad nim konsultor wniosł, aby w miejscu, gdzie jest wzmianka o dwóch biskupach mó-

¹⁴⁷ AAS 56 (1964) 893.

¹⁴⁸ Coetus studiorum. De sacramentis, dd. 27 februarii – 3 martii 1968 anni; *Communicationes* 30 (1998) n 1 p. 78

wić o przynajmniej dwóch biskupach, ponieważ zwykle wszyscy biskupi obecni na konsekracji wkładają ręce na przyjmującego święcenia biskupie. Inny konsultor proponował, aby skreślić wyraz *konsekratorzy*. Jednak inny konsultor domagał się, aby ten wyraz został, ponieważ zdanie to uzupełnia poprzednie zdanie, mianowicie, by biskup dobrał sobie (przynajmniej) dwóch biskupów. Także inni zgodzili się, by wyraz *konsekratorzy* pozostał w tym kanonie. Po tej dyskusji sekretarz zespołu zaproponował tekst: *jeśli Stolica Apostolska nie udzieli dyspensy, to szafarz udzielający święceń biskupich winien dobrać sobie przynajmniej dwóch biskupów, ale wypada, aby wszyscy obecni biskupi święceń biskupich udzielali*. Wszyscy zgodzili się na taki tekst kanonu¹⁴⁹.

Schemat prawa na temat Sakramentów z 1975 r. w kan. 194 (CIC 954) stwierdza, iż jeśli Stolica Apostolska nie udzieliła dyspensy, to główny konsekrator (a więc nie konsekrator, jak się to dotychczas mówiło, tylko główny konsekrator) powinien dobrać sobie dwóch współkonsekratorów (tak ich nazwał wcześniej papież Pius XII w konst. *Episcopalis consecrationis*); ale wypada, żeby elekta święcili wszyscy obecni biskupi. W dyskusji nad tym tekstem kanonu zalecono, aby przed wyrazem *wypada* dodać wyraz *bardzo*, zaś w miejsce czasownika *święcili*, dać czasownik *konsekrowali*¹⁵⁰. Dlatego kan. 967 Schematu KPK z 1980 r. i kan. 1014 Schematu KPK z 1982 r. oraz kan. 1014 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II obowiązujący za naszych dni stanowią: *jeśli Stolica Apostolska nie udzieliła dyspensy, to główny konsekrator winien dobrać sobie do konsekracji biskupiej dwóch biskupów współkonsekrujących. Jednak bardzo wypada, aby razem z wyżej wymienionymi konsekrowali elekta wszyscy obecni biskupi*.

W tekście kan. 1014 KPK z 1983 r. dostrzegamy pewne elementy tradycyjne, ale też mamy elementy nowe. Właściwie od pierwszych wieków Kościoła znany jest ten wymóg, by biskup był konsekrowany nie przez jednego, ale przez wielu biskupów, to jest wszystkich obecnych biskupów. Od dawna też wiadomo, że Stolica Apostolska może zezwolić, by biskupa konsekrował tylko jeden biskup. Ale nie zwykła tego czynić, jak tylko wtedy, kiedy w danej prowincji Kościoła po prostu nie ma więcej biskupów.

---

¹⁴⁹ Coetus studiorum. De sacramentis dd. 29 ianuarii – 2 februarii 1973: *Communicationes* 32 (2000) n 1 p.86.

¹⁵⁰ *Communicationes* 10 (1978) n 2, p. 183.

Nowości w tym nowym kanonie jest więcej, ale wchodziły one stopniowo do dokumentów kościelnych po opublikowaniu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. Papież Pius XII nazwał biskupów towarzyszących biskupowi konsekраторowi *współkonsekраторami*. W Schemacie prawa na temat Sakramentów z 1975 r. konsekссора nazwano *głównym konsekssatorem*. W kanonie obecnie obowiązującym mamy teraz tak głównego konsekссора jak innych konsekссора (consecrantes, consecrent), których nie nazywa się nawet współkonsekссораmi.

Nowością jest także zachęta, aby biskupa konsekssowali wszyscy biskupi obecni na konsekssacji biskupiej. Udzielenie sakry biskupiej przez wszystkich biskupów danej prowincji kościelnej, jest znakiem kolegalności biskupów¹⁵¹. – Jak się zdaje, jest to główna racja udziału w obrzędach konsekssacji biskupiej, poza głównym konsekssatorem, innych biskupów. Racja ta w ciągu historii Kościoła może nie zawsze była dobrze uświadamiana, ale ciągle istniała taka tendencja. Rolę zaś świadków sakry biskupiej mogą spełniać równie dobrze prezbiterzy lub wierni świeccy, którzy zwykle wypełniają kościół przy takiej okazji.

Pontyfikał Rzymski Jana Pawła II, wyd.2 w 1990 r., nie mówi o konsekssacji, tylko o święceniach (nr 31,33, 34, 35, 37, 38, 3-9, 40, 42) i nie o konsekssatorze lub współkonsekssatorach, ale używa w to miejsce wyrażen; *episcopus ordinans principalis* i *alii episcopi* (nr 31, 36, 47, 48). Mając na uwadze rubrykę z nr. 45 obrzędów święceń biskupa mówimy teraz, że po włożeniu rąk na elekta przez głównego szafarza święceń, to samo czynią wszyscy obecni biskupi. Razem też odmawiają część modlitwy święceń, z tym, że główny szafarz święceń odmawia tę modlitwę głośno, zaś inni biskupi – cicho.

KKKW, kan. 746 §1. Święceń biskupich udziela trzech biskupów, jeśli nie zachodzi przypadek ostatecznej konieczności.

§2. Drugi i trzeci koncelebrans święceń biskupich niech będą jeśli to możliwe z tego samego Kościoła *sui iuris* co główny celebrans, w przeciwnym przypadku mogą być z innego Kościoła *sui iuris*. Tekst tego kanonu znacznie odbiega od kan. 1014 KPK z 1983 r. Dzieli się na dwa paragrafy. Zawiera pojęcie Kościoła *sui iuris*. Nie wspomina o możliwości udzielenia święceń przez więcej niż trzech biskupów.

---

¹⁵¹ G. Ghirlanda, De Ecclesiae munere sanctificandi, De ordine, Romae 1983, p. 12.

Nie wspomina też o możliwości dyspensy od Stolicy Apostolskiej, by święceń biskupich udzieliło mniej niż trzech biskupów.

4. Biskup własny święceń diakonatu i prezbiteratu (kan. 1015)

4. 1. Prawo dawne

Św. Paweł apostoł w liście do swojego ucznia Tymoteusza zalecił mu, aby rąk na nikogo nie wkładał zbyt pośpiesznie i nie brał udziału w grzechach cudzych (1 Tm 5, 22). Według biblistów tekst ten mówi o udzielaniu święceń. Św. Paweł obawiał się, iż udzielenie święceń zbyt pośpiesznie i mało znanemu wiernemu, może przynieść szkodę gminie chrześcijańskiej, ponieważ człowiek nie zawsze jest stały w swoich przekonaniach i w swoim postępowaniu¹⁵². Gdy ochrzczeni niekiedy wracali do pogaństwa, to wprowadzano instytucję katechumenatu, aby przez dłuższy czas przygotowywali się do przyjęcia chrztu. I każdy ochrzczony miał mieć chrześcijanina, który będzie ręczył, iż katechumen wytrwa w wierze przyjętej przy chrzcie.

Sobór Nicejski I w 325 r. w kan. 16 stwierdził, że prezbiterzy, diakoni czy inni duchowni, którzy opuszczają swój Kościół partykularny i przechodzą do innej wspólnoty chrześcijan, postępują nierozumnie, przeciwko regule przyjętej w Kościele i nie mają przed oczyma bojaźni Bożej¹⁵³. Zabronił też biskupowi udzielania święceń duchownemu podległemu innemu biskupowi. Gdyby to jakiś biskup uczynił wbrew postanowieniu Soboru, działałby nieważnie¹⁵⁴. Myśl Soboru Nicejskiego I w IV wieku podjęły synody, np. kan. 15 synodu w Sardyce z 343 r. i kan. 21 synodu III w Kartaginie z 397 r. Postanowiły one, że biskup jednego Kościoła partykularnego nie może godziwie i ważnie udzielić święceń wiernemu z innej diecezji, albo zatrzymywać u siebie wyświęconego wcześniej przez innego biskupa¹⁵⁵.

Podobnie wypowiedział się w 381 r. Sobór w Konstantynopolu w kan. 2. Według tego kanonu biskupi nie proszeni o to, nie powinni udawać się poza granice swojej diecezji, żeby udzielić tam święceń lub wykonywać inne czynności liturgiczne. Reguła ta nie ogra-

---

¹⁵² K. Romaniuk, bp., Pierwszy list do Tymoteusza, w; Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu, Poznań-Warszawa 1975, s. 955.

¹⁵³ Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 13.

¹⁵⁴ c.3 D. 71.

¹⁵⁵ c. 1 D 71; c. 2 D 72.

nicza uprawnienia synodu tej prowincji, co wcześniej postanowił Sobór Nicejski I¹⁵⁶.

Niektórzy duchowni przyjęci do służby w jednym Kościele partykularnym chcieli przenieść się do innego Kościoła i przyjąć tam święcenia. Sobór Chalcedoński w 451 r. w kan. 20 surowo potępił takie postępowanie. Biskupowi, który przyjął i wyświęcił duchownego przybyłego z innej diecezji, a także samemu duchownemu przyjmującemu święcenia od obcego biskupa Sobór zagroził ekskomuniką wiążącą duchownego do czasu, aż wróci do swojego Kościoła partykularnego¹⁵⁷.

Przedstawione wyżej teksty zostały włączone do Dekretu Gracjana, ale nie były one dla tego kompilatora jasne. Dlatego po c.9 C 9 q 2 Gracjan zamieścił własny tekst, w którym najpierw stwierdza, iż jest regułą, aby biskup nie udzielał święceń duchownemu podległemu innemu biskupowi. Ale problemem jest, czy wyświęcony duchowny może wrócić do swojego pierwszego biskupa i tam pozostać jako wyświęcony¹⁵⁸. Odpowiedź na postawione pytanie znalazł Gracjan w liście papieża Urbana (II, 1088 – 1099) skierowanym do arcybiskupa Lionu (napisanym w latach 1088 – 1099). W liście tym papież stwierdza, iż niektórzy duchowni arcybiskupa Lionu przyjęli święcenia w innej diecezji, ale chcą wrócić do swojego biskupa. Arcybiskup Lionu przyjął wyświęconych. Papież Urban II nie sprzeciwia się temu, bo zdarzało się to także w przeszłości. Ale zaleca arcybiskupowi Lionu, aby tym duchownym wyznaczył odpowiednią pokutę, bo tego wymaga dyscyplina kanoniczna¹⁵⁹.

Papież Innocenty III (1198 – 1216) w dekretale skierowanym do kardynała legata zajął się sprawą udzielenia święceń duchownym obrządku greckiego, ale zamieszkałym na terenach podległym biskupowi obrządku łacińskiego. Innocenty III wiedział, że święcenia udzielone zostały poza czasem suchych dni i w niektórych przypadkach udzielono więcej stopni święceń, niż prawo kościelne na to zezwalało. Natomiast papież nie wiedział, czy działo się to za zezwoleniem biskupa łacińskiego. Jeśli tego zezwolenia nie było, to biskup obrządku łacińskiego może zakazać wykonywania przyjętych święceń. Jeśli

---

¹⁵⁶ c. 9 C 9 q 2.

¹⁵⁷ c. 4 D 71.

¹⁵⁸ Dictum po c. 9 C 9 q 2.

¹⁵⁹ c 10 C 9 q 2.

zaś biskup obrządku łacińskiego wydał zezwolenie, to nie powinien teraz zakazywać przyjętych święceń, ale sam jest obciążony winą¹⁶⁰.

Pap. Klemens IV (1265-1268) zwrócił uwagę, iż zdarzają się przypadki przybywania do Italii ekskomunikowanych, apostatów, dotkniętych nieprawidłowościami do święceń i w ogóle niezdatnych do przyjęcia wyższych święceń (*ordinum sacrorum*), którzy uciekają ze swych krajów, gdzie znana jest ich nieprawość i chcą tu w Italii uzyskać święcenia. Papież jest temu przeciwny i dlatego postanawia, aby żaden z biskupów Italii nie udzielał święceń duchownemu przybyłemu spoza gór, chyba że będą mieli zezwolenie papieża albo list od biskupa miejsca zamieszkania duchownego, który pragnie przyjąć święcenia w Italii. W liście tym winna być podana przyczyna, ze względu na którą sam biskup miejscowy nie udziela święceń. Wyświęcony wbrew zarządzeniom papieża ma być zasuspendowany od wykonywania przyjętych święceń. Uwolnienia do tej suspensy może dokonać tylko papież¹⁶¹.

Sobór II Lioński w 1274 r. w kan.15 podtrzymał wcześniejsze kary przeciwko udzielającym święceń duchownym należącym do innego Kościoła partykularnego i sam obłożył ich suspensą na rok czasu co do udzielania święceń¹⁶², jeśli zaś szafarz święceń bezprawnie dopuścił do obrzędu tonsury, to będzie ukarany suspensą co do dopuszczania do tego obrzędu¹⁶³.

W średniowieczu przypadki udzielania święceń przez biskupów nie własnych w stosunku do tych, których święcili, zdarzały się często. Pap. Bonifacy VIII (1295-1303) uważał, że tych przypadków będzie mniej, jeśli określi się, który biskup może udzielić święceń wiernemu. Zaś prałaci niżsi godnością od biskupów, a także zakonnicy chcący udzielić święceń najpierw będą prosić Stolicę Apostolską, aby ich do tego upoważniła. Zakonnicy, także wyjęci, mogą przyjąć święcenia od biskupa tej diecezji, w której dom zakonny jest położony¹⁶⁴.

¹⁶⁰ c 11 X I 11; Burch. II, 39; Ivo, Decr. VI, 140; Comp. I c.3 ht.(3,25); c.3 X 1 29 zawierają pochodzący od Hadriana I (772 – 795) regulę, według której biskup nie może osądzać, przetrzymywać lub święcić wiernego należącego do innego Kościoła partykularnego.

¹⁶¹ c 1 I 9 in Sexto.

¹⁶² c 2 I 9 in Sexto.

¹⁶³ c 4 I 9 in Sexto.

¹⁶⁴ c 3 I 9 in Sexto.

Duchowny nie może być uznawany za duchownego i być promowany do wyższych święceń, jeśli nie ma dokumentu o przyjęciu święceń wcześniej¹⁶⁵.

Wychodząc z założenia, że święcenia udzielają charakteru sakramentalnego i świętej władzy, co umożliwia wyświęconemu troskę o zbawienie dusz oraz prowadzenie posługi pasterzowania, zaś nielegalne święcenia stają się przyczyną niemałego zgorzenia, pap. Pius II (1458 – 1464) w konst. *Cum ex sacrorum* z dnia 17 listopada 1461 r. zagroził dla szafarzy udzielających święceń bez dymisoriów karą suspensy od wykonywania święceń. Gdyby zdarzyło się tak, że bezprawnie wyświęceni i ukarani suspensą, wykonują święcenia, to zaciągną oni teraz nieprawidłowość. I mogą być ukarani innymi jeszcze karami¹⁶⁶.

Sobór Trydencki (1545 – 1563) zakazał biskupom spełniania czynności liturgicznych w stroju liturgicznym poza własną diecezją, chyba że za zgodą miejscowego ordynariusza i w stosunku do wiernych poddanych temuż szafarzowi święceń. Jeśli biskup postąpiłby wbrew temu zarządzeniu, to zaciągnie karę wykonywania czynności liturgicznych w stroju pontyfikalnym, zaś wyświęceni przez nich za karę nie będą mogli przyjętych święceń wykonywać¹⁶⁷. Do tego tematu Sobór Trydencki nawiązał na sesji XIV przypominając, iż są biskupi, którzy mają diecezje wśród niewiernych i nie mają duchownych ani wiernych. Przez to samo są oni jakby wałęsającymi się. A szukają oni nie owiec należących do Jezusa Chrystusa, ale innych owiec, których pasterze nawet o tym nie wiedzą. Działając podstępnie wobec prawa i lekceważąc miejscowych biskupów udzielają nawet święceń prezbiteratu nie mając listów polecających (*litteras commendatitias*). W takich przypadkach zdarza się, że wyświęceni nie są zdadni do przyjęcia święceń, ponieważ są ignorantami i nie mają wykształcenia. Właśnie z tego powodu nie byli oni wyświęceni przez własnych biskupów. Wyświęceni w ten sposób nie mogą wykonywać urzędów kościelnych ani sprawować sakramentów. Należy bowiem wiedzieć, że żaden biskup tytularny, także przebywający w miejscu wyjętym spod władzy miejscowego biskupa, np. w klasztorze, nie ma przywileju udzielania święceń obcemu podwładnemu. Biskup nie może też powoływać się na fakt przyna-

¹⁶⁵ c.1 I 3 in Extr. Com.

¹⁶⁶ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n.57, p. 84, (2).

¹⁶⁷ Sessio VI, de reform.,cap. 5; Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 658.

leżności przyjmującego święcenia do rodziny tegoż biskupa albo na fakt zasiadania przyjmującego święcenia przy stole biskupim, chyba że kandydat do święceń przebywa u biskupa trzy lata i zaraz, po przyjęciu święceń, otrzyma beneficjum od szafarza święceń. Są to bowiem tylko preteksty udzielania święceń. Istotne tu jest, aby biskup udzielający święceń miał wyraźną zgodę na udzielenie święceń albo dymisorie dla przyjmującego święcenia. Biskup, który postępuje wbrew temu zarządzeniu będzie ukarany zakazem wykonywania czynności liturgicznych w stroju pontyfikalnym w ciągu roku, zaś wyświęcony ma być zasuspendowany co do wykonywania przyjętych święceń do czasu, aż jego biskup zwolni go z tej kary. Biskup może ukarać suspensą i zakazać spełniania jakichkolwiek czynności liturgicznych tym duchownym, szczególnie posiadającym wyższe święcenia, jeśli uznaje ich za niezdatnych do przyjęcia święceń, a przyjęli oni święcenia, ponieważ inny biskup udzielił im święceń¹⁶⁸. – Na sesji XXIII Sobór Trydencki zobowiązał biskupów, aby święceń udzielali oni osobiście, a gdyby chorowali, to niech poślą oczekującego na święcenia do innego biskupa dopiero wtedy, gdy go należycie przeegzaminowali i uznali jego zdatność do przyjęcia święceń¹⁶⁹. Miejscem udzielania święceń winien być kościół katedralny, ponieważ kanonicy miejscowej kapituły mają brać udział w święceniach. Jeśli święcenia odbywają się poza katedrą, to biskup winien wybrać godniejszy kościół w danej okolicy. W takim przypadku w święceniach biorą udział miejscowi duchowni. Święceń ma udzielać biskup własny przyjmującego święcenia. Jeśli kandydat do święceń prosi o święcenia innego biskupa, a nie własnego, to w takim przypadku nie może dojść do udzielenia święceń, jeśli biskup własny nie wystawi kandydatowi do święceń zaświadczenia o jego obyczajach i jego postępowaniu. Biskup postępujący wbrew temu zarządzeniu będzie ukarany zakazem udzielania święceń w ciągu roku, zaś wyświęcony nie może przyjętych święceń wykonywać do czasu zwolnienia go z suspensy przez jego biskupa własnego¹⁷⁰.

---

¹⁶⁸ Sessio XIV, de reform., cap.9, cap.2, cap. 3; Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 723, 690, 691.

¹⁶⁹ Sessio XXIII, Decretum de reformatione, cap.3; Conciliorum Oecumenicorum Decreta p. 722.

¹⁷⁰ Sessio XXIII, Decretum de reformatione, cap. 8; Conciliorum Oecumenicorum Decreta p. 723.

Uprawnienia do udzielania święceń nie mają opaci i prałaci *nullius* chociażby byli oni wyjęci. Mogą oni udzielać święceń niższych i dopuszczać do obrzędu tonsury, ale tylko własnych podwładnych. Wierni świeccy mają być święceni przez biskupów. Nie będą odąd miały znaczenia przywileje i zwyczaje także niepamiętne. Postępujących wbrew tym zarządzeniom Sobór Trydencki poleca ukarać¹⁷¹.

Kary ustalone dla bezprawnie udzielających i przyjmujących święcenia przez pap. Piusa II zostały zwiększone przez pap. Sykstusa V (1585-1590) w konst. *Sanctum et salutare* z dnia 5 stycznia 1589 r. Konstytucja ta zawiera karę suspensy za udzielanie jakichkolwiek święceń i dopuszczanie do obrzędu tonsury, a nawet za wykonywanie jakichkolwiek czynności w stroju pontyfikalnym, a także karę zakazu wstępu do Kościoła czyli interdyktu. Jeśliby zaś ktoś nie zważając na suspensę i na interdykt dopełniał zakazanych czynności, to będzie pozbawiony prawa zarządzania kościołem lub klasztorem i korzystania z dóbr posiadanego beneficjum. Zwolnienia z tych kar nie może udzielić nikt poza Stolicą Apostolską¹⁷².

Postanowienie Soboru Trydenckiego, aby biskupi osobiście udzielali święceń, chyba że są chorzy, było zbyt trudne do przestrzegania, jak na ówczesne czasy. Dlatego Kongregacja Soboru już w dniu 27 sierpnia 1592 r. wyjaśniła, iż oprócz choroby, także ze względu na inne przyczyny biskupi mogą nie święcić osobiście własnych poddanych¹⁷³. Od tej pory biskupi mogli zwalniać się z osobistego udzielania święceń ze względu na każdą rozumną przyczynę.

Ciekawym problemem zajął się pap. Klemens VIII (1592-1605) w instr. *Sanctissimus* z dnia 31 sierpnia 1595 r., mianowicie udzieleniem święceń przez biskupa schizmatycznego. Papież ten postanowił, iż przyjmujący święcenia od biskupa schizmatycznego nie może wykonywać przyjętych święceń. Oczywiście powinien też uznać swoje przewinienie, poprawić się i przyjąć nałożone nań pokuty. Konieczna też jest w takim przypadku dyspensa od nieprawidłowości, której udzieli Stolica Apostolska¹⁷⁴.

¹⁷¹ Sessio XXIII, Decretum de reformatione, cap. 10; Conciliorum Oecumenicorum Decreta p. 724.

¹⁷² P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n. 166, p. 312, (2).

¹⁷³ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. V, n. 2248, p. 174.

¹⁷⁴ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n. 179, p. 334 (4).

Po Soborze Trydenckim są nadal pewne problemy z prawem dotyczącym właściwego szafarza święceń. Niektóre z nich znamy z wcześniejszego przeglądu źródeł prawa kanonicznego. Pap. Urban VIII (1623-1644) w konst. *A secretis* z 1 grudnia 1624 r. nawiązał do konst. pap. Klemensa IV (1265 – 1268) (c.1 I 9 in Sexto), przestrzegając biskupów Italii, aby nie udzielali święceń wiernym przybyłym spoza gór (dokładniej, z Germanii, Galii, Hiszpanii, Portugalii), ponieważ niekiedy są oni niezdatni do przyjęcia święceń, bo ekskomunikowani, oskarżani o apostazję lub z innego powodu dotknięci nieprawidłowością odnośnie do przyjęcia święceń. W Italii chcą oni przyjąć święcenia, ponieważ tu nikt nie wie o ich przewinieniach. Dlatego Urban VIII postanawia, iż można udzielić święceń wiernemu, jeśli ma on specjalny list od biskupa tej miejscowości, w której się urodził lub ma beneficjum. Poza tym, w liście biskupa wystawiającego dokument kandydatowi do święceń winna być podana przyczyna ze względu na którą nie udziela święceń sam biskup wystawiający list z prośbą, aby święceń udzielił któryś z biskupów włoskich. Udzielanie święceń wbrew zarządzeniu Stolicy Apostolskiej ma być odtąd karane suspensą co do udzielania święceń. Z kary tej może uwolnić tylko Stolica Apostolska. Zaś samych wyświęconych należy nakłonić do pokuty¹⁷⁵.-Kongregacja Soboru w sprawie *Sipontina* z dnia 14 stycznia 1634 r. wyjaśniła, iż nie wystarczy mieć majątek ziemski zamiast beneficjum w diecezji szafarza święceń, żeby w tej diecezji przyjąć święcenia¹⁷⁶. W sprawie *Mutinen* Kongregacja Soboru w dniu 26 stycznia 1658 r. orzekła, że biskup nie może dopuścić wiernego świeckiego do obrzędu tonsury mimo iż chciałby temu wiernemu przyznać beneficjum, jeśli wcześniej inny biskup, który był dla tego wiernego właściwym biskupem, odmówił dopuszczenia go do obrzędu tonsury¹⁷⁷. Zarówno szafarz święceń jak przyjmujący święcenia podlegali suspensie, jeśli kandydat do święceń nie miał zamieszkania lub beneficjum w diecezji szafarza święceń¹⁷⁸.

¹⁷⁵ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n.205, p. 390, (2).

¹⁷⁶ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. V, n. 2558, p. 272, ad 9.

¹⁷⁷ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. V, n. 2758, p. 351.

¹⁷⁸ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. V, n. 2728, p. 321. Zwolnienie z kary mogło nastąpić przed upływem roku od popadnięcia w karę (CCConcilio, *Tudertina*, 20 dec. 1687; P. Gasparri, CIC Fontes, vol. V, n. 2904, p. 407.

W XVII wieku wikariusze apostołscy na terenach misyjnych mogli udzielać święceń nie własnym podwładnym, jeśli kandydaci do święceń posiadali dymisorie do święceń. Stolica Apostolska niekiedy udzielała wikariuszom apostołskim dyspensy od tego prawa ze względu na szczególne okoliczności¹⁷⁹.

Pap. Innocenty XII (1691 – 1700) w konst. *Speculatores* z 4 listopada 1694 r. zajął się problemem, którym wcześniej interesowali się papieże, na których zresztą się powołuje. Pisze on, że biskupi bez względu na ich godność jaką się cieszą, nawet kardynałowie nie mogą dopuszczać do obrzędu tonsury lub udzielać święceń bez dymisoriów temu, kto nie posiada u nich miejsca pochodzenia, beneficjum lub zamieszkania, względnie przebywania przy ich stole. Przy udzielaniu święceń bierze się pod uwagę nie jakiegokolwiek beneficjum, ale tylko takie z którego dochody wystarczą do godziwego utrzymania duchownego posiadającego to beneficjum. Przyjmowanie święceń przez dotkniętych nieprawidłowością do święceń, nazywa papież, wchodzeniem do owczarni nie drzwiami. W ten sposób rzeczy święte zamieniają się w świętokradztwa i zasługują nie na miłosierdzie, ale na sąd. Zaden biskup nie może święcić nie własnego podwładnego, a nawet dopuścić takiego do obrzędu tonsury. Nie może też duchownego, który wcześniej przyjął święcenia od innego biskupa, promować do dalszych święceń¹⁸⁰.

Benedykt XIV (1740 – 1758), zanim został papieżem był biskupem Ankony, potem Bolonii. Był też sekretarzem Kongregacji Soboru. Zawarł on konkordat z Hiszpanią, Sardynią, Neapolem i Austrią. Doprowadził do poprawy stosunków z Portugalią i Prusami. Był człowiekiem wielkodusznym. Jako papież czuł się duszpasterzem¹⁸¹. Zabierał głos w różnych sprawach. W obszernej konstytucji *Etsi pastoralis* z 26 maja 1742 r. pisze, że wierni obrządku greckiego, nie mogą być dopuszczeni do obrzędu tonsury i do jakiegokolwiek święcenia, chyba że mają dymisorie ich biskupa diecezjalnego obrządku łacińskiego. Dopuszczeni w ten sposób do obrzędu ton-

---

¹⁷⁹ SC de Propag. Fide, (S.P. pro Sin.) 5 apr. 1674: I. Seredi, CIC Fontes, vol. VII, n. 4486, p. 37-38, ad 1; SC de Propag. Fide, (*Tunkin Occid.*) 17 ian. 1793: I. Seredi, CIC Fontes, vol. VII, n.4638, p. 194.

¹⁸⁰ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n. 258, p. 501-502.

¹⁸¹ O'Grady D., *Lata święte w Rzymie. Jubileusze Kościoła katolickiego 1300 – 2000*, Warszawa 1999, s. 166-167.

sury lub wyświęceni bez dymisoriów mają być zasuspendowani. Jeśli zaś zasuspendowani, mając święcenia wyższe, wykonują te święcenia, to zaciągają nieprawdliwość, podobnie zresztą jak duchowni obrządku łacińskiego¹⁸².

W połowie XIX wieku zdarzały się czasem przypadki dopuszczania do obrzędu tonsury i udzielania świeceń przez biskupów niewłaśnych. Pap. Pius IX (1846-1878) w konst. *Apostolicae Sedis* z dnia 12 października 1869 r. chciał zaradzić tym przypadkom przez dokładniejsze określenie prawa zakazującego takich święceń. Według tej konstytucji udzielający święceń niewłaśnemu poddanemu pod pretekstem przyznania wyświęconemu beneficjum albo po wcześniejszym przyznaniu beneficjum, ale bez wymaganych dymisoriów, pociąga za sobą suspensę *latae sententiae* na rok czasu od udzielania święceń. Zwolnienie z tej suspensy jest zastrzeżone Stolicy Apostolskiej. Taką samą karę zaciąga biskup udzielający święceń własnemu podwładnemu, który przebywał poza własną diecezją przez czas odpowiedni do zaciągnięcia przeszkody do święceń, jeśli nie poprosił biskupa tej diecezji o zaświadczenie (*litterae testimoniales*) od tego biskupa, w którego diecezji kandydat do święceń przebywał¹⁸³.

Kongregacja Soboru w dekrete *A primis* w dniu 20 lipca 1898 r. wypowiedziała się na temat właściwego biskupa do udzielania święceń, ponieważ w połowie XIX wieku zaszły nowe okoliczności. Zdarzało się bowiem, że duchowni przechodzili z jednej diecezji do drugiej na stałe, czyli jak teraz mówiono, ekskardynowali się z jednej diecezji i inkardynowali się do innej diecezji. Właśnie, żeby przy tym przechodzeniu z jednej diecezji do drugiej nie było żadnych nadużyć, Kongregacja Soboru zarządziła.

1. Nie można dopuścić do ekskardynacji, jeśli nie ma odpowiedniej tego przyczyny i jeśli ekskardynowany nie będzie zaraz inkardynowany do innej diecezji.
2. Biskup winien dokonać ekskardynacji nie ustnie, ale na piśmie i na stałe, aby duchowny mógł być zaraz inkardynowany do innej diecezji.
3. Inkardynacji nie można dokonać, jak długo dokument mający znaczenie prawne, nie stanowi, że duchowny odszedł z poprzedniej diecezji na stałe. Do dokumentu ekskardynacji biskup dołącza zaświadczenie na temat urodzenia, życia, obyczajów i studiów du-

¹⁸² P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n. 328, p. 746 – 747, (8-9).

¹⁸³ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. III, n. 552, p.29, (3).

chownego, który jest ekskardynowany. Dane te przekazuje się sekretnie nowemu biskupowi, jeśli zachodzi taka potrzeba.

4. Duchowny inkardynowany do diecezji może być dopuszczony do święceń. Ponieważ rąk na nikogo nie wkłada się pośpiesznie, biskup rozważa w poszczególnym przypadku, czy duchownego inkardynowanego do diecezji może wyświęcić bezwłocznie, czy też należy go poddać pewnej próbie. Przed udzieleniem święceń biskup zastanawia się, czy wyświęcony będzie dlań użyteczny.

5. Jeśli duchowny jest innej narodowości czy języka niż ordynariusz diecezji, do której chce się inkardynować, to należy postępować ostrożnie i nie przyjmować takich, chyba że wcześniej ordynariusz otrzyma dla tego duchownego korzystną dla niego opinię o jego życiu i obyczajach. – Pap. Leon XIII (1878-1903) zaaprobował treść tego dekretu i zarządził, by obowiązywał bez względu na jakiegokolwiek przeszkodę¹⁸⁴.

4.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r

Przedstawione wyżej źródła prawa kanonicznego zostały ujęte w normę kan. 955 składającego się z dwóch paragrafów. Kan. 955 §1 stanowi; biskup może udzielić święceń własnemu podwładnemu lub też wystawić dymisorie do święceń. Znaczy to, że święcenia może ktoś przyjąć albo od własnego biskupa albo od innego biskupa, któremu biskup własny kandydata do święceń udzielił dymisoriów.

W kan. 955 §1 jest mowa o święceniach. Jednak kanon ten dotyczy również dopuszczania do obrzędu tonsury. Mamy na ten temat wypowiedź Komisji Interpretacyjnej KPK z 1917 r. z dnia 17 lutego 1930 r. Zapytano ją, czy na mocy kan.111 §2 łącznie z kan. 955 §1 biskup może dopuścić do obrzędu tonsury, jeśli nie ma dla niego odpowiednich dymisoriów? Komisja odpowiedziała krótko na to pytanie; nie może¹⁸⁵. – W dniu 24 lipca 1939 r. Komisja Interpretacyjna KPK z 1917 r. wyjaśniła, że tak dopuszczenie do obrzędu tonsury, jak udzielenie święceń, a także wystawienie dymisoriów do święceń, to jest własne i wyłączne prawo biskupa diecezjalnego¹⁸⁶. – Po tej wypowiedzi Komisji Interpretacyjnej stało się jasne, że biskupi tytularni, którzy nigdzie nie mają terytorium ani wier-

¹⁸⁴ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. VI, n. 4307, p. 777.

¹⁸⁵ AAS 22 (1930) 195.

¹⁸⁶ AAS 31 (1939) 321.

nych jako podwładnych, nie mogą ani udzielić święceń ani wystawić dymisoriów do święceń.

Kongregację Konsystorialną zapytano, po opublikowaniu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r., czy przywileje udzielone wcześniej kolegiom i seminariom rzymskim, by ich przełożeni mogli promować do święceń bez dymisoriów, opierając się na zaświadczeniu (*litterae testimoniales*), jeśli zgadza się na to kardynał protektor i rektor kolegium lub seminarium? Kongregacja ta odpowiedziała w dniu 8 stycznia 1920 r., że ustały przyczyny ze względu na które udzielono przywilejów kolegiom i seminariom, dlatego też ustały same przywileje i należy odtąd stosować się do prawa powszechnego czyli KPK z 1917 r. Jednak pozostał jeden wyjątek w tej materii. Mianowicie pozostaje w mocy przywilej przyznany kolegiom i seminariom rzymskim przez pap. Urbana VIII w *breve Ad uberes* z dnia 18 maja 1638 r. dla Kongregacji Rozkrzewienia Wiary oraz instytucjom zależnym od tej Kongregacji. Tę wypowiedź Kongregacji Konsystorialnej zatwierdził pap. Benedykt XV (1914 – 1922) w dniu 6 listopada 1920 r. i polecił ją opublikować¹⁸⁷.

Udzielenie święceń nie własnemu podwładnemu bez dymisoriów jest przestępstwem karanym w kan. 2373 §1 suspensą co do udzielania święceń w ciągu roku.

Zgodnie z kan. 955 §2 biskup diecezjalny ma nie tylko prawo, ale także obowiązek udzielenia święceń lub wystawienia dymisoriów do święceń podwładnemu. Pamiętamy, że Sobór Trydencki domagał się od biskupów, aby święcili własnych podwładnych osobiście, jeśli nie są chorzy. Po Soborze Trydenckim Kongregacja Soboru zgadzała się, aby biskupi mogli nie święcić swoich poddanych nie tylko z powodu choroby, ale też z każdej rozumnej przyczyny. Kan. 955 §2 przyjął to łagodniejsze prawo.

Biskup diecezjalny obrządku katolickiego może święcić swoich podwładnych należących do tego samego obrządku. Tego domaga się kan. 955 §§1-2. Nie może więc udzielić święceń swoim podwładnym, ale obrządku nie katolickiego. Kan. 955 §2 zakazuje biskupom obrządku katolickiego udzielania święceń wiernym obrządku wschodniego, chyba że za zezwoleniem Stolicy Apostolskiej. M. Conte a Coronata jest

---

¹⁸⁷ AAS 13 (1921) 259.

zdania, że biskupi obrządku wschodniego nie mogą godziwie święcić wiernych obrządku łacińskiego. Jednak ważnie udzieliby święceń biskup obrządku łacińskiego wiernym obrządku wschodniego, zaś biskup obrządku wschodniego wiernym obrządku łacińskiego¹⁸⁸.

4.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II

Zespół studyjny pracujący nad reformą prawa kanonicznego dotyczącego sakramentów, postanowił, iż kan. 955 §1 może być zachowany, ale należy w tym paragrafie skreślić zaimek *eiusdem*. Pozostanie więc następujący tekst: *święceń udziela biskup własny albo posiadający dymisorie biskupa własnego*. I dodano zaraz, iż w następnym, to jest w kan. 956 określi się, kto jest biskupem własnym. W dyskusji nad §2 tego kanonu konsultor proponował, aby nie mówiono, iż biskup nie może udzielić święceń podwładnemu *obrządku wschodniego*, tylko *innego obrządku*. Jednak jego zdania nie przyjęto, ponieważ wydaje się, iż odpowiada to stanowisku (*mens*) biskupów Kościołów Wschodnich. Z tego powodu §2 pozostał taki, jaki był wcześniej, czyli bez zmiany. Jest on następujący: *biskup własny, który nie posiada odpowiedniej przeszkody, niech udziela święceń osobiście, ale godziwie nie może święcić wiernego obrządku wschodniego, chyba że posiada indult Stolicy Apostolskiej*¹⁸⁹. Kanon ten stał się kan. 197 (CIC 955)¹⁹⁰.

Schemat Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. w kan. 195, który odpowiada kan. 955 §§1 – 2 KPK z 1917 r., stwierdza w §1: *Święceń diakonatu lub prezbiteratu udziela biskup własny lub inny, któremu biskup własny udzielił dymisoriów*. W §2 postanowiono; *biskup własny niech udziela święceń osobiście, chyba że ma odpowiednią przeszkodę. Jednak podwładnego, który należy do obrządku wschodniego niech biskup własny nie święci, jeśli nie ma apostolskiego indultu*¹⁹¹.

¹⁸⁸ Institutiones iuris canonici. De sacramentis tractatus canonicus, vol.II, De ordine, Taurini-Romae 1948, n. 25, p. 26.

¹⁸⁹ Coetus studiorum. De sacramentis, dd. 27 februarii – 3 martii 1967: Communicationes 30 (1998) n 1, p. 79.

¹⁹⁰ Coetus studiorum. De sacramentis dd. 29 ianuarii – 2 februarii 1973: Communicationes 32 (2000) n 1, p. 87.

¹⁹¹ Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de sacramentis recognoscitur, Typis Polyglottis Vaticanis 1975, Can. 195 (CIC 955) (1. Unusquisque ad presbyteratum aut diaconatum a proprio Episcopo ordinetur aut cum legitimis litteris dimissoriis. §2. Episcopus proprius, iusta de causa non impeditus, per se ipse suos subditos ordinet; sed subditum orientalis ritus, sine apostolico indulto, licite ordinare non potest.

W dyskusji nad tekstem kan. 195 §1 Schematu Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. przyjęto go bez zastrzeżeń. Natomiast co do §2 wysunięto kilka uwag. 1. W tekście nie należy mówić o obrzędku (*ritus*), tylko o Kościele. 2. Nie wspominać o podwładnych (*subditos*). 3. Skreślić cały §2, ponieważ Kodeks Prawa Kanonicznego dotyczy tylko Kościoła rzymskiego. 4. Porozumieć się z Hierarchią tego obrzędku, do którego należy kandydat do święceń. 5. Wymaga się tylko dymisoriów od biskupa własnego, ale nie indultu Stolicy Apostolskiej. 6. Skreślić drugą część §2, w której jest mowa o święceniach wiernego obrzędku wschodniego, ponieważ wzmianka na ten temat znajduje się w innym kanonie. Żadnej z tych uwag nie przyjęto¹⁹². Zatem tekst kanonu 195 §§1 – 2 pozostał niezmieniony.

Kan. 195 §§1 – 2 odpowiada kan. 968 §§1 – 3 Schematu KPK z 1980 r. Paragrafy 1 – 2 tego Schematu są identyczne z paragrafami 1-2 Schematu Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. Natomiast §3 kanonu znajdującego się w Schemacie KPK z 1980 jest w tym kontekście nowy. Zawiera on normę stwierdzającą, że ten kto może wystawiać dymisorie do święceń, może też sam udzielić święceń, jeśli tylko posiada święcenia biskupie.

W Schemacie KPK z 1982 r. mamy kan. 1015, który liczy również trzy paragrafy. Nie różnią się one od paragrafów 1 – 3 Schematu KPK z 1980 r.

W KPK z 1983 r. mamy również kan. 1015 na temat biskupa własnego. Kanon ten liczy trzy paragrafy, które treściowo odpowiadają trzem paragrafom Schematu KPK z 1982 r. Ponieważ kan. 1015 §§1- 3 KPK z 1983 r. jest prawem aktualnie obowiązującym, przyjrzymy się mu nieco bliżej.

Kan. 1015 §1, podobnie jak prawo dawne i kan. 955 KPK z 1917 r., postanawia, iż każdy kandydat do święceń diakonatu i prezbiteratu może być wyświęcony przez biskupa własnego tych święceń, albo przez innego biskupa, któremu biskup własny do święceń udzielił dymisoriów. Za naszych dni mamy tylko święcenia biskupie oraz święcenia prezbiteratu i diakonatu. O święceniach biskupich jest mowa w kan. 1013 i kan. 1014. W kan. 1015 mówi się o święceniach diakonatu i prezbiteratu.

---

¹⁹² *Communicationes* 10 (1978) n 2, p. 183.

Święceń diakonatu i prezbiteratu może udzielić tylko biskup własny tego, kto święcenia ma przyjąć. Biskup ten może też wystawić dymisorie innemu biskupowi, by udzielił święceń kandydatowi do święceń. Dymisorie powodują, że biskup nie własny legalnie udziela święceń temu, kogo dymisorie dotyczą.

Sobór Watykański II (1962-1965) w dekrecie o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum Ordinis* (nr 7) uczy; *wszyscy prezbiterzy, razem z biskupami, tak uczestniczą w jednym i tym samym kapłaństwie i posłudze Chrystusa, że sama jedność konsekracji i misji wymaga ich hierarchicznej łączności ze stanem biskupim (hierarchicam eorum communionem cum Ordine Episcoporum).*

Wyświęcenie diakona lub prezbitera bez dymisoriów przez innego biskupa niż własny biskup kandydata do święceń narusza tę wspólnotę hierarchiczną (*communio hierarchicam*) z jego biskupem i stanem biskupów. Jeśli biskup nie własny udziela święceń diakonatu lub prezbiteratu, to postępuje bezprawnie. Takie święcenie jest karane w kan. 1383 zakazem udzielania święceń przez okres jednego roku. W ten sposób jest karany szafarz święceń. Wyświęcony zaś przez biskupa nie własnego podlega karze suspensy co do wykonywania przyjętych święceń.

Kan. 1015 §2 zobowiązuje biskupa własnego kandydata do święceń, by osobiście święceń udzielił, jeśli nie ma prawnej przeszkody. Tą prawną przeszkodą może być każda rozumna przyczyna, jak to postanawiał kan. 955 §2 KPK z 1917 r., a inaczej niż wymagał Sobór Trydencki.

Kan. 1015 §2 nie zezwala biskupowi własnemu udzielenia święceń diakonatu lub prezbiteratu, jeśli kandydat do święceń diakonatu lub prezbiteratu należy do obrządku wschodniego. Żeby biskup obrządku rzymskiego godziwie mógł udzielić święceń diakonatu lub prezbiteratu wiernemu obrządku wschodniego, musi wcześniej uzyskać specjalny indult Stolicy Apostolskiej.

Według kan. 1015 §3, kto może wystawić dymisorie, ten może osobiście udzielić święceń diakonatu lub prezbiteratu, jeśli tylko posiada święcenia biskupie. Norma ta ma zastosowanie w odniesieniu do biskupa własnego, gdy chodzi o: duchownych diecezjalnych i członków instytutów świeckich tak na prawie diecezjalnym jak na prawie papieskim, jeśli swoich członków inkardynują oraz członków instytutów zakonnych na prawie diecezjalnym, a także członków stowarzyszeń o życiu apostołskim. – Jeśli zaś chodzi

o członków kleryckich instytutów zakonnych na prawie papieskim i świeckich instytutów na prawie papieskim, które inkardynują swych członków oraz stowarzyszeń o życiu apostołskim na prawie papieskim, a także członków z prafatur personalnych (zob. kan. 295 §1), to chociaż ich przełożeni wystawiają dymisorie (zob. kan. 1019 §1), to jednak nie udzielają święceń, bo nie mają święceń biskupich¹⁹³.

KKKW, kan. 747. Kandydat do diakonatu i prezbiteratu niech będzie święcony przez biskupa eparchialnego albo przez innego biskupa na podstawie dymisoriów sporządzonych zgodnie z prawem.- Jest znaczna różnica między tekstem kan. 747 KKKW, a kan. 1015 KPK z 1983 r. Właściwie ten pierwszy tekst pokrywa się z paragrafem 1 kan. 1015 KPK z 1983 r. Pozostałe dwa paragrafy nie mają swoich odpowiedników w kan. 747 KKKW.

5. Tytuły uzyskania biskupa własnego do święceń diakonatu i prezbiteratu (kan. 1016)

5.1. Prawo dawne

Święcenia są udzielane w Kościele już w pierwszych wiekach, ponieważ właśnie od tego zależało życie Kościoła i jego rozpowszechnianie. Najpierw święceń udzielali apostołowie, potem wyświęceni przez apostołów biskupi. Ci ostatni uważali, żeby święceń udzielać nie tylko ważnie, ale też godziwie.

W pierwszych wiekach Kościoła zakazywano biskupom udzielania święceń cudzym podwładnym, podobnie jak konsekrowania ołtarzy w cudzych świątyniach. Biskup nie przestrzegający tego zarządzenia, miał być ukarany zakazem celebrowania Najświętszej Eucharystii przez okres jednego roku. Gracjan uważał, iż taki dekret wydał już papież Anaklet (77-88)¹⁹⁴. W rzeczywistości jest to kan. 15 synodu III *Aurelian.* z 538 r.¹⁹⁵. Podobne postanowienie miał podjąć rzekomo papież Kalikst (217 – 222) w liście do biskupów Galii. W liście tym papież Kalikst przypomina, że biskup nie może udzielić święceń członkowi innej parafii, chyba że ten wierny ma odpo-

¹⁹³ G. Ghirlanda, *De ecclesiae munere sanctificandi. De ordine adnotationes in Codicem, Romae 1983*, p. 13.

¹⁹⁴ c. 28 C 7 q 1.

¹⁹⁵ H. T. Bruns, *Canones Apostolorum et conciliorum veterum saeculorum IV – VI*, 2 voll. Berolini 1839, II, 196.

wiednie pisma¹⁹⁶. Papież Urban (222-230) w liście do Hugona, arcybiskupa Lionu, zezwolił mu na przyjęcie do swojej diecezji duchownych wyświęconych przez innego biskupa, jeśli ci duchowni żyją, jak przystoi duchownym¹⁹⁷.

W średniowieczu przyjęła się w praktyce reguła postępowania, że biskup może święcić tylko tę osobę, nad którą ma władzę sądowniczą. Jeśli zaś nad kimś władzy sądowniczej biskup nie ma, to nie wolno mu też udzielić święceń¹⁹⁸. Papież Klemens IV (1265-1268) zakazał biskupom Italii święcić wiernych przybyłych spoza gór, chyba że zezwoli im papież albo będą mieli pisma od biskupa, z którego diecezji pochodzą, albo z diecezji w której mają beneficjum¹⁹⁹. Papież Bonifacy VIII (1294-1303) potwierdził, że biskup może udzielić święceń wiernemu, który pochodzi z jego diecezji albo ma w tej diecezji beneficjum, ale od siebie dodał, że biskup może udzielić święceń wiernemu, który ma w diecezji szafarza święceń zamieszkanie (*domicilium*)²⁰⁰.

Papież Pius II (1458 – 1464) w konst. *Cum ex sacrorum* z dnia 17 listopada 1461 r. wyszedł z założenia, że święcenia udzielają charakteru sakramentalnego i świętej władzy, aby troszczyć się o zbawienie dusz. Dlatego przy ich udzielaniu nie mogą się zdarzać nadużycia. Jeśli zaś takie są, to Stolica Apostolska zakazuje wykonywania przyjętych bezprawnie święceń i suspenduje wyświęconych. Gdyby zaś ukarany suspensą udzielał święceń, to zaciągnię on nieprawidłowość (*irregularitas*). I może być pozbawiony beneficjum²⁰¹.

Sobór Trydencki (1545 – 1563) zatwierdził zwyczaj, na mocy którego biskup mógł święcić kandydata do święceń, jeśli przebywał jakby w jego rodzinie (*familiaris*). Równocześnie zarządził, aby opaci, także wyjęci spod władzy biskupa, w przyszłości nie mogli dopuszczać do obrzędu tonsury lub udzielić święceń niższych, chyba że podległemu im mnichowi. Podobnie kapituła katedralna nie może wystawić dymisoriów duchownym diecezjalnym, by mogli przyjąć święcenia od innych biskupów, ponieważ święceń ma udzie-

¹⁹⁶ c.1 C 9 q 2.

¹⁹⁷ c.10 C 9 q 2.

¹⁹⁸ c.3 X III 29.

¹⁹⁹ c.1 I 9 in Sexto.

²⁰⁰ c.3 I 9 in Sexto.

²⁰¹ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n. 57, p. 87, §2.

łać biskup, na terenie którego mieszka kandydat do święceń. Przywileje, zwyczaje także niepamiętne odtąd nie będą miały znaczenia. Kara określona przez papieża Pawła III przeciwko kapitułom wystawiającym dymisorie odtąd będzie dotyczyć wszystkich, którzy w czasie wakansu stolicy biskupiej wystawiają dymisorie. Udzielający bezprawnie dymisoriów będą ukarani na mocy samego prawa pozbawieniem na rok czasu urzędu i beneficjum²⁰².

Pap. Sykstus V (1585 – 1590) w konst. *Sanctum et salutare* z 5 stycznia 1589 r. podtrzymał kary ustalone przez Sobór Trydencki przeciwko biskupom udzielającym święceń niezgodnie z przepisami, a nawet kary te zwiększył. Zdecydował bowiem, że szafarze święceń, którzy nie będą się stosowali do kary suspensy co do udzielania święceń, mają być pozbawieni prawa zarządzania kościołem czy klasztorem, mają też być pozbawieni dochodów z beneficjum, jeśli takie mają. I od tej kary nikt poza papieżem nie będzie ich mógł zwolnić²⁰³.

Pap. Urban VIII (1623-1644) w konst. *A secretis* z dnia 1 grudnia 1624 r. nawiązał do postanowienia pap. Klemensa IV (1265 – 1268) (c. 1 I 9 *in Sexto*) przestrzegając biskupów Italii, aby nie udzielali święceń wiernym przybyłym spoza gór (dokładniej z Germanii, Gallii, Hiszpanii, Portugalii), ponieważ niekiedy są oni we własnym kraju ekskomunikowani, oskarżani o apostazję lub z innego powodu dotknięci nieprawidłowością. Dlatego wiernemu przybyłemu spoza gór można udzielić święceń, jeśli ma specjalne zaświadczenie od biskupa diecezji, z której przybył do Italii. W tym zaświadczeniu ma być podana przyczyna, ze względu na którą nie udziela święceń sam biskup wystawiający zaświadczenie, tylko prosi, aby święceń udzielił któryś z biskupów włoskich²⁰⁴.

Pap. Innocenty XII (1691-1700) w konst. *Speculatores* z 4 listopada 1694 r. bliżej określił znane wówczas przypadki, w których biskup mógł udzielić święceń kandydatowi do święceń. 1. *Origo (pochodzenie)*. Biskup staje się kompetentny do udzielenia święcenia, jeśli kandydat do święceń pochodzi z diecezji szafarza święceń. Chodzi tu o naturalne urodzenie się w tej diecezji i nie na skutek

²⁰² Sessio XXIII, Decretum de reformatione, cap. 9, 10; Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 723, 724.

²⁰³ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n.166, p. 312, §2.

²⁰⁴ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n. 205, p. 390, §2.

przypadku, bo rodzice akurat znaleźli się poza miejscem zamieszkania z racji podróży, wykonywania swojej pracy, spełniania poselstwa, z racji handlu czy też z jakiegokolwiek innego powodu. W takim przypadku bierze się pod uwagę nie to miejsce, gdzie rodzice kandydata do święceń akurat znaleźli się, ale to, gdzie urodził się ojciec kandydata do święceń, jeśli nie odszedł on z tej miejscowości, żeby zamieszkać na stałe i prawnie nabyć zamieszkanie w innym miejscu²⁰⁵.

Kongregacja Soboru ustaliła następującą regułę postępowania. Jeśli syn urodził się przypadkowo w diecezji A, a jego ojciec urodził się w diecezji B, gdzie ojciec ma stałe zamieszkanie, to miejscem pochodzenia syna jest diecezja B i biskup tej diecezji ma udzielić święceń synowi²⁰⁶.

2. *Domicilium (zamieszkanie)*. W konst. *Speculatores* (§5) stwierdza się, iż ważniejsze znaczenie dla święceń ma miejsce zamieszkania, niż miejsce urodzenia kandydata do święceń. Wymaga się jednak specjalnego zamieszkania. Takie specjalne zamieszkanie ma miejsce wtedy, gdy kandydat do święceń przebywa stałe w jednej miejscowości, włącznie nawet przebywa tu krócej, ale przeniósł większość swoich rzeczy i dóbr w to miejsce, gdzie przebywa. W obydwóch tych przypadkach wymagane jest, aby kandydat do święceń przysięgą potwierdził zamiar pozostawiania na stałe w miejscu zamieszkania.

Kongregacja Soboru zajęła się sprawą odwołania kandydata do święceń od decyzji arcybiskupa, który odmówił wydania zaświadczenia (*litterae testimoniales*) kandydatowi do święceń uważając, iż sam ma prawo udzielić mu święceń, ponieważ ojciec kandydata przebywał w mieście arcybiskupim już ponad trzydzieści lat. Jednak miał on dobra ziemskie w innej diecezji, gdzie zamierzał kiedyś powrócić. Kongregacja Soboru zaleciła arcybiskupowi, aby wydał zaświadczenie temu kandydatowi²⁰⁷.

3. *Beneficjum*. W konst. *Speculatores* (§3) czytamy, iż biskup może udzielić święceń duchownemu, który posiada beneficjum w die-

---

²⁰⁵ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n. 258, p. 503-504, §§4, 5.

²⁰⁶ S.C.C. *Neapolitana seu Vici Aquensis*, 12 febr. 1718; S.C.C. *Ausculana*, 7 febr. 1733; P. Gasparri, CIC Fontes, vol. V, n. 3166, p. 616; n. 3399, p. 832, ad 1.

²⁰⁷ S.C.C. *Neapolitana seu Caputaquen*. 24 ian. 8 febr. 1721; P. Gasparri, CIC Fontes, vol. V, n. 3222, p. 674-675.

cezji szafarza święceń. Beneficjum to winno przynosić dochody wystarczające na pokrycie kosztów utrzymania licząc według prawa synodalnego, a jeśli synod nie określa tego, to zgodnie ze zwyczajem panującym w tej diecezji. To beneficjum musi być w posiadaniu niekwestionowanym przez nikogo (*pacifice possideatur*).

Kongregacja Soboru uczyła, iż pensja należna duchownemu nie może być uznawana za beneficjum. Nie można więc udzielić święceń komuś, kto otrzymuje pensję, ale nie ma beneficjum²⁰⁸.

4. W sprawie przebywania kandydata do święceń jakby przy rodzinie szafarza święceń, w konst. *Speculatores* (§6) czytamy, iż chodzi tu o przebywanie w domu biskupim w służbie przez całe trzy lata i na koszt biskupa. Duchownemu wyświęconemu szafarz ma przydzielić w ciągu miesiąca beneficjum, którego dochody wystarczą do utrzymania wyświęconego. Wydając zaświadczenie o udzieleniu święceń duchownemu należy zaznaczyć, skąd wyświęcony pochodzi (*origo*), gdzie ma on stałe zamieszkanie (*domicilium*) oraz to, że święceń udzielono, bo duchowny jest jakby przy rodzinie (*familiaris*) szafarza święceń.

P. Gasparri uważał, iż przyjmujący święcenia musiał rozpocząć służbę u biskupa przed święczeniami, ale ukończyć trzy lata służby mógł po święceniach²⁰⁹.

W końcowej części konst. *Speculatores* pap. Innocenty XII zobowiązał biskupów do jej przestrzegania. Równocześnie zagroził im, że zostaną ukarani suspensą na rok od udzielania święceń, jeśli udzielał święceń niezgodnie z przepisami. Wyświęceni zaś popadną w karę suspensy *latae sententiae* co do wykonywania przyjętych święceń. A mogą być ukarani jeszcze innymi karami. Od tych kar może zwolnić ordynariusz wyświęconych i Stolica Apostolska²¹⁰.

Kara suspensy co do udzielania święceń przeciwko szafarzom święcącym nie własnych podwładnych w konst. *Apostolicae Sedis* z dnia 12 października 1869 r. papieża Piusa IX (1846-1878) stała się karą *latae sententiae*. Zaciągali ją na rok czasu ci szafarze, którzy udzielali święceń nie własnemu podwładnemu bez dymisoriów i to mimo przyznania kandydatowi do święceń beneficjum lub za-

²⁰⁸ S.C.C., *Elboren*, 2, 23 aug. 1721; P. Gasparri, *CIC Fontes*, vol. V, n. 3230, p. 679.

²⁰⁹ *Tractatus canonicus de sacra ordinatione*, Paris – Lugduni 1894, vol. II, n. 849, p. 117.

²¹⁰ P. Gasparri, *CIC Fontes*, vol. I, n. 258, p. 504-505, §8.

miaru przydzielenia takiego beneficjum kandydatowi zaraz po przyjęciu święceń. Karę tę zaciągał także biskup udzielający święceń własnemu podwładnemu, jeśli przebywał on w innej diecezji przez czas tak długi, że mógł zaciągnąć przeszkodę do święceń i biskup tej diecezji nie wystawił specjalnego zaświadczenia kandydatowi do święceń²¹¹.

Kongregacja Soboru w dekrete *A primis*, z dnia 20 lipca 1898 r. przypominała, iż wcześniej biskup mógł udzielić święceń temu kandydatowi do święceń, który urodził się w diecezji szafarza, względnie posiada w tej diecezji beneficjum lub zamieszkanie. Sobór Trydencki zatwierdził zwyczaj, na mocy którego biskup mógł święcić przebywającego jakby w jego rodzinie (*familiaris*). Pod koniec XIX wieku zdarzało się, iż duchowni przenosili się z jednej diecezji do drugiej w ten sposób, że ekskardynowali się z jednej diecezji i inkardynowali do drugiej. Powstał problem, czy w tej nowej diecezji duchowny może przyjąć święcenia? Kongregacja Soboru uznała to za możliwe, jeśli spełnione zostają następujące warunki: 1. Ekskardynacja zachodzi przy istnieniu słusznej przyczyny. A skutek osiąga dopiero po inkardynacji duchownego do diecezji. 2. Ekskardynacja dokonywana jest nie ustnie, ale na piśmie i bez żadnych warunków. W nowej diecezji duchowny ma przysięgą zatwierdzić zamiar stałego przebywania. 3. Inkardynacja może nastąpić dopiero po dokonaniu ekskardynacji. Biskup przyjmujący duchownego do diecezji może poprosić, w razie potrzeby sekretnie, o zaświadczenie na temat urodzenia, życia, obyczajów i studiów duchownego inkardynowanego od biskupa, który go ekskardynuje. 4. Duchownego inkardynowanego może biskup wyświęcić, jeśli potrzebny jest on diecezji, do której przychodzi. Problemem jest tylko, czy zaraz, czy też po pewnym okresie obserwacji jego życia. 5. Z duchownym innej narodowości lub języka należy postępować ostrożniej. W takim przypadku konieczne jest zawsze zaświadczenie o kandydacie do święceń wystawione przez biskupa, u którego wcześniej przebywał. 6. Duchowni, którzy nie odpowiadają przedstawionym warunkom o ekskardynacji i inkardynacji mają się stosować do konst. *Speculatores* papieża Innocentego XII. Papież Leon XIII (1878-1903) zatwierdził ten dekret Kongregacji Soboru²¹².

²¹¹ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. III, n. 552, p. 29, §5, n.3.

²¹² P. Gasparri, CIC Fontes, vol. III, n. 4307, p. 777.

W dniu 22 listopada 1905 r. Kongregacja Soboru wydała dekret *Vetituit*, w którym zobowiązała biskupów, aby jej dekret *A primis* i konst. *Speculatores* papieża Innocentego XII stosowali do wychowanków seminariów duchownych i do wiernych świeckich. Niektórzy biskupi bowiem zwalniali ze swych diecezji wiernych świeckich pozwalając im na przejście do innej diecezji. Zatwierdzając ten sposób postępowania Kongregacja wprowadziła jeszcze jeden tytuł nabycia biskupa własnego, mianowicie inkorporację (*incorporatio*) w diecezji²¹³.

Ostatecznie przed wydaniem KPK z 1917 r. istniało sześć tytułów do święceń: 1. *origo* (miejsce pochodzenia) 2. *domicilium* (miejsce zamieszkania), 3. beneficjum, 4. *familiaritas seu commensabilitas* (przebywanie na służbie u biskupa), 5. *incardinatio* (inkardynacja) i 6. inkorporacja (*incorporatio*).

5.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r.

Według kan. 956 biskupem własnym, jeśli chodzi o święcenie osób świeckich, jest tylko ten biskup, w którego diecezji przyjmujący święcenie ma stałe zamieszkanie oraz pochodzenie.

W kan. 956 jest mowa o udzielaniu święceń osobom świeckim, czyli o dopuszczaniu ich do obrzędu tonsury. Do osób świeckich zalicza się też zakonników składających śluby zwykłe i nie wyjętych spod władzy biskupa oraz osoby żyjące we wspólnocie (kanony 673 – 681), ale nie składające ślubów jak zakonnicy i nie wyjęte spod władzy biskupa²¹⁴.

Wierni świeccy mogą być święceni w diecezji biskupa, w którego diecezji mają stałe zamieszkanie oraz pochodzenie.

Zgodnie z kan. 92 §1 stałe zamieszkanie nabywa się przez przebywanie w jakiejś parafii lub *jakby*-parafii, albo przynajmniej w diecezji, wikariacie apostolskim, prefekturze apostolskiej; to przebywanie powinno być albo połączone z zamiarem pobytu tam na stałe, jeśli nie będzie jakiegoś powodu do odwołania, albo w rzeczywistości przedłużyć się do pełnych dziesięciu lat. – Z kanonów 92 §1 i 94 §1 wynika, iż wierny świecki może mieszkać i mieć zamiar stałego przebywania w wielu miejscowościach, np. w zależności od pory roku.

²¹³ I. Seredi, CIC Fontes, vol. VI, n. 4307, p. 777: n. 2327, p. 831- 833. Cfr. S.C.C. decr.24 nov. 1906; I. Seredi, vol. VI, n. 4330, p. 842.

²¹⁴ M. Conte a Coronata, Institutiones iuris canonici. De sacramentis, vol. II, De ordine, ed. 2, Taurini – Romae (1948), n. 26, p. 27.

Miejsce pochodzenia określa kan. 90. Według tego kanonu miejscem pochodzenia dziecka, także nowoochrzczonego jest to, na którym w chwili urodzenia się dziecka, ojciec miał stałe, a w braku stałego, czasowe miejsce zamieszkania, albo, gdyby dziecko było nielegalnego pochodzenia, lub urodziło się po śmierci ojca, matka. Miejsce pochodzenia, inaczej niż miejsce zamieszkania, zawsze jest jedno, mianowicie to, na którym ojciec dziecka faktycznie przebywał, a przynajmniej uznaje się, iż przebywał²¹⁵.

Biskup może udzielić święceń temu kandydatowi do święceń, który w diecezji tegoż biskupa ma nie tylko stałe zamieszkanie, ale także z tej diecezji pochodzi.- To jest jeden z dwóch przypadków określonych w kan. 956. I tu zauważmy różnicę między kan. 956, a prawem dawnym. Pamiętamy bowiem, iż według prawa dawnego biskup mógł udzielić święceń kandydatowi, który pochodził z jego diecezji albo też miał zamieszkanie stałe w diecezji w jednej diecezji, jakkolwiek pochodził z innej diecezji. Czyli w prawie dawnym były dwie możliwości uzyskania biskupa, a w kan. 956 została z nich tylko jedna.

Zajmiemy się teraz drugą możliwością udzielenia święceń przyjmującemu święcenia. Ta druga możliwość zachodzi, jeśli kandydat do święceń ma zamieszkanie nie stałe, ale czasowe. Według kan. 92 §2 czasowe miejsce zamieszkania nabywa się na skutek przebywania w jakiejś parafii lub *jakby*-parafii, a przynajmniej w diecezji, wikariacie apostołskim czy prefekturze apostołskiej, połączonego z zamiarem zamieszkiwania tam przez większą część roku, jeśli go coś wcześniej nie odwoła, albo w rzeczywistości przedłuża się do większej części roku.

Jednak samo zamieszkanie tymczasowe w parafii nie wystarczy, żeby biskup tej diecezji mógł udzielić święceń kandydatowi z tej diecezji. To zamieszkanie tymczasowe musi być potwierdzone przysięgą pozostawania w tej diecezji na stałe.

Kan. 956 zawiera łagodniejszą normę, niż konst. *Speculatores* z dnia 4 listopada 1694 r. pap. Innocentego XII, która wymagała przysięgi nawet przy dziesięcioletnim zamieszkiwaniu w diecezji, albo też przy zamieszkiwaniu w diecezji połączonym z przeniesieniem dóbr do tej miejscowości.

Po ustaleniu, iż biskupem własnym osób świeckich jest biskup diecezji, w której kandydat do święceń ma stałe zamieszkanie połą-

---

²¹⁵ G. Michiels, *Principia generalia de personis*, Parisiis, Tornaci, Romae 1955, p. 100.

czony z miejscem pochodzenia, albo zwykle zamieszkanie bez pochodzenia, ale potwierdzone przysięgą o woli pozostania tej diecezji na zawsze, kan. 956 podaje wyjątki od tej reguły: 1. chodzi o dopuszczenie do święceń duchownego, który na skutek pierwszej tonsury jest już inkardynowany do diecezji; 2. o dopuszczenie do święceń alumna, który jest przeznaczony na służbę w innej diecezji, zgodnie z kan. 969 §2; 3. o dopuszczenie do święceń zakonnika-profesa, o którym jest mowa w kan. 964 nr 4.

Ad 1. Według kan. 111 §1 wierny świecki staje się duchownym, gdy zostaje dopuszczony do obrzędu tonsury. Zaś kan. 111 (§2 postanawia, iż na skutek przyjęcia tonsury duchowny zostaje przypisany, lub jak się mówi, inkardynowany do diecezji, do służenia w której został powołany. Biskup tej diecezji, i tylko on jest właściwym do udzielenia święceń temu, kto został dopuszczony do obrzędu tonsury w jego diecezji i jest do niej inkardynowany²¹⁶.

Komisji Interpretacyjnej KPK z 1917 r. postawiono cztery pytania: 1. kto jest biskupem własnym kandydata do święceń, który nigdzie nie ma stałego zamieszkania (kan.956)? 2. Czy ten, kto jest święcony dla służby w innej diecezji, jest inkardynowany do tejże diecezji zgodnie z kan. 111 §2, czy też do diecezji biskupa zgodnie z kan. 969 §2. Jeśli odpowiedź na pierwszą część pytania jest twierdząca, to 3. w jakim czasie następuje inkardynacja do tej diecezji, dla której się święci; 4. czy podróżny jest zobowiązany do przestrzegania rezerwacji w tym miejscu, w którym się znajduje?

W dniu 19 sierpnia 1919 r. Komisja Interpretacyjna odpowiedziała: Ad 1. Biskup miejsca, w którym dokonuje się święcenia, byle wcześniej przyjmujący święcenia uzyskał zamieszkanie połączone z przysięgą o pozostaniu na stałe w tej diecezji, zgodnie z kan. 956.

Ad 2. Twierdząco co do pierwszej części pytania, przecząco co do drugiej części pytania (X. Ochoa, *Leges Ecclesiae*, vol. I, n 203, col. 225: Zob.też: Odpowiedź Komisji Interpretacyjnej, z dnia 10 marca 1923 r. {AAS 16 {1924} 51-55} i odpowiedź Komisji Interpretacyjnej

---

²¹⁶ Fr. Bączkowicz, J. Baran, Wł. Stawinoga, *Prawo kanoniczne*, t.II, Opole 1958, s. 81 b pisze; kto ma dwa zamieszkania stałe, ma też dwóch biskupów właściwych do udzielenia tonsury. Moim zdaniem, zgodnie z kan. 956, samo zamieszkanie stałe nie wystarczy biskupowi, aby wyswięcić kandydata do święceń. Zamieszkanie stałe musi być połączone z pochodzeniem. Tymczasem miejsce pochodzenia może być tylko jedno. Dlatego też nie można mieć dwóch biskupów właściwych do udzielenia tonsury.

z dnia z dnia 24 lipca 1939 r. [AAS 21 {1939} 321]. E. F. Regatillo, *Interpretatio et iurisprudentia Codicis Iuris Canonici*, Santander 1953, p. 381, radzi, aby odpowiadając na pytanie drugie, rozróżnić, czy chodzi o święcenia do diecezji określonej i po porozumieniu się z biskupem tej diecezji, czy też diecezja jest nieokreślona. Jeśli diecezja jest określona, to inkardynuje się do tej diecezji. Jeśli zaś diecezja w chwili dopuszczania do tonsury nie jest jeszcze określona, to w czasie święceń następuje inkardynacja do diecezji miejsca święceń, i dopiero po udzieleniu święceń będzie się szukać diecezji, która go przyjmie. Jak się znajdzie taką diecezję, to nastąpi ekskardynacja z diecezji, w której święceń udzielono, i inkardynacja do diecezji, która teraz przyjmuje wyświęconego wcześniej w innej diecezji.

Ad 4. Twierdząco. Znaczy to, że podróżny ma przestrzegać rezerwacji, które obowiązują w tym miejscu, w którym on akurat przebywa²¹⁷.

Drugi przypadek zawarty w kan. 956 dotyczy dopuszczania do święceń alumna, który jest przeznaczony na służbę w innej diecezji, zgodnie z kan. 969 §2. Chodzi tu więc o promowanie do święceń własnego podwładnego przez biskupa własnego, który w przyszłości tego duchownego ekskardynuje do innej diecezji.

Kan. 969 §1 stanowi, iż nikt z wiernych świeckich nie może być święcony, jeżeli zdaniem ordynariusza nie jest konieczny lub użyteczny dla kościołów tej diecezji. W §2 dodano, iż nie zabrania się biskupowi promować własnego podwładnego, który w przyszłości po uprzedniej ekskardynacji i inkardynacji będzie przeznaczony do innej diecezji.

Jeśli diecezja, do pracy w której święcony ma być skierowany jest już określona w czasie dopuszczania do obrzędów tonsury i biskup tamtej diecezji się zgadza przyjąć do swojej diecezji nowego duchownego, to zaraz przy dopuszczaniu do tonsury jest on inkardynowany do diecezji, w której ma pracować. Jeśli diecezja, w której duchowny ma pracować, nie jest określona, bo dopuszcza się do tonsury np. w kolegium misyjnym, to w czasie dopuszczania do obrzędu tonsury inkardynuje się do diecezji szafarza święceń, ale bez przysięgi, iż będzie stale pracował w diecezji święceń. I gdy znajdzie się diecezja, która przyjmie wyświęconego, wówczas nastąpi ekskardynacja z diecezji święceń oraz inkardynacja do nowej diecezji.

---

²¹⁷ *Leges Ecclesiae post Codicem Iuris Canonici editae, collegit, digessit, notisque ornavit Xav. Ochoa, vol. I, Leges annis 1917 – 1941 editae, Roma 1966, n 203, col. 225.*

W takim przypadku sam wyświęcony nie może mieć zamiaru stałego przebywania w diecezji święceń. Także dla szafarza święceń nie ma znaczenia miejsce zamieszkania kandydata do święceń²¹⁸.

Trzeci wyjątek zawarty w kan. 956 dotyczy dopuszczania do obrzędu tonsury i do święceń zakonnika po ślubach zwykłych należącego do zakonu nie wyjątego.

W kan. 964 nr 1 jest mowa o opatach regularnych urzędujących, którzy mogą dopuszczać do obrzędu tonsury i udzielać niższych święceń swoim podwładnym zakonnikom czyli po złożeniu przez nich profesji. W nr 2 tego kanonu czytamy o zakonnikach wyjątych, którzy mogą być święceni przez biskupów na prośbę wyższych przełożonych zakonnych. W nr 3 i nr 4 jest reguła na temat zakonników o ślubach prostych czyli o profesach. Są oni święceni przez biskupa własnego miejsca zamieszkania (wraz z miejscem pochodzenia lub bez miejsca pochodzenia), albo też przez biskupa, który otrzymał dymisorie w sprawie zakonnika. Zakonnicy mają tymczasowe zamieszkanie tam, gdzie znajduje się ich dom zakonny. Zakonnicy nie składają przysięgi o pozostawaniu przez nich w diecezji po przyjęciu święceń, ponieważ święceni są oni nie dla diecezji, tylko dla zakonu²¹⁹.

5.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II

Zespół studyjny pracujący nad odnową (*rinnovamento*) prawa kanonicznego dotyczącego sakramentów, w tym sakramentu święceń, zajął się kan. 956 KPK z 1917 r. Zaraz też okazało się, iż treść tego kanonu trzeba zmienić. Jeden konsultor proponował, aby przyjąć następujący tekst: *Ordynariuszem własnym dla duchownych diecezjalnych jest biskup tej diecezji, w której duchowny został inkardynowany. Jeśli chodzi o dopuszczenie do pierwszej tonsury biskupem własnym jest ten, w którego diecezji dopuszczany do tonsury ma zamieszkanie stałe, albo też z własnej woli przyjął służbę*. Drugi konsultor proponował, aby uważano na znaczenie inkardynacji i by pamiętano o obowiązku wspomaganie diecezji, w których jest zbyt mało duchownych. Inny jeszcze konsultor wyraził wątpliwość co do potrzeby zachowania pochodzenia (*origo*) jako tytułu do święceń. Proponował też, żeby wszyscy, tak die-

---

²¹⁸ M. Conte a Coronata, *Institutiones iuris canonici. De sacramentis*, vol. IV, De ordine, n.30, p. 34.

²¹⁹ F. M. Cappello, *Tractatus canonico-moralis de sacramentis*, vol. IV, De sacra ordinatione, Taurini – Romae 1951, n. 338, p. 232.

cezalni jak zakonni, mieli obowiązek składania przysięgi. Zdaniem innego konsultora za biskupa własnego należy uważać tego biskupa, w którego diecezji subdiakon przyjął święcenia i został inkardynowany. Natomiast dla przyjmujących święcenia subdiakonatu biskupem własnym jest ten, w którego diecezji chce on pracować po przyjęciu święceń subdiakonatu. Taką opinię – uważał jeden konsultor – będą wykorzystywać duchowni szukający lepszych diecezji. Zastanawiano się też, czy należy zachować jako tytuł do święceń pochodzenie z diecezji (*origo*). Jeden konsultor był zdania, iż należy zachować taką normę, iż biskupem własnym jest biskup miejsca pochodzenia. Wymaga tego bowiem jakby natura rzeczy (*naturalis conditio*). Poparł go inny konsultor, który pewne niebezpieczeństwo widział w pozostawieniu tu swobody wyboru diecezji. Także sekretarz zespołu był zdania, że należy zachować miejsce pochodzenia (*origo*) jako tytuł do święceń, ponieważ wprowadzony został przez papieża Bonifacego, dekr. *Cum nullus*, a więc jest historyczny. Poza tym, tytuł ten stanowi pewne związanie (*ligamen*) przyjmującego święcenia z diecezją jego święceń. Równocześnie zaproponował, aby przyjąć normę, iż biskupem własnym jest ten, w którego diecezji przyjmujący święcenia ma stałe zamieszkanie albo miejsce pochodzenia albo diecezję, w której przyjmujący święcenia (już nie subdiakon) ma zamiar pracować za zgodą biskupa tej diecezji. Z tą opinią zgodzili się także inni, ale nie ten, który domagał się zachowania jako tytułu do święceń miejsca pochodzenia (*origo*) kandydata do święceń. Wszyscy zgodzili się, żeby przyjmujący święcenia nie mieli obowiązku składania przysięgi o pozostawaniu w diecezji. Ostatecznie więc przyjęto taki tekst: *Biskupem własnym jeśli chodzi o święcenia duchownych diecezjalnych, jest biskup diecezji, w której subdiakon został inkardynowany na skutek przyjęcia święceń; jeśli zaś chodzi o tych, którzy nie są jeszcze duchownymi, i chcą zostać duchownymi diecezjalnymi, biskupem własnym dla nich jest biskup diecezji, w której przyjmujący święcenia ma stałe zamieszkanie, albo też miejsce pochodzenia (origo), albo też diecezja, w której zamierza pracować za zgodą miejscowego biskupa*²²⁰.

Przyjęty tekst stał się kan. 199 (CIC 956). Odbłyła się nad nim dyskusja. Zaproponowano wiele poprawek. Uzgodniono, że użyte w tekście *non iam* zastąpi się jednym wyrazem *nondum*. Nie przyję-

---

²²⁰ Coetus studiorum. De sacramentis dd. 27 februarii – 3 martii 1967: *Communicationes* 30 (1998) n1 1 79-80

to propozycji, by w miejsce zwrotu *nie są jeszcze duchownymi*, wpisano, iż chodzi o święcenia przed diakonatem. Zwrócono uwagę, iż wcześniej mówiono o duchownych wyższych i niższych święceń, tymczasem duchowni wyższych święceń są z prawa Bożego, zaś duchowni niższych święceń z prawa kościelnego. Teraz pozostają tylko duchowni z prawa Bożego. Sekretarz zespołu zaproponował, aby mówić o przystępujących do święceń prezbiteratu, a nie tych, którzy nie są jeszcze duchownymi. Padła też propozycja, aby w kanonie uczynić wzmiankę o święceniach tak prezbiteratu jak diakonatu. Nie przyjęto zdania, aby w kanonie powiedzieć, iż chodzi o święcenia prezbiterów diecezjalnych, i że biskupem własnym jest biskup diecezji, w której przyjmujący święcenia ma itd. Ostatecznie sekretarz zespołu poprosił o głosowanie, czy tekst ma ulec zmianie czy też nie. Pięć głosów przeciwko czterem zdecydowały, że przyjęto następujący tekst: *gdy chodzi o święcenie tych, którzy nie są jeszcze diakonami itd.* Racja tego kanonu jest ta, by kandydaci do święceń nie omijali diecezji biednych, bo to będzie miało przykre następstwa. Taki tekst kanonu przyjęty został przez wszystkich²²¹.

Schemat Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. w kan. 198 (nie w kan. 199, jak było poprzednio), odpowiadającym kan. 956 KPK z 1917 r. stwierdza; *biskupem własnym, jeśli chodzi o święcenie duchownych diecezjalnych, jest biskup diecezji, do której przyjmujący święcenia został inkardynowany na skutek przyjęcia święceń diakonatu. Jeśli zaś chodzi o święcenia tych, którzy nie przyjęli święceń diakonatu i zamierzają stać się duchownymi diecezjalnymi (czyli nie zakonnikami), to biskupem własnym dla nich jest biskup diecezji, w której przyjmujący święcenia ma zamieszkanie stałe, albo też diecezja, z której przyjmujący święcenia pochodzi (origo), albo też diecezja, w której przyjmujący święcenia zamierza pracować za zgodą biskupa diecezji zamieszkania*²²². Nie trudno jest spostrzec, iż kan. 198 Schematu

---

²²¹ Coetus studiorum. De sacramentis dd. 29 ianuarii – 2 februarii 1973: Communicationes 32 (2000) n 1, p.85.

²²² Schema documenti pontificii quo disciplina de sacramentis recognoscitur, Typis Polyglottis Vaticanis 1975, can.198 (CIC 956). *Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem clericorum saecularium, est Episcopus dioecesis, in qua promovendus per diaconatum est incardinatus; quod attinet ad ordinationem eorum qui nondum sunt diaconi et clero adscribi intendunt, est Episcopus dioecesis, in qua promovendus habet domicilium, aut dioecesis in qua habet originem, aut dioecesis cui, de consensu Episcopi dioecesis domicilii, promovendus sese devovere intendit.*

Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. znacznie różni się od kan. 956 KPK z 1917 r. 1. Przyjmuje bowiem, że duchownym zostaje się na skutek przyjęcia święceń diakonatu, a nie tonsury, jak to było w kan. 956 KPK z 1917 r. Zresztą tonsury nie ma od papieża Pawła VI, Motu proprio *Ad pascendum* z dnia 15 sierpnia 1972 r. [AAS 64 (1972) 524-534]. 2. Przyjmuje się, że zamieszkanie stałe w diecezji, może być tytułem nabycia biskupa własnego do święceń, ale nie łączy się zamieszkania stałego z miejscem pochodzenia (*origo*) kandydata do święceń, lub przysięgą o pozostaniu na stałe. W. Góralski domaga się, aby kandydat do święceń nadał potwierdzał swój zamiar przebywania w diecezji przysięgą²²³. Jednak kan. 1016 o tym nie wspomina. 3. Nowością kan. 198 Schematu Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. jest też uznanie za tytuł nabycia biskupa własnego do święceń samego zamiaru pracy w diecezji. W kan. 956 KPK z 1917 r. nie było nawet wzmianki o takiej możliwości.

W dyskusji nad kan. 198 (który miał odtąd stać się kan. 197) (KPK z 1917 r., kan. 956) zwrócono uwagę na kilka kwestii. 1. Należy skreślić wzmiankę o miejscu pochodzenia (*origo*) kandydata do święceń, ponieważ nie jest słuszne przyznawanie przywileju diecezji pochodzenia kandydata do święceń. 2. Należy pozostawić kandydatowi do święceń wolność wyboru diecezji. 3. Należy dodać nowy paragraf, w którym uczyni się wzmiankę o duchownym instytucie życia konsekrowanego, dla którego biskupem własnym jest biskup terytorium, na którym znajduje się dom instytucu tego duchownego. 4. Najpierw należy ustalić kompetencję dla święceń diakonów, potem kapłanów. Poza tym, jeden konsultor nalegał, aby usunięto z tekstu kan.198 wzmiankę o diecezji pochodzenia i pozostawiono tylko diecezję zamieszkania oraz diecezję, której chce się poświęcić duchowny. Inny konsultor sprzeciwiał się usunięciu wzmianki o diecezji miejsca pochodzenia, ponieważ w rozdziale o Ludzie Bożym konstytucji soborowej *Lumen gentium* mówi się o pochodzeniu. I to nie jest przywilej, ponieważ w tym miejscu jest partykuła *aut*, która oddziela jedno od drugiego. W wyniku dyskusji przyjęto następujący tekst; *biskupem własnym, jeśli chodzi o święcenia diakonów zamierzających stać się kapłanami diecezjalnymi, jest biskup diecezji, w której przyjmujący święcenia ma*

---

²²³ Art. c. s. 91.

zamieszkanie stałe, albo diecezja, w której przyjmujący święcenia chce się poświęcić posługiwaniu w diakonacie; jeśli zaś chodzi o święcenia prezbiteratu, to dla kandydatów do święceń prezbiteratu biskupem własnym jest biskup diecezji, do której zostali oni inkardynowani na skutek przyjęcia święceń diakonatu. Zaproponowano też, aby kanon ten zamieszczony został po kan. 194 czyli jako kan. 195. Ale nad tym zalecono się zastanowić w przyszłości²²⁴.

Poprawiony tekst kan. 198 Schematu Prawa na temat Sakramentów znalazł się w Schemacie Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 jako kan. 969²²⁵. Tekst tego kanonu został poprawiony w paru miejscach. Przed czasownikiem *adscribi* dodano *se*. Prawie w tym samym miejscu napisano *intendant*, zamiast *intendunt*. W dalszej części kanonu nastąpiła zamiana czasownika *intendit* na *statuit*. Wreszcie przy końcu tekstu kan. 969 mówi się *dioecesis, cui promovendus*, a przedtem było *dioecesis, in qua promovendus*. Wszystkie te zmiany mogą być uznane za językowe i nie zmieniające treści kan. 969.

Poprawiony tekst kan. 969 Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 r. stał się kan. 1016 Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1982 r.²²⁶ a następnie kan. 1016 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. Ten ostatni czyli kan. 1016 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. stanowi obecnie obowiązujące prawo. Dlatego przyjrzymy mu się nieco dokładniej. Jednak najpierw zauważmy, iż kan. 1016 wyraźnie ogranicza się do wydania normy obowiązującej duchownych diecezjalnych. Takimi są duchowni, którzy jako przełożonego mają tylko biskupa. Do duchownych diecezjalnych zalicza się 1. kandydatów do święceń i duchownych należących do instytutów świeckich na prawie papieskim, które nie inkardynują swych członków; 2. członków należących do instytutów na prawie diecezjalnym;

²²⁴ *Communicaciones* 10 (1978) n 2, p. 184.

²²⁵ *Schema Codicis Iuris Canonici*, Libreria Editrice Vaticana 1980, can. 969; *Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem diaconalem eorum qui clero saeculari adscribi intendunt, est Episcopus dioecesis, in qua promovendus sese devovere intendit; quod attinet ad ordinationem presbyteralem clericorum saecularium, est Episcopus dioecesis, in qua promovendus per diaconatum est incardinatus.*

²²⁶ *Codex Iuris Canonici, Schema novissimum*, E Civitate Vaticana 1982, can. 1016. – *Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem diaconalem eorum qui clero saeculari se adscribi intendant, est Episcopus dioecesis, in qua promovendus domicilium habet, aut dioecesis cui promovendus sese devovere statuit; quod attinet ad ordinationem presbyteralem clericorum saecularium, est Episcopus dioecesis, cui promovendus per diaconatum est incardinatus.*

3. członków instytutów zakonnych na prawie diecezjalnym; 4. członków tworzących stowarzyszenia na prawie diecezjalnym²²⁷.

Kan. 1016 odróżnia biskupa własnego kandydatów do diakonatu i biskupa własnego diakonów pragnących przyjęcia prezbiteratu. Podstawą tego rozróżnienia jest inkardynacja diakona do diecezji, w której przyjął święcenia. Jest to pewne związanie diakona z diecezją. Kandydaci do święceń diakonatu tego związania z diecezją jeszcze nie mają. Dlatego dla nich są podane inne normy, niż dla diakonów.

Normy dla kandydatów do święceń. 1. *Zamieszkanie stałe kandydata do święceń.* Według kan. 102 §2 zamieszkanie stałe nabywa się na skutek przebywania w parafii, a przynajmniej w diecezji przez pełne pięć lat (w kan. 92 §2 poprzedniego KPK wymagano pobytu dziesięcioletniego), albo też na skutek pobytu w jakiejś parafii, a przynajmniej w diecezji z zamiarem pozostania tu na stałe, jeśli coś nie odwoła z tej miejscowości. Kan. 1016 nie wymaga, aby to zamieszkanie stałe było połączone z pochodzeniem w tej miejscowości, czyli nie bierze pod uwagę stałego czy tymczasowego zamieszkania rodziców w chwili urodzenia kandydata do święceń. Nie domaga się też, żeby kandydat do święceń potwierdzał przysięgą zamiar stałego przebywania w diecezji przyjętych święceń, czego domagał się kan. 956 KPK z 1917. Biskup może święcić kandydata, który u niego ma stałe zamieszkanie i tylko to stałe zamieszkanie.

Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, w Piśmie Okólnym do biskupów diecezjalnych i innych ordynariuszy mających władzę dopuszczania do święceń, w sprawie badania zdatności kandydatów (Prot. N.589/97) z dnia 10 listopada 1997 r. podaje, iż według Kodeksu Prawa Kanonicznego dopuszcza do święceń biskup diecezjalny kompetentny *ratione domicilii* (por. połączone przepisy kan. 1016. 102. 103. 107 §1) oraz ci, których prawo stawia na równi z biskupem diecezjalnym (kan. 137 §3), tzn. zgodnie z kan. 381 §2: prałat terytorialny, opat opactwa terytorialnego, wikariusz i prefekt apostolski, prowikariusz i proprefekt apostolski do których należy dołączyć ordynariusza wojskowego, prałata prałatury personalnej, administratora diecezjalnego za zgodą kole-

---

²²⁷ G. Ghirlanda, *L'ordine sacro*, in: *Il Codice del Vaticano II. I sacramenti della Chiesa*, Bologna (1988), p. 272.

gium konsultorów (kan. 1018 §1N”), a także wikariusza generalnego, jeśli posiada specjalne zlecenie (str. 1, przypis 1).

2. Drugi sposób nabycia biskupa własnego, to *zamiar służby w diecezji przyjmowanych święceń*. Pamiętamy, iż w prawie dawnym istniała instytucja służby przy biskupie. Zastanawiano się też wtedy, jak długo należy służyć u biskupa, żeby biskup mógł udzielić święceń temu, kto u niego służy. Do KPK z 1917 r. nie przyjęto tej instytucji służby przy biskupie. Zachowano tylko zamieszkanie stałe i tymczasowe kandydata do święceń. W przypadku, gdy miał on tylko zamieszkanie tymczasowe, wymagano od niego przysięgi potwierdzającej jego wolę stałego pozostawania w diecezji święceń. Kan.1016 KPK z 1983 r. nie wymaga przysięgi potwierdzającej zamiar pozostawania stale w diecezji święceń. Daje kandydatowi wolność w wyborze diecezji, w której chce pracować, co jest nowością, bo tego nie znano ani w KPK z 1917 ani w prawie dawnym. Jednak przyjęcie święceń spowoduje, iż wyświęcony zostanie związany z diecezją na stałe.

Norma dla diakonów. Diecezja przyjętych święceń diakonatu. Analogicznie do ustalenia w kan.956 KPK z 1917, iż tonsura powoduje włączenie do stanu duchownego tego, kto został dopuszczony do obrzędu tonsury, od papieża Pawła VI, Motu proprio *Ad pasendum* z 15 sierpnia 1972 diakonat powoduje, iż diakon staje się duchownym i nie może on opuszczać diecezji, chyba że się ekskardynuje z diecezji, w której przyjął święcenia i inkardynuje do innej diecezji. Biskup diecezji, w której diakon przyjął święcenia diakonatu może mu udzielić święceń prezbiteratu jako jego biskup własny.

Kan. 956 KPK z 1917 r. określał, który biskup i kogo może święcić, ale też zawierał wyjątki od tej normy. Inaczej jest z kan. 1016 KPK z 1983 r. ponieważ zawiera on normę na temat biskupa własnego kandydatów do święceń diakonatu oraz biskupa własnego diakonów pragnących przyjąć święcenia prezbiteratu, ale też nic więcej. Kogo kan. 1016 nie dotyczy, to wiemy z innych kanonów.

G. Ghirlanda uważa, iż nie mają biskupa własnego: 1. duchowni instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego (kan. 1019 §1); 2. kandydaci do święceń z terenu prałatur personalnych (kan. 295 §1); 3. członkowie instytutów świeckich na prawie papieskim, które inkardynują swych członków (kan. 266 §3; kan. 715 §2). – Wymienieni w numerach 1 – 3 nie mają biskupa własnego, dlatego otrzymują święcenia od jakiegokolwiek biskupa

na podstawie dymisoriów wystawionych przez kompetentnego przełożonego²²⁸.

KKKW, kan. 748 §1. Biskupem własnym eparchialnym dla święceń tego, kto przynależy do eparchii, jest biskup tej eparchii, w której kandydat ma zamieszkanie, albo też zamierza poświęcić się na służbę w tej eparchii, co poświadcza na piśmie. Jeśli zaś chodzi o święcenia tego, kto już jest przypisany do eparchii, to udziela ich biskup tej eparchii.

§2. Biskup eparchialny nie może udzielić święceń poddanemu innemu Kościoła *sui iuris*, chyba że za zezwoleniem Stolicy Apostolskiej. Jeśli zaś chodzi o kogoś, kto jest przypisany do Kościoła patriarchalnego i w tym Kościele ma zamieszkanie stałe lub tymczasowe, to na święcenie w tym patriarchacie może zezwolić patriarcha. – W tym przypadku kan. 748 ma dwa paragrafy, tymczasem odpowiadający mu kan. 1016 nie dzieli się na paragrafy. W pierwszym i drugim przypadku rozróżnia się, czy kandydat chce przyjąć święcenia diakonatu, czy też ma już święcenia diakonatu (i tym samym – inkardynację), i chce przyjąć święcenia prezbiteratu. W tym drugim przypadku ma mu udzielić święceń prezbiteratu biskup tej diecezji (eparchii), w której przyjął święcenia diakonatu. Natomiast w pierwszym przypadku, to znaczy, gdy nie ma jeszcze święceń i chce przyjąć święcenia diakonatu, święceń mu udzieli biskup diecezji (eparchii), w której ma zamieszkanie lub w której chce przyjąć służbę

6. Zakaz udzielania święceń poza własnym terytorium (kan.1017)

Udzielanie święceń odbywało się od początku Kościoła, bo od tego zależało trwanie czyli życie tej instytucji. Kan. 13 Synodu Antiocheńskiego z 341 r. zakazał biskupom przechodzenia z jednej diecezji do drugiej i wyświęcania tam kogokolwiek dla sprawowania służby Bożej. Kan. 22 tego Synodu zakazał biskupom udawania się do innego miasta, które im nie podlega, i udzielania tam święceń komukolwiek²²⁹.

Kan. 2 Soboru Konstantynopolskiego z 381 r. przestrzegł biskupów, aby nie czynili zamieszania w kościołach rozciąganiem swej wła-

²²⁸ De Ecclesiae munere sanctificandi. De ordine. Adnotationes in Codicem, Romae 1983, p. 14.

²²⁹ c.6 C. IX q 2; c. 7 C IX q 2; A. Znośko, Kanony Kościoła Prawosłanego w przekładzie polskim, tom I w trzech częściach, Warszawa 1976, s. 156, 159.

dzy poza granice swej prowincji. W szczególności zakazano biskupom udzielania święceń lub spełniania innej funkcji liturgicznej poza własną diecezją. Stanowiąc takie prawo Sobór Konstantynopolski I poucza, iż biskupi z Azji, mają władzę w Azji, biskupi z Pontu, mają władzę w prowincji Pontu, biskupi z Tracji, mają władzę w Tracji²²⁰.

Kan. 13 Synodu III Auralien z roku ok. 506 zakazał biskupom wkraczania do diecezji zarządzanych przez innych, żeby tam udzielić święceń lub konsekrować ołtarz. Biskup, który dopuścił się zakazanego czynu, miał być ukarany pozbawieniem go prawa celebrowania Mszy świętej w ciągu roku²²¹.

Przedstawione wyżej kanony zostały przyjęte do Dekretu Gracjana. Znaczy to, że prawo zakazujące biskupom udzielania święceń poza własną diecezją, było ciągle aktualne. Gracjan nie widział co do tego żadnego problemu. Dlatego też nie komentował tego prawa. W *dictum post* c.9 C IX q 2 interesuje go natomiast, czy biskup może przyjąć do swojej diecezji duchownych wyświęconych w innej diecezji. – Dekret Gracjana był dziełem prywatnym. Jednak to nie przeszkadzało korzystaniu z niego w szkołach. Uczono się z Dekretu Gracjana.

Sobór Trydencki (1545 – 1563) podtrzymał normę zakazującą udzielania święceń poza diecezją szafarza tych święceń. Norma ta została teraz przedstawiona nieco inaczej. Mianowicie postanowiono, aby odtąd biskupi nie wykonywali jakichkolwiek czynności liturgicznych poza własną diecezją. Równocześnie zastrzeżono, iż biskup może to czynić za zezwoleniem biskupa miejscowego. Jeśli zaś biskup postępował wbrew zarządzeniu Soboru Trydenckiego, to odtąd popadał w karę suspensy co do udzielania święceń w ciągu roku. Natomiast wyświęcony przez niego zaciągał karę suspensy co do wykonywania przyjętych święceń²²².

Po Soborze Trydenckim Kongregacja Soboru wyjaśniała przedstawiane jej wątpliwości. Biskupa jednej miejscowości poprosił arcybiskup innej diecezji, aby udzielił święceń w diecezji arcybiskupa. Święcenia mieli przyjąć podwładni arcybiskupa, ale spodziewano się, że może dołączyć się do przyjmujących święcenia ktoś inny. Dlatego Kongregacja Soboru na wszelki przypadek zastrzegła, iż tych przyby-

²²⁰ c. 8 C VII q 2; A. Znośko, *Kanony Kościoła Prawosławnego*, s. 47.

²²¹ c.28 C VII q 2; Bruns, vol. II, p. 156.

²²² Sessio VI, de resid. cap. 5; *Conciliorum Oecumenicorum Decreta* p. 659.

szów z innej diecezji może biskup wyświęcić, o ile mają dymisorie od własnych biskupów²³³. Ta sama Kongregacja nie wyraziła zgody biskupowi na udzielenie święceń w klasztorze położonym w innej diecezji, i biskup tej diecezji był przeciwny święceniom²³⁴. – Wikariusz kapitulny mógł poprosić biskupa innej diecezji, aby udzielił święceń w diecezji wikariusza kapitulnego. Zatem w tym przypadku szafarz święceń nie popadał w karę suspensy co do udzielania święceń²³⁵.

Pap. Benedykt XIV w piśmie *Ad audientiam* z 15 lutego 1753 r. wykażał, iż zna zarządzenie Soboru Trydenckiego i orzeczenia Kongregacji Rzymskich. Sam chce bliżej określić prawo zakazujące biskupom udzielania święceń poza własną diecezją. Dlatego stwierdza, że kardynałowie podmiejscy mają starać się o zezwolenie wikariusza miasta Rzymu, jeśli chcą udzielić święceń w tym mieście. Taki bowiem jest zwyczaj, którego nie można zmienić. Poza własną diecezją biskup może udzielić święceń za zezwoleniem miejscowego ordynariusza i tylko podwładnym tegoż ordynariusza. Innym może udzielić święceń nie z racji zezwolenia mu na to przez miejscowego ordynariusza, tylko z racji dymisoriów okazanych szafarzowi święceń²³⁶.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. opiera się na źródłach prawa kościelnego, szczególnie potrydenckich. W kan. 1008 stwierdza, iż, nie naruszając kan. 239 §1 nr 15, biskup poza własnym terytorium nie może bez zezwolenia miejscowego ordynariusza udzielić święceń, przy których używa się szat pontyfikalnych.

Pamiętamy, że Sobór Trydencki zabronił biskupom spełniać czynności liturgicznych poza własną diecezją bez względu na jakiegokolwiek przywileje. Kan. 1008 KPK z 1917 r. (znajduje się on w tyt. VI *de ordine, cap. V de loco sacrae ordinationis*) dopuszcza w tej sprawie przywilej kardynałów. Według kan. 239 §1 nr 15 kardynałowie mogą wykonywać czynności liturgiczne w stroju liturgicznym w każdej diecezji poza Rzymem. Mogą też korzystać z tronu w czasie sprawowania liturgii. Jeśli chcą wykonywać liturgię w kościele katedralnym, to winni uprzedzić o tym miejscowego ordynariusza.

²³³ S.C.C. *Bisidianen.*, a.1573; P. Gasparri, CIC Fontes, vol. VI, n.219, p. 107.

²³⁴ S.C.C. *Civitalis Regalis in Indiis (Limana)* mense febr. 1586; P. Gasparri, CIC Fontes, vol. V, n. 2152, p. 127, ad 30.

²³⁵ S.C.C. *Neapolitana*, 27 febr. 1649; P. Gasparri, CJC Fontes, vol. VI, n. 2694, p. 111.

²³⁶ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. II, n 424, p. 384 – 385, § 1-7.

M. Conte a Coronata uważa, iż kan. 1008 zakłada spełnianie czynności liturgicznych w pełnym stroju pontyfikalnym. Jeśli więc biskup używa tylko rakiety, stuły i zwykłej mitry, to może on spełniać czynności liturgiczne poza własną diecezją. Może więc udzielić święceń niższych i dopuścić do obrzędu tonsury²³⁷.

Schemat Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. w kan. 197 (CIC 1009), (w tyt. 6 *de ordine, rozdz. I de sacrae ordinationis ministro*) stwierdza krótko; *biskup może udzielić święceń poza własnym terytorium za zezwoleniem miejscowego ordynariusza*²³⁸. Nie ma w tym tekście wzmianki o przywileju dla kardynałów, by mogli udzielać święceń w całym Kościele, ale nie w Rzymie. W dyskusji nad tym tekstem nie wysuwano przeciw niemu żadnych zastrzeżeń²³⁹.

Schemat Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 r. w kan. 970 zawiera normę identyczną w stosunku do znanej nam z kan. 197 Schematu prawa na temat Sakramentów z 1975 r.²⁴⁰ Natomiast kan. 1017 Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1982 r. w tym kontekście mówi nie o miejscowym ordynariuszu, tylko o biskupie diecezjalnym²⁴¹. Ponieważ ordynariuszy miejscowych jest więcej niż biskupów diecezjalnych, prawo do udzielenia święceń poza własną diecezją zostało w ten sposób ograniczone.

Tekst kan. 1017 Schematu KPK z 1982 r stał się kan. 1017 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. i jest aktualnie obowiązującym prawem. Według tegoż kanonu poza własną diecezją biskup może udzielić święceń tylko za zezwoleniem biskupa diecezjalnego.

Zgodnie z kan. 381 §1 biskupi diecezjalni są biskupami i mają władzę w granicach swojej diecezji. Poza własną diecezją biskup nie może wykonywać swojej władzy, ponieważ wchodziłby tam w prawa innego biskupa diecezjalnego. Biskup diecezjalny, posiadający jakąś przeszkodę co do udzielenia święceń osobiście,

---

²³⁷ Institutiones iuris canonici. De sacramentis, vol.II, de ordine, ed. 2, Taurini – Romae (1948), n. 242, p. 394.

²³⁸ Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de sacramentis recognitur, Typis Polyglottis Vaticanis 1975, can. 197 (CIC 1009). *Episcopus extra propriam ditionem nonnisi cum licentia Ordinarii loci ordines conferre potest.*

²³⁹ Communicationes 10 (1978) n 2, p. 184.

²⁴⁰ Schema Codicis Iuris Canonici, Libreria Editrice Vaticana 1980.

²⁴¹ Codex Iuris Canonici. Schema Novissimum, E Civitate Vaticana 1982, can.1017. – *Episcopus extra propriam ditionem nonnisi cum licentia Episcopi diocesis ordines conferre potest.*

może poprosić innego biskupa, żeby święceń udzielił. Potrzeba zezwolenia biskupa diecezjalnego może też zachodzić w przypadku święceń własnego podwładnego na terenie innej diecezji, czy święceń członka instytutu zakonnego czy stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie papieskim czy instytutu świeckiego na prawie papieskim, który nie inkardynuje swych członków albo prałatury personalnej²⁴².

KKKW, kan. 749. W obcej eparchii biskup nie może udzielić święceń bez zezwolenia miejscowego biskupa eparchialnego, chyba że prawo partykularne patriarchy co innego stanowi na temat patriarchy (czyli zezwala mu na udzielanie święceń w eparchiach jego Kościoła patriarchalnego). – Kanon ten odpowiada kan. 1017 KPK z 1983 r. w którym jednak postanawia się, iż biskup diecezjalny nie może udzielić święceń poza własną diecezją, chyba że zezwoli mu biskup diecezjalny tej diecezji, ale nie czyni żadnej wzmianki o prawie partykularnym Kościoła patriarchalnego.

7. Dymisorie do święceń diakonatu i prezbiteratu (kanony 1018 – 1023)

7.1. Prawo dawne

W pierwszych trzech wiekach Kościoła biskupi zarządzający partykularnymi Kościołami mogli udzielać święceń, a były wówczas tylko święcenia, które z biegiem czasu nazwano święceniami wyższymi, każdemu mężczyźnie świeckiemu, czyli laikowi bez względu na jego miejsce pochodzenia, oczywiście w założeniu, że go znali. Wyświęcony na stałe zostawał związany z szafarzem święceń i nie mógł się przenieść do innego Kościoła partykularnego ani przyjmować dalszych święceń od innego biskupa²⁴³.

Od kan. 16 Soboru Nicejskiego I z 325 r. przyjmuje się praktyka, według której święceń udziela biskup własny kandydata do święceń. Biskup może wyświęcić także nie swojego podwładnego, ale tylko w takim przypadku, gdy zgodzi się jego biskup własny. Świę-

---

²⁴² G. Ghirlanda, *De Ecclesiae munere sanctificandi. De ordine. Adnotationes in Codicem, Romae 1983*, p. 14-15; P. Hemperek bp., *Uświęcające zadanie Kościoła w; Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. III, Lublin 1986, s. 191.

²⁴³ P. Gasparri, *Tractatus canonicus de sacra ordinatione, Parisiis – Lugduni 1894*, vol. II, n. 802, p. 87.

cenia udzielone obcemu podwładnemu wbrew woli biskupa właściwego zalecono uznawać za nieważne²⁴⁴. Wymaganie, aby biskup własny wyraził zgodę, gdy nie sam osobiście, ale inny biskup ma udzielić święceń jego podwładnemu, jest wymaganie tego, co w po pewnym czasie nazwie się dymisoriami.

Zakazem udzielania święceń nie własnym podwładnym zajął się Sobór Chalcedoński z 451 r. w kan. 20. Według tego kanonu duchowni należący do określonego Kościoła nie mogą przenosić się do innego Kościoła. Wolno im to uczynić tylko w jednym przypadku, mianowicie, gdy przenoszą się do innego kraju²⁴⁵.

Kan.13 synodu odbytego w Kartaginie (w 348 r.) zagroził karą ekskomuniki biskupowi, który udzielił święceń mnichowi należącemu do klasztoru znajdującego się poza terenem podległym szafarzowi święceń²⁴⁶. Synod III w Arles (w 455 r.) wymagał zgody opata na udzielenie święceń jego mnichowi, chyba że opat sam prosił o wyświęcenie tego mnicha²⁴⁷.

Sobór Konstantynopolski I z 381 r. w kan. 2 postanowił, iż biskupi mają władzę na tym terytorium, na którym każdy z nich jest biskupem. Dlatego żaden biskup nie mógł poza swoją diecezją udzielić komuś święceń. Kolejny Sobór, mianowicie Sobór nazywany Piąto – Szóstym lub Trullańskim z lat 691 – 692 w kan. 17 zajął się problemem duchownych, którzy opuszczali Kościoły partykularne, przy których pełnili posługę i bez zgody swojego biskupa przechodzili do innych Kościołów partykularnych. Kanon ten postanowił, iż odtąd żaden duchowny nie może przechodzić do innego Kościoła partykularnego bez specjalnych dymisoriów udzielonych na piśmie przez własnego biskupa (*sine proprii episcopi scripta dimissoria*)²⁴⁸, co powtórzył w 743 r. synod przeprowadzony w Rzymie żądając w kan. 11, aby biskup nie przyjmował do swojego Kościoła i nie święcił duchownego przybyłego z innego miasta, jeśli nie ma on dymisoriów od własnego biskupa (*sine dimissoriis sui episcopi*)²⁴⁹.

---

²⁴⁴ A. Znośko, Kanony Kościoła Prawosławnego w przekładzie polskim, s. 43.

²⁴⁵ c. 4 D 71.

²⁴⁶ c. 2 D 58.

²⁴⁷ I. D. Mansi, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, 31 voll. Venetiis 1759 – 1798, vol. 7, col. 908.

²⁴⁸ c.1 C XI q 2.

²⁴⁹ Mansi, 12 384.

Jednak kapitularz papieża Adriana I (772-795) używa wyrazów ogólnych na określenie dymisoriów. W kan. 18 czytamy, iż żaden biskup nie może przetrzymywać u siebie obcego podwładnego, albo udzielić mu święceń, względnie sądzić go, bez zgody biskupa tegoż podwładnego. A gdyby to czynił, to niech wie, że nieważne będzie tak jego święcenie jak wyrok wydany w jego sprawie. Tak jest, ponieważ uznaje się, że sędzia może wydawać wyrok na określonym terytorium. Podobnie, ani w przeszłości ani teraz nie można udzielić święceń komuś spoza terytorium szafarza udzielającego święceń²⁵⁰.

Synod odbyty w Meaux w 845 r. w kan. 51 zabronił udzielać święceń duchownym zbiegłym ze swoich diecezji i nakazał odsyłać ich do własnych biskupów, aby tam przyjęli święcenia albo uzyskali dymisorie (*litteras canonicas ab episcopo*)²⁵¹.

Wiek X jest uznawany w Kościele za smutny (*saeculum obcurum*), ponieważ w tym czasie w krajach romańskich jest właściwie ciągła wojna. W ciągu tego wieku Kościołem zarządzało aż dwudziestu pięciu papieży. Jednak synod odbyty w Rawennie w 998 w kan. 3 pod groźbą ekskomunikacji wymaga dymisoriów do święceń sporządzonych zgodnie z kanonami Soboru Nicejskiego. Nie wolno więc bez dymisoriów ani przyjmować do własnej diecezji czyjeś podwładnego ani promować go do święceń²⁵².

Papież Grzegorz VII (1073 – 1085) starał się o przeprowadzenie reformy Kościoła. Chodziło głównie o to, by Kościół był mniej zależny od władzy świeckiej. Do osiągnięcia tego celu potrzebne mu było m.in. zajęcie się sprawą udzielania święceń. Na synodzie rzymskim V w 1078 r. Grzegorz VII zabronił dopuszczania do ołtarza tych, co przyjęli święcenia od innego biskupa, chyba że ich święcenia zatwierdzi ich własny biskup²⁵³.

Magister Gratianus (+ po 1164) zastanawiał się, w jaki sposób mają być sporządzane listy polecające (*commendaticia*) czyli dymisorie (*dimissoria*) albo listy formalne (*formata epistola*). Podaje też dwa przykłady takich listów (c.1 D 73; c. 2 D 74). Tutaj bardziej nas interesuje, że dla Magistra Gracjana listy polecające, dymisorie i listy formalne, to jest właściwie to samo (*dictum ante* c.1 D 73).

---

²⁵⁰ Mansi, 12, 909; c. 3 X III 29.

²⁵¹ Mansi 14, 830.

²⁵² Mansi 19, 220 – 221.

²⁵³ Mansi 20, 504.

Papież Innocenty III (1198 – 1216) zastanawiał się wraz ze swoimi współpracownikami nad przypadkiem udzielenia święceń przez biskupa obrządku greckiego duchownemu obrządku greckiego, który jednak z racji zamieszkania podlegał biskupowi obrządku łacińskiego. Przed rozwiązaniem tego przypadku Innocenty III chciał wiedzieć, czy te święcenia dokonane zostały na zlecenie czy prośbę biskupa łacińskiego, czy też biskup łaciński o tym nawet nie wiedział. Jeśli takiego zlecenia czy prośby ze strony biskupa łacińskiego nie było, to udzielenie święceń należy uznawać za niegodziwe. I w takim przypadku należy też zakazać wyświęconemu wykonywania przyjętych święceń. Jeśli zaś święceń udzielił biskup obrządku greckiego na zlecenie czy prośbę biskupa łacińskiego, to święcenia są dokonane godziwie i wyświęcony może wykonywać przyjęte święcenia. Ale biskupa łacińskiego, który zlecił święcenia lub prosił o nie, należy zganić, ponieważ postąpił niewłaściwie²⁵⁴. Tenże papież zarządził, aby archidiakon nie wystawiał dymisoriów bez zgody właściwego biskupa. Zalecił, aby wyświęconemu z racji uzyskania dymisoriów od archidiakona, zakazać wykonywania przyjętych święceń²⁵⁵.

Sobór Lionński II w 1274 r. zarządził, aby biskupi nie udzielali święceń podwładnym innego biskupa bez jego zezwolenia. Gdyby to uczynili świadomie lub na skutek zawinionej ignorancji, to mają być zasuspendowani na rok czasu co do udzielania święceń. Gdy suspensa biskupa stała się jawna, to duchowni diecezji, której biskup był zasuspendowany, mogli przyjąć święcenia od któregoś z sąsiednich biskupów. Dymisorie od biskupa zasuspendowanego zezwalające na święcenia nie były potrzebne.

W średniowieczu konieczność posiadania dymisoriów do święceń była powszechnie uznawana. Papież Bonifacy VIII (1294 – 1303) zakładał tę wiedzę, ale uznał za stosowne określenie, kto jest przełożonym przyjmującego święcenia. Jego zdaniem przełożonym zamierzającego przyjąć święcenia jest biskup tej diecezji, w której kandydat do święceń urodził się, względnie ma beneficjum kościelne, chociaż urodził się w innym miejscu, albo też ma zamieszkanie. Dymisorie może wydać sam biskup. Jego wikariusz generalny może to czynić, jeśli biskup jest poza terenem diecezji. Zaś kapituła może

---

²⁵⁴ c. 11 X I 11.

²⁵⁵ c.3 X III 29.

wystawić dymisorie do święceń tylko wówczas, gdy stolica biskupia nie jest obsadzona. Nie może zaś wystawiać dymisoriów do święceń oficjał. Jest pewien problem z zakonnikami. Według Bonifacego VIII zakonnicy niewyjęci mogą być święceni przez biskupa, jak długo mieszkają w klasztorze mimo, iż urodzili się w innym miejscu. Jednak ani biskup ani niżsi prałaci nie mogą dopuszczać do obrzędu przyjęcia tonsury dzieci, albo osób związanych związkiem małżeńskim, jeśli ci ostatni nie chcą wstąpić do zakonu. Oczywiście nie można też dopuszczać do obrzędu tonsury wiernego świeckiego z innej diecezji, jeśli biskup tej diecezji nie zgadza się²⁵⁶.

Wymaganie, aby dopuszczony do przyjęcia tonsury umiał czytać i pisać znane nam z prawa Dekretalów (c. 3 I 9 in Sexto) stosowane było także do zakonników. Przed dopuszczeniem ich do święceń miejscowi ordynariusze mogą urządzać dla nich egzamin. Od biskupa diecezjalnego zależało, czy zakonnika mieszkającego w domu położonym w diecezji wyświęci czy też nie wyświęci²⁵⁷.

Sobór Trydencki (1545-1563) zamierzając przeprowadzić reformę Kościoła, parokrotnie zajmował się święczeniami, a w tym – dymisoriami. Najpierw Sobór Trydencki zwrócił uwagę, iż kapituły nie mogą udzielić dymisoriów kandydatowi do święceń, jak dopiero po roku od zawakowania stolicy biskupiej. Kapituły nie przestrzegające tego prawa miały podlegać karze interdyktu, zaś promowani do święceń niższych mieli podlegać suspensie do czasu, aż uwolni ich z tej kary ich przełożony²⁵⁸. Problem dymisoriów wypłynął znów na Soborze Trydenckim, gdy się zajęto biskupami nazywanymi już wówczas tytularnymi, ponieważ mieli oni tylko tytuły diecezji zresztą istniejących tylko w historii Kościoła. Na Soborze stwierdzono, że biskupi tytularni nie mogą spełniać czynności liturgicznych w stroju pontyfikalnym, jak tylko za wyraźnym zezwoleniem miejscowego ordynariusza (*nisi de loci ordinarii expressa licentia*). Nie mogą też promować do wyższych święceń, w tym do prezbiteratu tych wiernych świeckich, z którymi się spotykają, jeśli ci nie mają listów polecających (*litteras co-*

²⁵⁶ c.3 I 9 in VI; c. 4 I 9 in VI.

²⁵⁷ Leo C (in Conc, Lateran. V), const. *Dum intra*, 19 dec. 1516; P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n 72, p 126, (11).

²⁵⁸ Sessio VII, de ref. 10; Conciliorum Oecumenicorum Decreta p. 664. Zob. S. C. Ep. et Reg. *Neapolitana*, 12 ian. 1604; P. Gasparri, CIC Fontes, vol. IV, n. 1628, p. 710; S. C. Ep. et Reg. *Salernitana*, 28 ian. 1606; P. Gasparri, CIC Fontes, vol. IV, n. 1636, p. 713.

mendatitias) od swoich biskupów. Zdarza się bowiem, że wyświęceni nie mają wykształcenia i dlatego przez własnych biskupów nie są wyświęceni, jako niezdatni do przyjęcia święceń, a także do spełniania służby Bożej i do udzielania sakramentów świętych. Nie mogą też udzielać święceń zakonnikom, zwłaszcza członkom zakonów wyjętych, którzy mają swoich przełożonych. Biskupi tytularni nie mogą udzielać ani święceń wyższych ani święceń niższych ani nawet dopuszczają do przyjęcia tonsury. Ci zaś biskupi tytularni, którzy przekroczą zarządzenia Soboru Trydenckiego mają być z mocy prawa zasuspendowani co do używania stroju pontyfikalnego. Wyświęceni przez nich będą zasuspendowani co do wykonywania przyjętych święceń²⁵⁹. – Sobór Trydencki zalecił opatom oraz innym przełożonym zakonów wyjętych, zwykle istniejących w diecezji, aby w przyszłości nie dopuszczali do przyjęcia tonsury i nie udzielali święceń niższych, chyba że własnym podwładnym. Opaci oraz inni przełożeni zakonów wyjętych, a także kapituły Kościołów katedralnych czy innych Kościołów, nie mogą wystawiać dymisoriów duchownym świeccim, aby przyjęli święcenia od kogo innego, ponieważ święcenia takich zgodnie z zarządzeniem Soboru Trydenckiego należy odtąd do biskupów diecezjalnych tych diecezji, na terenie których przebywają. Przeciwne przywileje, przedawnienia lub zwyczaje odtąd niech nie stanowią przeszkody dla nowego prawa. Kary ustalone przez papieża Pawła III przeciwko kapitułom, które wydają dymisorie w czasie wakansu stolicy biskupiej niech będą teraz rozciągnięte na innych wystawiających dymisorie. Udzielający odtąd dymisoriów wbrew zarządzeniom z mocy prawa mają być zasuspendowani tak co do spełnianego urzędu jak co do posiadanego beneficjum²⁶⁰.

Po Soborze Trydenckim papież Sykstus V (1585 – 1590) w konst. *Sanctum et salutare* z dnia 5 stycznia 1589 r. wyszedł z założenia, iż sakrament święceń ustanowił Pan Jezus i przekazał go apostołom oraz ich następcom, i postanowił, aby wszyscy przestrzegali zarządzeń wydawanych na temat udzielania święceń. Biskupi powinni pamiętać, że w sprawie tak ważnej, jaką są święcenia, będą odpowiadać nie tylko przed Bogiem, ale także przed Stolicą Apostolską. Dlatego wszyscy biskupi, bez względu na sprawowany przez nich urząd lub

²⁵⁹ Sessio XIV, de ref. cap.10; Conciliorum Oecumenicorum Decreta p. 690 – 691.

²⁶⁰ Sessio XXIII, de ref. cap.10; Conciliorum Oecumenicorum Decreta p. 724.

posiadaną godność, a także opaci posiadający uprawnienie dopuszczania do przyjęcia tonsury, nie mogą promować do święceń niższych lub wyższych bez prawdziwych dymisoriów wystawionych przez właściwego ordynariusza (*absque veris dimissoriis sui ordinarii litteris*)²⁶¹.

Dymisorie można było przysyłać do biskupa tego samego obrządku, do jakiego należał kandydat do święceń, chyba że posiadał on indult Stolicy Apostolskiej zezwalający mu na przyjęcie święceń od jakiegokolwiek biskupa. Papież Klemens VIII (1592 – 1605) w instr. *Sanctissimus* z dnia 31 sierpnia 1595 r. zarządził, aby w Rzymie stale przebywał jeden biskup obrządku greckiego, który będzie udzielał święceń wiernym tego obrządku mieszkającym w Rzymie oraz w innych diecezjach włoskich²⁶².

Kongregacja Soboru w dekreście z dnia 15 marca 1596 r. postanowiła, że przełożeni zakonni mogą wystawiać dymisorie swoim podwładnym, którzy posiadają kwalifikacje do święceń. I powinni te dymisorie przesłać do biskupa tej diecezji, na terenie której znajduje się klasztor kandydata do święceń. Jeśli biskup jest nieobecny w diecezji, względnie nie ma zamiaru udzielać święceń, to przełożeni zakonni mogą skierować kandydata do święceń do jakiegokolwiek innego biskupa. W takim przypadku szafarz, przed udzieleniem święceń winien urządzić egzamin dla kandydata oczekującego na święcenia z nauki Kościoła katolickiego (*quoad doctrinam*). Kongregacja zastrzegła, aby przełożeni zakonni nie czekali ze święceniami, aż biskup diecezjalny wyjedzie z diecezji lub nie będzie miał w planie udzielać święceń. W tekście dymisoriów należy zaznaczyć, iż biskup diecezjalny jest nieobecny w diecezji lub nie planuje udzielać święceń. Za wysłanie dymisoriów do innego biskupa, z pominięciem biskupa diecezjalnego, groziło pozbawienie urzędu, godności, prawa do administrowania w zakonie i głosu czynnego i biernego (*poenas incurrant*). Zwolnienie z tych kar zostało zarezerwowane Stolicy Apostolskiej²⁶³.

Papież Urban VIII (1623 – 1644) w kons. *Secretis* z 15 grudnia 1624 r. zajął się dymisoriami, z jakimi do Italii przybywali duchowni

---

²⁶¹ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n 166, p. 312; zob. S. C. Ep. et Reg. *Squillacen* 3 ian. 1594; P. Gasparri, CIC Fontes, vol. IV, n 1499, p. 650; Clemens VIII, Instr. *Sanctissimus* 31 ian. 1595; P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n 179, p. 344-345.

²⁶² P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n 178, p. 345, §7.

²⁶³ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. V, n. 2294, p 185.

z krajów zagórskich (*ultramontani*), a więc z Portugalii, Hiszpanii, Anglii, Francji, Niemiec oraz innych krajów europejskich. Dymisorie takich cudzoziemców miał odtąd sprawdzać nuncjusz przebywający w kraju, z którego duchowny wybierał się do Rzymu. W Rzymie autentyczność podpisu nuncjusza miał sprawdzić kardynał-wikariusz miasta Rzymu. Udzielenie święceń niższych lub wyższych dla cudzoziemca pochodzącego z krajów zagórskich, który nie miał dymisoriów sprawdzonych przez nuncjusza i kardynała – wikariusza Rzymu, powodowało, iż szafarz święceń mógł być zasuspendowany odnośnie do spełniania czynności liturgicznych w stroju pontyfikalnym, zaś wyświęcony podlegał suspensie co do wykonywania przyjętych święceń, od której nie będzie chciała go zwolnić Stolica Apostolska²⁶⁴.

Na konst. *Secretis* Urbana VIII powołał się papież Innocenty XII (1691-1700) w konst. *Speculatores* z 4 listopada 1694 r., w której zabronił biskupom promowania do dalszych święceń tego, kto dopuszczony został wcześniej do przyjęcia tonsury oraz święceń niższych, jeśli ten kandydat do święceń nie posiada zaświadczenia (*litteras testimoniales*) od biskupa diecezji, w której się urodził i ma zamieszkanie. Zaświadczenie ma mówić o urodzeniu kandydata do święceń, jego wieku, obyczajach i życiu. Duchowny, który otrzymał beneficjum podlega biskupowi przydzielającemu to beneficjum. Chodzi tu tylko o beneficjum, które przynosi dochody wystarczające na utrzymanie duchownego. Tego beneficjum nie można uzupełnić majątkiem rodzinnym. Szafarza święceń należy powiadomić o dochodach płynących z beneficjum. Zaświadczenie od właściwego biskupa, a także wzmiankę o posiadanym beneficjum należy zamieścić w księdze, w której zapisuje się fakt przyjęcia święceń przez wiernego²⁶⁵.

Papież Innocenty XIII (1721-1724) w konst. *Apostolici muneris* z dnia 23 maja 1723 r. przypomniał o zarządzeniu Soboru Trydenckiego, aby zakony posyłały dymisorie do biskupa tej diecezji, na terenie której klasztor jest położony, jeśli biskup tej diecezji nie wyjechał poza diecezję, lub nie ma zamiaru święceń udzielać – co publicznie wiadomo – chyba że zakonnicy mają przywilej uzyskany po Soborze Trydenckim od Stolicy Apostolskiej, zezwalający im na przesyłanie dymisoriów do jakiegokolwiek biskupa²⁶⁶.

²⁶⁴ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n 205, p. 391, §3.

²⁶⁵ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n 258, p 503-504, §3 i 5.

²⁶⁶ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. I, n. 280, p. 589, §17.

Papież Benedykt XIV (1740-1758) w konst. *Impositi nobis* z 27 lutego 1747 r. odwołuje się do dekretu Kongregacji Soboru z 15 marca 1596 r., a także do papieży Sykstusa V, Klemensa XIII i Innocentego XIII, żeby przypomnieć, iż przełożeni zakonni mają przesłać dymisorie do swojego biskupa diecezjalnego, chyba że biskup ten nie jest obecny w diecezji albo nie zamierza święceń udzielać, o czym powiadomił ich współpracownik biskupa diecezjalnego²⁶⁷. W takim bowiem przypadku przełożeni zakonni mogą posłać dymisorie do innego biskupa, byle w ich tekście zaznaczyli, iż biskup diecezjalny tej diecezji, w której znajduje się klasztor przebywa poza diecezją albo nie będzie udzielał święceń. Poza tym, przełożeni zakonni mogą posiadać indult zezwalający im na skierowanie dymisoriów do jakiegokolwiek biskupa. Jeśli przełożeni zakonni takiego indultu nie mają, a posyłają dymisorie nie do własnego biskupa diecezjalnego, to popadają w kary kościelne na skutek samego faktu wysłania dymisoriów, a nie dopiero po wydaniu na nich wyroku skazującego. W rzeczywistości przełożeni zakonni nie zawsze stosowali się do zarządzeń Stolicy Apostolskiej. Benedykt XIV opisuje, co mu się zdarzyło, gdy był biskupem Bolonii. Mianowicie przełożony zakonny wysłał zakonnika po święcenia prezbiteratu do sąsiedniego biskupa wcale nie pytając właśnie biskupa Bolonii, czy nie udzieli mu święceń. Wyświęcony prezbiter zaraz wrócił do swojego klasztoru w Bolonii i uroczystie (*non sine pompa*) celebrował prymicyjną Mszę świętą. O całej sprawie dowiedział się biskup Bolonii. Zaraz też upomniał przełożonego zakonnego. Gdy biskup Bolonii został papieżem dowiedział się, iż także w innych rejonach Kościoła przełożeni zakonni postępują bezprawnie. Benedykt XIV zwolnił ich z kar kościelnych, ale domagał się, aby w przyszłości zakonnicy stosowali się do zarządzeń Stolicy Apostolskiej w sprawie posyłania dymisoriów biskupowi tej diecezji, w której znajduje się klasztor²⁶⁸.

Papież Pius IX (1846-1878) w konst. *Apostolicae Sedis* z 12 października 1869 r. zawarł suspensę *latae sententiae* zarezerwowaną

---

²⁶⁷ P. Gasparri, *Tractatus canonicus de sacra ordinatione*, Parisiis – Lugduni 1894, vol. II, n. 923, p. 165. S. Many, *Praelectiones de sacra ordinatione*, Parisiis 1905, p. 406, n 2.

²⁶⁸ P. Gasparri, *CIC Fontes*, vol. II, n. 376, p. 59, §9. Zob.; S. Many, *Praelectiones de sacra ordinatione*, p. 613-624.

Stolicy Apostolskiej co do udzielenia święceń za udzielanie święceń bez dymisoriów od biskupa własnego kandydata do święceń²⁶⁹. – Duchowni przyjmujący święcenia bez dymisoriów popadali w suspensę co do spełniania funkcji święceń zarezerwowaną ordynariuszowi. Karę tę ustanowił Sobór Trydencki (*Sessio VII, de ref. 10*). Przypomniała ją Kongregacja Soboru, *Valven seu Sulmonen* w dniu 23 marca 1732 r.²⁷⁰. Jeśli duchowny wyświęcony bez dymisoriów i z tego powodu zaszuspendowany, wykonywał przyjęte święcenia, to zaciągał nieprawidłowość (*irregularitas*)²⁷¹. – Kary te obowiązywały do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r.

7.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. (kanony 955 i 958-967)

Na temat dymisoriów w Kodeksie Prawa Kanonicznego mamy kanony 955 oraz 958 – 967 czyli razem dziesięć kanonów. Ogólnie mówiąc kanony te odpowiadają na pytanie, kto wystawia dymisorie dla osób świeckich i dla zakonników i komu te dymisorie przesyła się.

7.2.1. Dymisorie dla osób świeckich

Papież udziela święceń dalszych dla wyświęconego już albo udziela zezwolenia na święcenia tego, komu wcześniej święceń udzielił (kan. 952). Udziela też konsekracji, albo zezwala na konsekrację biskupa (kan. 953). Wreszcie udziela święceń albo zezwala na święcenia kandydata do święceń, który należy do obrządku wschodniego (kan. 955 §2). Nie wymienionych w kan. 952, 953 i 955 §2 papież również może wyświęcić względnie zezwolić im, żeby mogli przyjąć święcenia bez dymisoriów. Takie dyspensy otrzymywali szczególnie wypędzeni z własnego kraju, gdzie Kościół był prześladowany. Przywilej udzielania święceń bez dymisoriów posiada od czasów papieża Urbana VIII i jego *breve Ad uberes* z dnia 18 maja 1638 r. Kongregacja Rozkrzewienia Wiary. Kongregacja ta wyjaśniła w dniu 6 listopada 1920 r., że papież Benedykt XV (1914 – 1922) potwierdził przywilej udzielony seminariom i kolegiom zależnym od Kongregacji Rozkrzewienia Wiary udzielania święceń bez dymisoriów, gdy przywileje udzielone innym kolegiom wygasły, ponie-

²⁶⁹ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. III, n. 552 §5 nr 3.

²⁷⁰ P. Gasparri, CIC Fontes, vol. V, n.3386, p. 827.

²⁷¹ P. Gasparri, Tractatus canonicus de sacra ordinatione, Parisiis – Lugduni 1893, vol. I, n. 190, p. 116.

waż ustały przyczyny ze względu na które te przywileje zostały udzielone²⁷².

Zgodnie z kan. 958 §1 nr 1 biskup własny może wydawać dymisorie do święceń po objęciu w posiadanie diecezji, jak tego wymaga kan. 334 §2, ale nawet przed własną konsekracją. Wynika z tego, że wystawienie dymisoriów jest czynnością jurysdykcyjną. Dlatego też metropolita może wystawiać dymisorie przed otrzymaniem paliusza (kan. 276). Legaci papiescy nie mogą wydawać dymisoriów bez specjalnego upoważnienia. Podobnie jest z patriarchami (kan. 266 i kan. 267), prymasami (kan. 271), metropolitami w diecezjach, w których nie są biskupami diecezjalnymi, tylko metropolitami.

Biskup diecezjalny zwykle mianuje wikariusza generalnego, który na mocy urzędu ma jurysdykcję w sprawach duchowych i doczesnych w całej diecezji. Biskup może sobie pewne sprawy zarezerwować i wikariusz generalny nie będzie mógł ich załatwić. W niektórych przypadkach wikariusz generalny potrzebuje zlecenia (*mandatum*), żeby mógł działać. Tak właśnie zastrzega kan. 958 §1 nr 1 wystawienie dymisoriów do święceń. Kan. 429 §1 przewiduje, iż biskup diecezjalny znajdzie się w więzieniu lub na zesłaniu, albo będzie w stanie niezdatności do rządzenia diecezją chociażby przy pomocy listów. W takiej sytuacji wikariusz generalny powinien objąć rządy diecezją i mógłby wystawiać dymisorie do święceń, a nawet udzielać święceń, jeśli sam ma konsekrację biskupią²⁷³.

Wikariusz kapitulny może wystawiać dymisorie za zgodą kapituły i dopiero po roku sprawowania rządów w diecezji. Przed upływem tego czasu może wydać dymisorie, jeśli kandydat do święceń jest przynaglany do objęcia beneficjum względnie zachodzi potrzeba obsadzenia urzędu kościelnego kandydatem do święceń (kan. 958 §1 nr 3). Wikariusz kapitulny nie może wystawić dymisoriów temu, komu ich odmówił biskup diecezjalny (kan. 958 §2). Wikariusz kapitulny, który przekracza przyznane mu uprawnienia w kan. 958 §1 nr 3 co do udzielania dymisoriów, popada w karę *suspensy a diuinis latae sententiae* (kan. 2409).

Według kan. 958 §1 nr 4 dymisorie do święceń także wyższych mogą wystawiać wikariusze i prefekci apostołscy na terenach misyjnych

²⁷² AAS 13 (1921) 259.

²⁷³ P. Gasparri, *Tractatus canonicus de sacra ordinatione* vol. II, n. 868. p. 128.

oraz opaci i prałaci *nullius* chociaż nie mają władzy biskupiej, jeśli mają teren wydzielony spod władzy diecezji, duchowieństwo i wiernych, byle tylko objęli rządy na powierzonym im terytorium (kan. 293 §2).

Komisja Interpretacyjna KPK z 1917 r. w dniu 20 lipca 1929 r. wyjaśniła, iż prowikariusz apostolski i proprefekt apostolski mogą wystawiać dymisorie na mocy kan. 310 §2 i 958 §1 nr 4, skoro tylko obejmą urząd, a więc także w ciągu roku od zawakowania wikariatu apostolskiego i prefektury apostolskiej²⁷⁴, a więc bez ograniczeń, jakie w tej dziedzinie ma wikariusz kapitulny.

Kan. 958 §1 nie wymienia administratora apostolskiego ustanowionego na stałe (kan. 315 §1), ale ma on prawa równe biskupom diecezjalnym, dlatego może wystawiać dymisorie. Administrator apostolski sprawujący czasowo rządy wakującej diecezji (o ile Stolica Apostolska inaczej nie zarządziła) (kan. 315 §2), może wydawać dymisorie, jak wikariusz kapitulny, a więc z pewnymi ograniczeniami (kan. 957 §1-2).

Kan 959 stanowi, iż ten, kto może wystawić dymisorie, może też sam udzielić święceń, jeśli tylko posiada władzę święceń. Biskupi tytularni nie mogą udzielić święceń mimo, iż posiadają święcenia biskupie, bo nie mają prawa wystawiania dymisoriów.

7.2.2. Dymisorie dla zakonników

Kan. 964 §1 KPK z 1917 r. stanowił, iż urzędujący opat regularny chociażby nie miał terytorium wydzielonego z diecezji (*nullius*) może udzielić pierwszej tonsury i niższych święceń, jeśli kandydat jest jego podwładnym z racji złożonej profesji zwyczajnej, a sam opat otrzymał błogosławieństwo opackie. Jeśli opat nie ma święceń biskupich, to święcenia wyższe udzielone przez niego są nieważne, ponieważ wszelkie przywileje dane w tej dziedzinie zakonom, zostały odwołane.

Zakonnicy wyjęci nie mogą być godziwie święceni przez jakiegokolwiek biskupa, jeśli nie mają oni dymisoriów od przełożonego zakonnika-kandydata do święceń (kan. 964 nr 2 KPK z 1917 r.). Przełożonym zakonnika jest opat prymas, opat przełożony kongregacji mniszej, opat klasztoru samoistnego (*sui iuris*) chociażby należącego do kongregacji mniszej, najwyższy przełożony zakonnej i prowin-

²⁷⁴ AAS 21 (1929) 373.

cjał, wikariusze wymienionych wyżej, a także ci, którzy sprawują władzę jurysdykcyjną na wzór władzy prowincjałów (kan. 488 nr 8 KPK z 1917 r.).

Zakonnicy nie wyjęci i członkowie stowarzyszeń bez ślubów lub instytutów świeckich²⁷⁵ podlegają co do święceń przepisom dla duchownych diecezjalnych. Jakikolwiek przywileje udzielone przełożonym co do wystawiania dymisoriów zakonnikom – profesom o ślubach czasowych do wyższych święceń, zostały odwołane (kan. 964 nr 4 KPK z 1917 r.).

L. Bujs pisze, iż kan. 964 nr 4 KPK z 1917 r. stwarzał trudności w życiu zakonnikom nie wyjętym, ponieważ sytuacja prawna wiernego świeckiego (laika) i zakonnika nie wyjątego, znacznie się różniły między sobą. Pierwszy bowiem miał biskupa własnego w diecezji miejsca zamieszkania łącznie z pochodzeniem albo też w diecezji miejsca zamieszkania połączonym z przysięgą o zamiarze stałego przebywania w diecezji szafarza święceń. Drugi miał biskupa własnego w diecezji, w której znajdował się dom zakonnika kandydata do święceń. Ponadto, wierny świecki przyjmujący święcenia wiązał się z biskupem szafarzem święceń. Tymczasem zakonnik przyjmujący święcenia nie chciał się wiązać z biskupem szafarzem święceń, tylko z zakonem, w którym przebywał. Z tych powodów zakonnicy nie wyjęci zwracali się do Stolicy Apostolskiej o indulty upoważniające ich do przyjmowania święceń jakby byli zakonnikami wyjętymi, czyli z dymisoriami wystawionymi przez przełożonego zakonnego dla biskupa szafarza święceń²⁷⁶. W tej sytuacji Papież Paweł VI reskryptem *Cum admotae* z dnia 6 listopada 1964 r. upoważnił najwyższych przełożonych zakonów kłeryckich na prawie papieskim oraz opatów kongregacji monastycznych, do wystawiania dymisoriów do wyższych święceń swoim podwładnym zakonnikom, duchownym, po ślubach wieczystych, którzy z kan. 964 nr 4 KPK z 1917 r. takiego uprawnienia nie mają. To uprawnienie najwyżsi przełożeni zakonni mogą subdelegować za zgodą swojej rady przełożonym większym własnego zgromadzenia zakonnego²⁷⁷.

---

²⁷⁵ Pius XII, konst. *Provida Mater Ecclesia* z dnia 2 lutego 1947 r.; AAS (1947) 114-124.

²⁷⁶ *Facultates religiosorum concessae rescripto pontificio Cum admotae diei 6 novembris 1964, Romae 1965*, p. 95.

²⁷⁷ AAS 559 (1967) 375.

W zakonach o ślubach jedynie czasowych wolno dopuszczać alumnów do święceń wyższych po upływie trzech lat od tych ślubów. W stowarzyszeniach zaś bez ślubów (takich, jakie składają zakonnicy) po upływie trzech lat od przyjęcia do stowarzyszenia, a jeśli alumni składają zobowiązania wieczyste, to po złożeniu zobowiązań wieczystych²⁷⁸.

Zakonników nie wyjętych członków stowarzyszeń bez ślubów i członków instytutów świeckich, podlegających co do święceń przepisom dla duchownych diecezjalnych, święci biskup diecezjalny tego miejsca, gdzie znajduje się dom zakonny, do którego należy zakonnik (kan. 964 nr 4 KPK z 1917 r.). Przysięgi o pozostaniu w diecezji zakonnik nie składa, bo zwalnia go z tego kan. 956 KPK z 1917 r., skoro nie będzie służył diecezji, tylko zakonowi.

Profesom (zakonnikom po ślubach), którzy w myśl kan. 574 KPK z 1917 r. złożyli dopiero śluby czasowe, poprzedzające wieczystą profesję, biskup diecezjalny może dawać dymisorie jedynie do święceń niższych (kan. 966 nr 3 KPK z 1917 r.), chyba że chce udzielić święceń na służbę diecezji.

Nowicjuszom zwykle nie udziela się święceń. Gdyby wyjątkowo przyjmowali święcenia, dymisorie wystawi im biskup diecezjalny miejsca pochodzenia wraz zamieszkaniem stałym lub biskup diecezjalny miejsca zamieszkania stałego (kan. 567 §2 KPK z 1917 r.).

7.2.3. Duchowni, którym można lub należy wysłać dymisorie

7.2.3.1. Dymisorie ordynariuszy miejscowych

Wszyscy ordynariusze miejscowi, a więc ci, którzy wystawiają dymisorie wiernym świeckim i zakonnikom nie wyjętym, mogą wysłać dymisorie do któregośkolwiek biskupa katolickiego mającego łączność ze Stolicą Apostolską, tego samego obrządku co kandydat do święceń (kan. 961 KPK z 1917 r.). Kan. 961 wymienia kardynałów biskupów podmiejskich, ponieważ przed KPK z 1917 r. kardynałowie – biskupi podmiejscy mieli obowiązek wysłania dymisoriów do kardynała wikariusza Rzymu²⁷⁹.

Ordynariusze miejscowi mogą wysłać dymisorie do biskupa diecezjalnego lub tytularnego, a dymisorie do pierwszej tonsury i świę-

²⁷⁸ SC Relig. Instr. 1 grudnia 1931; AAS 24 (1932) 74 nr 15.

²⁷⁹ L. Pawlina, Dymisorie w rozwoju historycznym, Lublin 1936, s. 126.

ceń niższych do kardynała, który nie jest biskupem, do prefekta i wikariusza apostolskiego, którzy nie są biskupami oraz do prałata i opata *nullius*, którzy nie mają święceń biskupich.

Kan. 961 KPK z 1917 r. wymienia jeden wyjątek od reguły ustalonej w tym kanonie. Mianowicie, ordynariusz miejscowy nie może posłać dymisoriów do święceń do biskupa innego obrządku niż kandydat do święceń. Wyjątek stanowi też to, że opaci zakonni sprawujący rządy (*abbas regularis de regimine*), którzy mają dopuszczać do obrzędu tonsury i udzielać święceń niższych jedynie zakonnikom własnym podwładnym z racji złożonej profesji przez zakonnika, nie mogą święcić innych na mocy dymisoriów. Wreszcie ordynariusz miejscowy nie może posłać dymisoriów do biskupa ekskomunikowanego, zaskuszonego lub obłożonego interdyktem po wyroku skazującym lub orzekającym. Nie wysła się też dymisoriów do biskupa schizmatyka, heretyka lub apostaty. Przyjęcie święceń od takiego biskupa jest karane suspensą *a divinis* (kan. 2372 KPK z 1917 r.).

7.2.3.2. Dymisorie przełożonych zakonnych

Przełożony zakonny winien skierować dymisorie do biskupa diecezji, w której znajduje się dom zakonny kandydata do święceń (kan. 965 KPK z 1917 r.). Nie chodzi tu o dom zakonny czasowego przebywania członka zakonu, ale o dom, do którego członek zakonu przynależy na mocy konstytucji. Kan. 967 KPK z 1917 r. stanowi, iż przełożeni zakonni winni wystrzegać się, żeby podstępnie (*in fraudem*) nie posyłali podwładnego kandydata do święceń do innego domu zakonnego na niekorzyść biskupa diecezjalnego, i żeby rozmyślnie (*de industria*) nie odkładali wysłania dymisoriów do czasu, kiedy biskup diecezjalny będzie nieobecny albo nie będzie udzielał jakichkolwiek święceń.

Jest kilka przypadków, w których przełożony zakonny może posłać dymisorie do innego biskupa.

Obowiązek przełożonego zakonnego, by posłać dymisorie do biskupa tej diecezji, w której jest położony dom zakonny kandydata do święceń, stanowi prawo tego biskupa diecezjalnego. Biskup może zrzec się tego prawa i zezwolić, żeby dymisorie były posłane do innego biskupa. Kan. 966 §1 KPK z 1917 r. dopuszcza taką sytuację.

Kan. 961 KPK z 1917 r. zezwala na skierowanie dymisoriów do innego biskupa, gdy kandydat do święceń należy do innego obrządku niż biskup diecezjalny.

Jeśli biskup diecezjalny jest nieobecny w diecezji chociażby przez krótki czas i mimo, iż zastępuje go inny biskup, np. wikariusz generalny.

Jeśli biskup diecezjalny nie ma zamiaru udzielania święceń w mieście biskupim w najbliższą sobotę dni kwartalnych, w sobotę przed niedzielą Męki Pańskiej, w Wielką Sobotę, względnie w najbliższą niedzielę rytu zdwojonego (kan. 966 §1; kan. 1006 §2 KPK z 1917 r.)

Jeśli stolica biskupia jest nie obsadzona, a tymczasowy zarządca nie ma święceń biskupich (kan. 966 §1 KPK z 1917 r.), a także, jeśli wakant stolicy biskupiej nie jest publicznie znany, to wymaga się autentycznego zaświadczenia (*authenticum testimonium*) ze strony wikariusza kapitulnego, że stolica biskupia wakuje. Domaga się tego kan. 966 §2 KPK z 1917 r.²⁸⁰. Za przekroczenie kanonów 965 – 967 KPK z 1917 r. przełożeni zakonni popadają w suspensę *a celebratione Missae* na miesiąc czasu (kan. 2410 KPK z 1917 r.).

Zakony i stowarzyszenia bez ślubów niekiedy posiadają przywilej zezwalający im na przyjmowanie święceń od jakiegokolwiek biskupa. Taki przywilej posiadają np. Misjonarze św. Wincentego a Paulo²⁸¹.

Cappello F. M. powołując się na kan. 995 §1 KPK z 1917 r. zaleca, aby przełożony zakonny wraz z dymisoriami przestał szafarzowi święceń kandydata do święceń – zakonnika następujące zaświadczenia dla niego.

1. Kandydat do święceń złożył profesję zakonną czasową, wieczystą lub uroczystą. Od tego bowiem zależy, jakie święcenia może przyjąć, mianowicie, czy tylko niższe, czy także wyższe.

2. Kandydat do święceń znany jest z dobrych obyczajów.

3. Należy do klasztoru położonego na terenie diecezji, której biskup jest proszony o udzielenie święceń. Przełożonym tego domu jest wystawiający dymisorie.

4. Odbił odpowiednie studia i złożył wymagane egzaminy przed święczeniami.

5. Odprawił rekolekcje przed przyjęciem święceń²⁸².

---

²⁸⁰ M. Conte a Coronata, *Institutiones iuris canonici. De sacramentis. De ordine*, Taurini - Romae 1948, ed. 2, n 45, p. 55.

²⁸¹ Fr. Bączkowiec – J. Baron – Wł. Stawinoga, *Prawo Kanoniczne*, Kraków 1958, wyd. 3, tom II, s.89 *pisze* o breve Piusa IX *Religiosa Familia* z 13 maja 1859 r.

²⁸² *Tractatus canonico – moralis. De sacramentis*, vol. IV *De sacra ordinatione*, Taurini – Romae 1951, n. 344, p. 240.

7.2.4. Treść i moc prawna dymisorii

Dymisorie stanowią dokument kościelny. Dlatego mają zawierać imię i nazwisko ordynariusza miejscowego lub przełożonego zakonnego wystawiającego dymisorie, imię i nazwisko kandydata do święceń, prośbę o udzielenie mu określonego stopnia święceń (teraz są tylko wyższe święcenia), wreszcie datę i podpis wystawiającego dokument oraz notariusza. W dymisoriach należy zaznaczyć albo też załączyć oddzielne zaświadczenie o zdatności kandydata do święceń czyli o jego wolności od przeszkód i nieprawidłowości. O tej zdatności wystawiający dymisorie nabiera przekonania w czasie zbierania zaświadczeń wymaganych w kanonach 993 – 1000 KPK z 1917 r.).

Zależnie od okoliczności ordynariusz miejscowy lub przełożony zakonny czyni w dymisoriach wzmiankę o uzyskanych dla kandydata dyspensach, albo też prosi biskupa – szafarza święceń, aby to on sam dyspensy udzielił. Może też postawić pewne warunki, od spełnienia których szafarz może uzależnić udzielenie święceń, albo po prostu prosić o napomnienie kandydata do święceń.

Dymisorie wystawione przez ordynariusza miejscowego lub przełożonego zakonnego są dokumentem, mocą którego otrzymujący dymisorie może udzielić święceń, jeśli nie ma wątpliwości do ich wiarygodności (kan. 962 KPK z 1917 r.). Czas trwania ich ważności jest nieograniczony. Jednak ten czas się liczy. Jeśli szafarz święceń po otrzymaniu dymisoriów nie wykonuje ich przez trzy miesiące, a kandydat do święceń po dojściu do dojrzałości jest żołnierzem, to potrzebne jest dla niego nowe zaświadczenie o zdatności do przyjęcia święceń (kan. 994 §1 KPK z 1917 r.). Jeśli kandydat do święceń nie jest żołnierzem, to nowe zaświadczenie dla niego jest wymagane po sześciu miesiącach od daty dymisoriów (kan. 994 §3 KPK z 1917 r.). Wiadomości o zdatności kandydata do święceń zbiera sam szafarz, jeśli kandydat do święceń mieszka w jego diecezji. Jeśli zaś kandydat mieszka w innej diecezji, to o nowe zaświadczenie na temat zdatności kandydata do święceń czyli wolności od przeszkód i nieprawidłowości, stara się wystawiający dymisorie.

Dymisorie jak długo nie zostaną wykonane, mogą być odwołane przez wystawiającego je, lub jego następcę. Jednak nie tracą mocy, gdy wydający je sam utracił władzę, zrzekł się urzędu, został przeniesiony na inne stanowisko, względnie umarł (kan. 993)

7.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II (kanony 1018-1023)

Praca nad reformą prawa dotyczącego sakramentów, w tym sakramentu święceń, trwały od lat sześćdziesiątych naszego stulecia. Niektóre kanony dotyczące święceń od początku starano się odnowić. Do takich kanonów należał kan. 958 KPK z 1917 r. zawierający normę na temat udzielania dymisoriów duchownym diecezjalnym.

Co do §1, n 1 tego kanonu zastanawiano się, czy biskup nie posiadający konsekracji biskupiej może wystawić dymisorie, jak to stanowi kan. 958 §1. Czy musi on też przejmować w posiadanie diecezję, pytał konsultor. Odpowiedział mu sekretarz zespołu, iż po objęciu w posiadanie diecezji, a przed przyjęciem święceń może wystawić dymisorie, bo inaczej większą władzę mieliby wikariusz generalny (n 2) i wikariusz kapitulny (n 3). Podkreślano jednak, żeby biskup nie obejmował diecezji przed konsekracją.

Co do §1, n 2 ustalono, że jego treść należy zachować, ale dodać w tym miejscu wikariusza biskupiego, który ma specjalny mandat. Tak więc w numerze tym wymieni się wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego, którzy mają specjalny mandat biskupa co do wydania dymisoriów.

Na temat §1, n 3 było kilka uwag. Zastanawiano się, czy nie dać większych uprawnień wikariuszowi kapitulnemu. Zwrócono uwagę, iż rada prezbiterów traci uprawnienie, gdy stolica biskupia wakuje (zob. Paweł VI, Motu proprio, *Ecclesiae Sanctae*, n I, 15, (4). Natomiast trzeba w tym numerze wymienić administratora apostolskiego oraz prowikariusza apostolskiego (zgodnie z odpowiedzią Komisji Interpretacyjnej z dnia 20 lipca 1929 r.). Ale lepiej będzie prowikariusza apostolskiego wymienić w numerze 4, ponieważ jego urząd nie jest równy urzędowi administratora apostolskiego. Ostatecznie przyjęto tekst o treści: *Administrator apostolski oraz wikariusz kapitulny za zgodą kapituły katedralnej*. – W tym numerze należy wymienić wikariusza i prefekta apostolskiego oraz prowikariusza i proprefekta apostolskiego, a także opata i prałata posiadających własne terytorium, a wreszcie prałata personalnego, chociaż oni wszyscy nie posiadają sakry biskupiej.

Co do §2 zalecono, aby nie mówić o odrzuceniu przez biskupa prośby o dymisorie, tylko łagodniej, o nie uwzględnieniu ich prośby. Należy też wymienić w tym numerze wikariusza kapitulnego,

prowikariusza i proprefekta apostolskiego, ale oni nie mogą wydać dymisoriów temu, komu odmówił dymisoriów biskup diecezjalny, wikariusz lub prefekt apostolski.

Na temat kan. 959 KPK z 1917 r. nie było długiej dyskusji. Wszyscy zgadzali się, aby przyjąć tekst następujący: *Kto może wystawiać dymisorie do święceń, może też sam udzielić święceń, jeśli tylko ma władzę święceń.*

Członkowie zespołu studyjnego zgodzili się, aby z kan. 960 KPK z 1917 r. pozostawić tylko paragraf pierwszy, zaś §§2 i 3 zostały skreślone. Pozostanie więc tekst o treści: *Nie można wystawiać dymisoriów, jak długo nie są zebrane zaświadczenia (testimonia), które są wymagane zgodnie z kanonami 993 – 1000.*

Co do kan. 961 KPK z 1917 r. wszyscy zgodzili się, aby skreślić w nim wzmiankę o kardynałach – biskupach podmiejskich. Należy więc ustalić normę: *Dymisorie można postać do jakiegokolwiek biskupa pozostającego we wspólnocie (communione cum Sede Ap. habentem) ze Stolicą Apostolską, ale bez specjalnego indultu papieskiego, nie można postać dymisoriów do biskupa innego obrządku (niż biskup wystawiający dymisorie).*

Nad tekstem kan. 962 KPK z 1917 r. odbyła się dyskusja. Nie było zgody między konsultorami, czy kanon ten należy skreślić. Ostatecznie zdecydowano, by tekst pozostał, ale skreślona została wzmianka odsyłająca do kan. 994 §3 KPK z 1917 r. (*salvo praescripto can. 994 §3*), ponieważ nie jest ona konieczna. Pozostał więc tekst: *Jakikolwiek biskup, po przyjęciu dymisoriów, może udzielić święceń obcemu podwładnemu, byle nie miał wątpliwości co do autentyczności tych dymisoriów* (po łacinie jest lepiej powiedzieć *minime* lub *nequaquam*, a nie *nullatenus*).

Kan. 963 KPK z 1917 r. wywołał dyskusję. Jeden konsultor proponował, aby przyjąć tekst: *Jeśli wystawiający dymisorie nie zadecyduje inaczej, będą one ważne w ciągu pięciu lat.* Taki tekst będzie mówił o personalnej relacji biskupa i przyjmujących święcenia. Innym nie podobał się zaproponowany tekst. Ostatecznie przyjęto tekst następujący: *Wystawiający dymisorie, a także jego następca, może je ograniczyć warunkami, albo odwołać, ale dymisorie raz wydane nie tracą ważności z powodu utraty praw przez wystawiającego ten dokument.*

Wszyscy zgadzali się, że tekst kan. 964 KPK z 1917 r. należy uprościć. Co do n 1 zaproponowano, aby rozróżnić między opatem z władzą rządzenia, który jest biskupem, i tym, który nie ma święceń

biskupich. Zaproponowano zaraz tekst: *Opat posiadający władzę rządzenia, chociaż nie ma odpowiedniego terytorium, jeśli jest biskupem, to może udzielić święceń własnym podwładnym. Jeśli zaś nie ma święceń biskupich, ale jest prezbiterem, może udzielić święceń subdiakonatu swoim podwładnym, byle otrzymał wcześniej błogosławieństwo opackie.*

Co do n 2 zastanawiano się, czy przełożony większy zakonu laickiego wyjętego może udzielić dymisoriów. Za tym przemawiają autorzy: H. Hanstein, *Ordensrecht*, Paderborn 1953, p. 174; F. M. Cappello, *De sacra ordinatione*, Taurini – Romae 1951, p. 242. Takie też jest zdanie dekretu *Perfectae caritatis*, n 10. Wydaje się więc konieczne określenie kompetencji przełożonego większego tych zakonów. Jednak inny konsultor był zdania, iż nie ma potrzeby różnicowania zakonników wyjętych i nie wyjętych. Bardziej odpowiednie jest rozróżnienie między zakonnikami na prawie papieskim i na prawie diecezjalnym. Przełożonemu większemu zakonu na prawie papieskim należy przyznać uprawnienia wydawania dymisoriów swoich podwładnym stale przebywającym w jego domu. Należałoby tylko określić, którzy zakonnicy stale przebywają w domu, a którzy nie. Prowizorycznie przyjęto tekst: *Przełożony większy instytutu na prawie papieskim ma prawo wystawić dymisorie swoim podwładnym stale przebywającym w domu podległym temu przełożonemu. Innym podwładnym może także wystawić dymisorie, ale tylko do przyjęcia święceń subdiakonatu.* Przypomniano przy tej okazji, że prawo zakonne powinno określić, którzy zakonnicy stale (*permanenter*) przebywają w domu zakonnym albo w społeczności członków żyjących wspólnie bez ślubów.

Co do nn 3 i 4 postanowiono, iż wystarczy odtąd jeden numer, w którym będzie mowa o zakonnikach zakonów na prawie diecezjalnym, albo też o tych, o których nie mówi się w numerach 1 i 2. Zaproponowano następujący tekst kanonu: *Święcenie pozostałych zakonników jakiegokolwiek zakonu lub społeczności mężczyzn żyjących we wspólnocie bez ślubów, winno się kierować prawem, obowiązującym duchownych diecezjalnych. Jakikolwiek przywilej przeciwny odwołuje się.* Jeden z konsultorów zaproponował, aby przyjętą dyscyplinę ustaloną dla chrześcijan wschodnich w Motu proprio *Postquam Apostolicis Litteris* z dnia 9 lutego 1952 r., kan. 131 i 228 §3. To prawodawstwo innym konsultorom wydaje się zbyt skomplikowane. Powstał też problem, czy reguła ustalona w n 2, na mocy której przełożony większy zakonu na prawie papieskim ma uprawnie-

nie udzielania dymisoriów winna mieć zastosowanie także odnośnie do przełożonych zakonów laickich, w których znajdują się nieliczni duchowni. Jednak konsultorzy nie byli zgodni w tej sprawie.

Jeden z konsultorów proponował *uzupełnić* przedstawione wyżej normy w ten sposób, by biskup udzielający święceń miał prawo zebrania pewnych świadectw o przyjmującym święcenia. Inni mówili, iż sprawa czuwania (*vigilantiae*), to jest co innego, niż prawo wystawiania dymisoriów. Ale można nieco inaczej zredagować kan. 962 KPK z 1917 r., mianowicie tak: *Biskup udzielający święceń ma sprawdzić, czy dymisorie udzielone duchownym diecezjalnym lub zakonnikom są autentyczne i wystawione zgodnie z prawem.* – Sekretarz zespołu studyjnego odnotował na koniec, że prawo dotyczące wydawania dymisoriów zakonnikom jest nie kompletne. Dlatego zaproponował, żeby kan. 964 KPK z 1917 r. zaraz na początku stanowił: *Jeśli chodzi o święcenie zakonników i członków stowarzyszeń, które od Stolicy Apostolskiej uzyskały prawo inkardynowania czyli włączania do swojej społeczności itd.* Do tego tekstu będzie można wrócić na następnej sesji. Zresztą wszystkie kanony będą jeszcze przejrzone.

Zaproponowano, aby kan. 965 objął treść kanonu 965 i 966 i dlatego niech się on składa się z dwóch paragrafów: §1. *Biskup, do którego przełożony zakonu lub społeczności, winien przesłać dymisorie, to biskup diecezji, w której legalnie przebywa oczekujący na święcenia.* 2. *Słuszna racja może sprawić, iż przełożony prześle dymisorie do innego biskupa, ale w takim przypadku powiadomi o tym biskupa, o którym jest mowa w §1. Jeśli przyjmujący święcenia należy do innego obrządku, przełożony winien posłać dymisorie do biskupa tego samego obrządku, do którego należy oczekujący na święcenia, ale w takim przypadku należy powiadomić biskupa z §1.*

Kanony 966 i 967 postanowiono skreślić. Wszyscy się zgadzali co do tego²⁸³.

Teksty ustalone w czasie dyskusji nad kan. 958 – 967 KPK z 1917 r. zespół studyjny pracujący na kanonami o sakramentach w 1973 r. uznał za teksty kanonów dając im też numery poczynając od kan. 200, który odpowiadał kan. 958 KPK z 1917 r. I nad nimi znów od-

---

²⁸³ Coetus studiorum. De sacramentis, dd. 27 februarii – 3 martii 1967: *Communicationes* 30 (1998) n 1, p. 81-87.

była się dyskusja. Co do §1, n 1 konsultor zaproponował, aby nie mówić w nim – *o którym w kan. 199* – tylko po prostu stwierdzić – *zgodnie z kan....* Propozycję tę przyjęto. Kolejne numery czyli 2, 3, i 4 przyjęto takie, jakie zostały ustalone we wcześniejszej dyskusji i nic w nich nie zmieniono.

Co do §2 konsultor pytał, czy wikariusz biskupi traci swój urząd wraz ze śmiercią biskupa, czy też nie. Sekretarz zespołu studyjnego wyjaśnił, iż wikariuszem biskupi traci urząd w takich okolicznościach. Jednak, gdy wikariuszem biskupim był biskup tytularny, to zachowuje uprawnienia, jakie miał jako wikariusz biskupi. Przy tej okazji zaproponowano, aby po zwrocie o *biskupie diecezjalnym* zaraz dodać wzmiankę albo o *administratorze apostolskim*. Wszyscy się zgodzili co do tego.

Kanony 201 – 203 przyjęto bez żadnej zmiany. Na temat kan. 204 (CIC 962) i kan. 205 (CIC 963) odbyła się dyskusja. Sekretarz zespołu studyjnego pytał, kto będzie wystawiał dymisorie dla członków instytutów świeckich. Są bowiem instytuty, które nie są instytutami stanów doskonałości, a jednak mają uprawnienie inkardynowania duchownych. Jak dłużej instytut lub społeczność ma prawo inkardynowania członków, biskup nie może interweniować wśród nich. Jeśli zaś instytut lub społeczność nie może inkardynować członków, to biskup może interweniować. Sekretarz zespołu studyjnego proponował też, aby poprawiony tekst kan. 206 uczynić kan. 201, czyli zamieścić zaraz po kanonie, w którym mamy normę na temat dymisoriów wystawianych duchownym diecezjalnym. Tekst kanonu może być, jak następuje: *Co dotyczy święceń członków stanów doskonałości albo społeczności, które mają prawo inkardynowania duchownych: 1. Przełożony większy instytutu na prawie papieskim albo społeczności, które inkardynują swoich członków, mogą wystawić dymisorie do diakonatu lub prezbiteratu własnym podwładnym zgodnie z konstytucjami na stałe inkardynowanym, albo też zapisanym do społeczności. 2. Święcenie pozostałych alumnów jakiegokolwiek instytutu doskonałości albo społeczności inkardynujących swoich członków, podlega prawu dla duchownych diecezjalnych. Przeciwnie przywileje odwołuje się.* W sprawie tego tekstu konsultor zaproponował, aby jego dwa numery uczynić paragrafami, ponieważ mówi się w nich o dwóch różnych przypadkach. W tekście może nie być wstępu wprowadzającego do dwóch numerów. Zaproponowano także, by to uprawnienie przysługiwało samemu przełożonemu

większemu. Ostatecznie przegłosowano i przyjęto kolejny tekst: §1. *Sam przełożony większy instytutu doskonałości na prawie papieskim albo społeczności z uprawnieniem inkardynowania swoich członków ma uprawnienie wystawienia dymisoriów do święceń diakonatu lub prezbiteratu swoim członkom na stałe inkardynowanym do instytutu lub społeczności. 2. Święcenie pozostałych alumnów jakiegokolwiek instytutu lub społeczności z uprawnieniem do inkardynowania, rządzi się prawem dla duchownych diecezjalnych.*

Kan. 207 (CIC 965) został poddany dyskusji, w wyniku której wszyscy zgodzili się, aby go skreślić²⁸⁴.

W Schemacie Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. kanony dotyczące dymisoriów odpowiadają kanonom 955 oraz 958 – 967 KPK z 1917 r.²⁸⁵. W kan. 195 (CIC 955) §1 jest tylko wzmianka, iż prezbitera lub diakona może święcić albo jego biskup własny, albo inny biskup posiadający dymisorie. Następne kanony, ale nie bezpośrednio, bo dopiero kanony 199 – 205 zawierają normy na temat dymisoriów, ale też w nich są pewne zmiany w stosunku do norm zawartych w kan. 958 – 967 KPK z 1917 r.

Kan. 199 (a więc nie kan. 200, jak wcześniej ustalono na sesji zespołu studyjnego w 1973 r.), (CIC 958) w §1 określa, kto może wystawiać dymisorie dla osób świeckich. W czterech numerach tego paragrafu wskazani są: biskup diecezjalny, wikariusz generalny i wikariusz biskupi, jeśli mają specjalne zlecenie (*mandatum*) biskupa diecezjalnego, administrator apostolski za zgodą rady konsultorów i administrator diecezji. W tym miejscu wyjaśnia się (*nota 3*), że administratorem diecezji określa się teraz nazywanego wikariuszem kapitulnym w KPK z 1917 r. Dalej wymienia się w kan. 199 §1 wikariusza i prefekta apostolskiego, prowikariusza i proprefekta apostolskiego oraz opata i prałata terytorialnego, a także prałata personalnego stojącego na czele prałatury personalnej. W §2 kan. 199 zarządza się, aby administrator diecezji, prowikariusz i proprefekt apostolski nie wystawiali dymisoriów temu, komu odmówił tego dokumentu biskup diecezjalny, wikariusz lub prefekt apostolski.

---

²⁸⁴ Coetus studiorum. De sacramentis, dd. 29 ianuarii – 2 februarii 1973: *Communicationes* 32 (2000) n 1, p. 87-90.

²⁸⁵ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici recognoscendo, *Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de sacramentis recognoscitur*, Typis Polyglottis Vaticanis 1975.

Kan. 200 §1 odpowiadający kan. 964 nr 1 KPK z 1917 r. postanawia, iż jedynie przełożony wyższy instytutu kleryckiego życia konsekrowanego na prawie papieskim albo społeczności na prawie papieskim, które mają prawo włączania duchownych do swojej wspólnoty, jest kompetentny do wystawienia dymisoriów do święceń diakonatu i prezbiteratu swoim podwładnym na stałe przynależnym do instytutu lub społeczności. W §2 tego kanonu postanawia się, iż święcenie pozostałych alumnów jakiegokolwiek instytutu życia konsekrowanego lub społeczności, podlegają prawu dotyczącemu duchownych diecezjalnych, równocześnie odwołując przywileje przeciwne temu prawu.

Kan. 201 (CIC 959) zawiera normę, według której uprawniony do wydawania dymisoriów do święceń, może tych święceń sam udzielić, jeśli tylko ma święcenia biskupie.

Kan. 202 (CIC 960) ustala, że nie można wydawać dymisoriów do święceń, jak długo nie zostaną zgromadzone świadectwa wymagane w kan. 233.

Kan. 203 (CIC 961) stanowi, iż dymisorie można posłać do jakiegokolwiek biskupa pozostałego w łączności ze Stolicą Apostolską, ale do biskupa innego obrządku niż kandydat do święceń, jedynie po uzyskaniu indultu Stolicy Apostolskiej.

Według kan. 204 (CIC 962) biskup udzielający święceń musi być przekonany o autentyczności i sporządzeniu zgodnie z wymogami prawa dymisoriów udzielanych tak dla członków instytutów życia konsekrowanego, jak dla społeczności uprawnionej do włączania duchownych do swojej wspólnoty.

Wreszcie kan. 205 (CIC 963) postanawia, iż wystawiający dymisorie lub jego następcą mogą dymisorie ograniczyć warunkami lub odwołać je, ale raz wydane nie tracą ważności na skutek utraty władzy przez biskupa wystawiającego te dymisorie

Wśród przedstawionych wyżej kanonów na temat dymisoriów nie znajdujemy odpowiedników kanonów 965, 966 i 967 KPK z 1917 r., które określały, do kogo dymisorie można posłać. Rzuca się też w oczy przesunięcie kan. 964 przed kan. 959 KPK z 1917 r. Treścią tych nowych kanonów zajmiemy się nieco później.

Nad Schematem Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. odbyła się dyskusja w komisji konsultorów. Ich uwagi dotyczyły większości kanonów regulujących wystawianie dymisoriów.

Co do kan. 199 §2 nr 1 zalecono skreślenie przymiotnika diecezjalny (*diocesanus*) po wyrazie biskup (*episcopus*). W tym sa-

mym numerze zalecono skreślenie wzmianki o tym, że biskup własny może wystawiać dymisorie dopiero po kanonicznym objęciu diecezji w posiadanie. W numerze 3 skreślono odwołanie do kan. 11 oraz do rady prezbiterów (*de quo in can.11 (de consilio presbyterali)*). W numerze 4 skreślono jeden wyraz mianowicie – prałat (*praelatus*).

Obydwa paragrafy kan. 200 zmieniono, ale większych zmian dokonano w paragrafie 2. W paragrafie 1 wpisano przymiotnik kleryckiej (*clericalis*) albo społeczności (*aut societatis*).

Nowy tekst paragrafu 2 jest następujący; *święcenia pozostałych alumnów jakiegokolwiek instytutu albo społeczności podlegają przepisom regulującym święcenie duchownych diecezjalnych, przy czym odwołuje się przywileje udzielone przełożonym*. W tym tekście nie znalazły się wyrazy – życia konsekrowanego (*vitae consecratae*). Następnie nie ma przymiotnika – kleryckiej (*clericalis*) po rzeczowniku – społeczności. Znikły też wyrazy mówiące, iż społeczność ma uprawnienie włączania do swojej wspólnoty duchownych (*sibi clericos adscribendi donatae*). Wreszcie nie ma też wzmianki o przywileju (*privilegio*), ale o indulcie (*indulto*) udzielonym przełożonym. O tych przełożonych nie było wzmianki w poprzednim tekście. – Konsultorzy zwrócili uwagę, że ten nowy tekst upraszcza regułę, o której mówi.

Kan. 201 postanowiono uczynić paragrafem kanonu 195. Paragraf ten ustala regułę, według której ten, kto może wystawiać dymisorie, to może też sam udzielić święceń, jeśli tylko ma święcenia biskupie.

Kanony 202 i 203 nie zostały zmienione przez konsultorów.

Jeśli zaś chodzi o kan. 204, to zauważono, iż niektórzy chcą, by biskup udzielający święceń zwracał uwagę na przymioty kandydata do święceń, i żeby nie zwalniał się z tego obowiązku, gdy dymisorie są autentyczne. Inni natomiast utrzymywali, że kanon jest dość ogólny, dlatego należy go przenieść w inne miejsce. Ostatecznie zgodzono się, żeby przyjąć następujący tekst; *szafarz święceń, po przyjęciu dymisoriów nie powinien przystępować do udzielenia święceń, jeśli zachodzi jakaś wątpliwość co do ich wiarygodności*.

Zastanawiano się, czy treści kan. 205 nie należy uzupełnić w ten sposób, żeby wskazać na możliwość ograniczenia dymisoriów albo ich odwołania ze słusznej przyczyny (*iusta de causa*),

ale nie przyjęto tego uzupełnienia. Zatem kanon pozostał taki, jaki był wcześniej²⁸⁶.

Kanony 195 §1 oraz 199 – 205 Schematu Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. zostały włączone do Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 r. jako kanony 968 §§1 – 3 (pamiętamy, że paragrafem 3 stał się kan. 201 Schematu Prawa na temat Sakramentów z 1975 r.). Obydwa te paragrafy nie odbiegają treścią od swych odpowiedników, to jest kan. 195 §1 oraz kan. 201 Schematu Prawa na temat Sakramentów z 1975 r.)²⁸⁷.

Kan. 971 §1 nr 2 Schematu KPK z 1980 r., odpowiadający kan. 199 §1 nr 2 Schematu Prawa na temat Sakramentów z 1975 r., nie zawiera żadnej wzmianki o wikariuszu generalnym i wikariuszu biskupim, którzy mieli wydawać dymisorie, jeśli otrzymają specjalne zlecenie (*mandatum*) biskupa diecezjalnego. Zaraz mówi o administratorze apostolskim i administratorze diecezjalnym, którzy mogą wydawać dymisorie za zgodą kolegium konsultorów. Znaczy to, że została tu wprowadzona treść nr 3 §1 kan. 199 Schematu Prawa na temat Sakramentów z 1975 r.

Kan. 971 §1 Schematu KPK z 1980 r. nie ma numeru 3 i nie ma też numeru 4, w których była mowa o wikariuszu i prefekcie apostolskim, o prowikariuszu i proprefekcie apostolskim oraz o opacie i prałacie stojących na czele pierwszy – opactwa, drugi – prałatury, a także o prałacie stojącym na czele pewnej grupy osób (*praelatus praelaturae personalis*), chociaż są pozbawieni święceń biskupich.

Ostatecznie więc w §1 kan. 971 mamy tylko dwa numery, z których jeden mówi o 1. biskupie własnym, o który wspomina kan. 969, oraz o 2. administratorze apostolskim, o ile zgadza się co do tego kolegium konsultorów, a także o 3. administratorze diecezjalnym.

---

²⁸⁶ Coetus studiorum. De sacramentis. Moderante Exc.mo R.I. Castillo Lara, Relatore Rev.mo W. Onclin. Commissionis secretario adiuncto, Coetus specialis de sacramentis sessiones habuit 6 – 10 februarii 1978 et diebus 13 – 18 martii 1978, in quibus canones de sacramento ordinis recognovit, iuxta animadversiones quae ab Organismo consultationis prolatae sunt. Munere actuarii functus est D. Marianus de Nicolo; Communicationes 10 (1978) n 2 p.184-187; Goralski W., Udzielanie sakramentu święceń oraz jego szafarz w zmodyfikowanym projekcie nowego prawa; Roczniki teologiczne – kanoniczne 27 (1980) zeszyt 5, s.91-94.

²⁸⁷ Schema Codicis Iuris Canonici iuxta animadversiones S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriarum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiasticarum necnon Superiorum Institutorum vitae consecratae, Libreria Editrice Vaticana 1980.

Kan. 971 poza §1 zawiera też §2, który nie różni się w swej treści od paragrafu 2 kan. 199 Schematu Prawa na temat Sakramentów.

Kan. 972 §1 odpowiadający kan. 200 §1 Schematu Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. został nieco dokładniej sformułowany, mianowicie nie podkreśla zaraz na początku, że tylko przełożonemu większemu (*uni moderatori maiori*) przysługuje prawo wystawiania dymisoriów, ale się po prostu ustala, że przełożonemu większemu instytutu przysługuje to prawo. I zaraz dodaje się, iż chodzi o instytut zakonny (*religiosus*). W dalszej swej części paragraf 1 pokrywa się w treści z paragrafem 1 kan. 200 Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1975 r.

Pozostałe kanony dotyczące dymisoriów, to jest kan. 973 – 976 Schematu KPK z 1980 r. odpowiadające kanonom 202 – 205 Schematu Prawa na temat Sakramentów z 1975 r. są identyczne z nimi, czyli nie uległy żadnej zmianie. Dlatego też nie będziemy się tu nimi więcej zajmować.

Kan. 968 §§1 – 3 oraz kanony 971 – 976 KPK z 1980 r. zostały przejęte do Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1982 r., gdzie stanowią kanony 1015 §1 – 3 oraz 1018 – 1023²⁸⁸, ale z pewnymi zmianami, które tu przedstawimy.

Kan. 1015 §1 Schematu KPK z 1982 r. odpowiadający kan. 968 §1 Schematu KPK z 1980 r. różni się jedynie zastąpieniem wyrazu albo (*aut*) dwoma, to jest *i do* (*et ad* = *diaconatum*). Paragrafy 2 i 3 kan. 1015 Schematu KPK z 1982 r. są identyczne z paragrafami 2 i 3 kan. 968 Schematu KPK z 1980 r.

Kan. 1018 §1 nr 2 został uzupełniony wzmianką, iż prowikariusz lub proprefekt apostołscy za zgodą swej rady, o której mówi kan. 495 §2, mogą wydać dymisorie. Tego uzupełnienia nie ma w kan. 971 Schematu KPK z 1980 r.

Kan. 1018 §2 Schematu KPK z 1982 r. odpowiadający kan. 971 (2 Schematu KPK z 1980 r. nie różni się w niczym od niego.

Kan. 1019 §1 Schematu KPK z 1982 r. został przerebadowany. Teraz czytamy w nim; *przełożonemu większemu instytutu zakonnego*

---

²⁸⁸ Codex Iuris Canonici. Schema novissimum post consultationem S.R.E. Cardinalium. Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiasticarum necnon Superiorum Institutum vitae consecratae recognitum, iuxta placita Patrum Commissionis deinde emendatum atque Summo Pontifici praesentatum, E Civitate Vaticana 1982.

kleryckiego na prawie papieskim albo społeczności kleryckiej życia apostolskiego na prawie papieskim przysługuje uprawnienie udzielenia dymisoriów do diakonatu albo prezbiteratu, swym podwładnym, według konstytucji na stałe i definitywnie do instytutu albo do społeczności włączonym. Tymczasem w kan. 972 §1 między wyrazami kleryckiej (*clericalis*) i na prawie papieskim (*iuris pontificii*) mamy wyrazy – życia konsekrowanego (*vitae consecratae*), natomiast przy wyrazach społeczność klerycka (*societas clericalis*) nie mamy określenia, że chodzi tu o społeczność klerycką o życiu apostolskim. Nadto, przy wpisywaniu zgodnie z konstytucjami do instytutu lub społeczności dodano, że ma być ono nie tylko na stałe, ale też *definitivne* (*deffinitive*).

Jest też pewna zmiana w kan. 1022 Schematu KPK z 1982 r. Mianowicie teraz mówi się, iż szafarz święceń ma być pewny (*plane constet*) co do autentyczności dymisoriów. W kan. 975 Schematu KPK z 1980 r. była mowa, żeby szafarz święceń nie miał wątpliwości (*dubitare minime possit*) co do autentyczności dymisoriów.

Poza tym, kanony 1020, 1021 i 1023 Schematu KPK z 1982 r. odpowiadające kanonom 973, 974 i 976 Schematu KPK z 1980 są identyczne z nimi co do treści.

Kanony 1015 §§1 – 3 i kanony 1018 – 1023 Schematu KPK z 1982 r. zostały przyjęte do Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II, gdzie są kanonami 1015 §§1 – 3 i 1018 – 1023. Jak widzimy te ostatnie liczby określające kanony na temat dymisoriów w KPK z 1982 r. i w KPK Jana Pawła II nie różnią się. Musimy jednak sprawdzić, czy mają one identyczną treść. Jeśli nie uszło coś naszej uwagi, to kan. 1020 KPK Jana Pawła II odwołuje się do kanonów 1050 i 1051, tymczasem Schemat KPK z 1982 r. odwoływał się tylko do kan. 1050.

Po przesłedzeniu ewolucji prawa, która doprowadziła do tego, że kanony na temat dymisoriów w KPK Jana Pawła II przybrały taką formę, jaką mają obecnie, możemy teraz zająć się treścią tych kanonów, skoro obowiązują one za naszych dni.

Jednak najpierw powiedzmy, że dymisorie (*litterae dimissoriae*) stanowią dokument, mocą którego biskup własny upoważnia innego biskupa do udzielenia święceń podwładnemu tego, kto dymisorię wystawia.

Kan. 1015 §1 domaga się, aby kandydat do święceń diakonatu lub prezbiteratu przyjął święcenia od biskupa własnego, albo od innego biskupa na podstawie dymisoriów wystawionych przez tego

pierwszego biskupa. Według kan. 1015 §3 ten, kto może wystawiać dymisorie, może również sam święceń udzielić, oczywiście w założeniu, iż posiada święcenia biskupie. – Na temat tak §3 jak §1 kan. 1015 więcej powiedzieliśmy wyżej, przy omawianiu tego (1015) kanonu. Tutaj zajmujemy się kanonami 1018 – 1023, które regulują wystawianie dymisoriów.

7.3.1. W myśl kan. 1018 §1 dla kandydatów na duchownych diecezjalnych może wystawiać dymisorie:

1. *Biskup własny kandydata do święceń.* Biskupem własnym dla święceń *diakona*, mającego zamiar przynależenia do duchownych diecezjalnych, jest albo biskup diecezji, w której kandydat do święceń ma stałe miejsce zamieszkania według kan. 102 §2, albo też biskup diecezji, w której kandydat do święceń ma zamiar stałe pracować. Jeśli zaś chodzi o święcenia *prezbitera*, to jego biskupem własnym jest ten, do którego diecezji został inkardynowany na skutek przyjęcia święceń diakonatu. Jak już wiemy, kan. 1016 nie wspomina o miejscu pochodzenia kandydata do święceń mimo, iż w historii Kościoła przypisywano wielkie znaczenie do miejsca pochodzenia kandydata do święceń. Natomiast teraz bierze się pod uwagę diecezję, w której kandydat do święceń ma zamiar stałe pracować. To jest właśnie nowość aktualnie obowiązującego prawa.

2. *Administrator apostolski* jest ustanowiony do kierowania Kościołem partykularnym na stałe (kan. 371 §2), dlatego ma władzę, jak biskup diecezjalny w sprawie wystawiania dymisoriów.

3. *Wikariusz i prefekt apostolscy* (kan. 371 §1) wymienieni są w kan. 1018 *implicite*. Mianowicie o prowikariuszach i proprefektach apostolskich mówi się, iż nie mogą wystawiać dymisoriów dla tych, którym odmówili dymisoriów wikariusz i prefekt apostolscy. Jeżeli wikariusz i prefekt apostolski mogą odmawiać wystawienia dymisoriów, to oczywiście mogą ich też udzielić. Poza tym dziwne byłoby, gdyby prowikariusz i proprefekt apostolscy mogli wydawać dymisorie, zaś wikariusz i prefekt apostolscy byliby pozbawieni tego uprawnienia. Dlatego jest zupełnie pewne, że wikariusz i prefekt apostolscy mogą wystawiać dymisorie w czasie, gdy sprawują ten urząd i na podległym im terenie.

4. *Administrator diecezji* (kan. 421 §1) może wydawać dymisorie za zgodą kolegium konsultorów (kan. 502).

5. *Prowikariusz i proprefekt apostolscy* (kan. 420) mogą wystawiać dymisorie za zgodą swojej rady (kan. 495 §2).

Administrator diecezji oraz prowikariusz i proprefekt apostolski nie mają pełnej władzy biskupa diecezjalnego (kan. 420). Obowiązuje ich też reguła, aby nie czynili nic takiego, co przyniesie szkodę diecezji lub przyszłemu biskupowi (kan. 428 §2). Dlatego uprawnienie administratora diecezjalnego do wystawienia dymisoriów jest uzależnione od zgody konsultorów, zaś uprawnienie prowikariusza i proprefekta apostolskiego zależy od ich rady składającej się przynajmniej z trzech misjonarzy zgodnie z kanonem 495 §2. Dymisorie wystawione bez zgody rady konsultorów czy rady misjonarzy byłyby nieważne. Jednak udzielone święcenia będą ważne²⁸⁹, jeśli tylko szafarz ma święcenia biskupie. A kto inny święceń udzielać nie może.

Wspomnieliśmy już, że zgodnie z kan. 1018 §2 administrator diecezjalny godziwie nie może wydać dymisoriów temu, komu ich odmówił biskup diecezjalny, zaś prowikariusz i proprefekt apostolski godziwie nie może wystawić dymisoriów dla tych, dla których odmówił wydania dymisoriów wikariusz lub prefekt apostolski.

Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, w Piśmie Okólnym do Biskupów diecezjalnych i innych ordynariuszy mających władzę dopuszczania do święceń, w sprawie badania zdatności kandydatów (Prot. N. 589/97), z dnia 10 listopada 1997 r. do wyższej wymienionych dodaje: prałata terytorialnego, opata opactwa terytorialnego, ordynariusza wojskowego, prałata prałatury personalnej (str. 1, przypis 1).

KKKW, kan. 750 §1. Zachowując kanony 472, 537 i 560 §1 dymisorie mogą wystawiać:

1. biskup eparchialny własny;
2. administrator Kościoła patriarchalnego, a za zgodą kolegium konsultorów eparchii także administrator eparchii;

§2. administrator Kościoła patriarchalnego nie może wydawać dymisoriów tym, którym odmówił ich patriarcha, zaś administrator eparchii nie może wystawić dymisoriów temu, komu odmówił ich biskup eparchialny. – Kanon ten liczy dwa paragrafy i paragraf pierwszy dzieli się na dwa numery, jak kan.1018 KPK z 1083 r. Jak się zdaje, treściowo kan.1018 jest bogatszy. Jednak kan. 750 §1 jest jakby zakresowo poszerzony o kanony: 472, 537 §1 i 560 §1, do

---

²⁸⁹ G. Ghirlanda, *De Ecclesiae munere sanctificandi. De ordine. Adnotationes in Codicem*, Romae 1983, p. 15; P. Hemperek bp., *Uświęcające zadanie Kościoła*, w; *AAWW. Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 3, Lublin 1086, s. 191

których odsyła. Z tych, kan. 472 upoważnia przełożonego klasztoru *sui iuris*, by wystawił dymisorie członkom tego klasztoru po ślubach uroczystych. Kan. 537 §1 upoważnia do tego samego wyższych przełożonych. Także kan. 560 §1 zezwala przełożonym wyższym stowarzyszeń do wystawienia dymisoriów do święceń członkom tych stowarzyszeń na stałe z nimi związanych.

7.3.2. Według kan. 1019 §1 dymisorie dla

1. *członków instytutów zakonnych kłeryckich na prawie papieskim oraz dla*

2. *członków stowarzyszeń życia apostołskiego kłeryckich na prawie papieskim*

mogą wystawiać ich przełożeni wyżsi, to jest przełożony generalny, prowincjalny, opat klasztoru niezależnego i wikariusze wyżej wymienionych, a także ci wszyscy, którzy sprawują władzę jurysdykcyjną na wzór władzy prowincjałów (kan. 620).

Tylko przełożeni wyżsi instytutów kłeryckich na prawie papieskim oraz stowarzyszeń życia apostołskiego na prawie papieskim mogą wystawiać dymisorie do święceń, ponieważ tylko ich podwładni mogą przyjąć święcenia. Poza tym wydanie dymisoriów jest aktem władzy jurysdykcyjnej, a instytuty zakonne nie kłeryckie i stowarzyszenia apostołskie nie kłeryckie, są niezdatne do posiadania władzy jurysdykcyjnej.

Zgodnie z kan. 1019 §1 przełożeni wyżsi wystawiają dymisorie dla własnych podwładnych, to jest według ich konstytucji na stałe czyli definitywnie należących do instytutu czy do stowarzyszenia apostołskiego (znaczy to, że są oni po ślubach), którzy mają zamiar przyjąć święcenia diakonatu lub prezbiteratu.

Kan. 1019 §1 odpowiada kan. 964 KPK z 1917 r. Pamiętamy, że kanon ten składał się z czterech paragrafów. A po nim następowały kanony 965, 966, 967 (były też kanony: 2373 §4 i 2410). Te wszystkie prawa zostały teraz sprowadzone do jednego paragrafu kan. 1019. Prawo więc w tym punkcie zostało uproszczone w znacznym stopniu²⁹⁰.

Przełożeni wyżsi instytutów kłeryckich oraz stowarzyszeń życia apostołskiego kłeryckich posiadający prawo wydawania dymisoriów

²⁹⁰ G. Ghirlanda, *L' Ordine sacro*, in: *Codice del Vaticano II. I sacramentu della Chiesa*, Bologna (1989), p. 274, nota 81.

własnym podwładnym, mogą osobiście święceń udzielić tym podwładnym, jeśli tylko mają święcenia biskupie.

Norma ustalona w kan. 1019 §1, poza instytutami zakonnymi kleryckimi na prawie papieskim oraz stowarzyszeniami życia apostołskimi kleryckimi na prawie papieskim, dotyczy także:

1. *prałatur personalnych*, niezależnych od biskupa diecezjalnego (kan. 294), których prałat, jako własny ordynariusz miejscowy inkardynuje duchownych i dopuszcza do święceń (kan. 295 §1). Jan – Paweł II, w konst. *Sanctae Crucis et Operis Dei*, krócej *Operis Dei*, z dnia 28 listopada 1982 r. erygował międzynarodową osobowość prawną *Opus Dei* [AAS 75 (1983) 423-425]. W tym samym dniu Kongregacja Biskupów opublikowała Kodeks Prawa Partykularnego stanowiący statuty *Opus Dei* [X. Ochoa, *Leges Ecclesiae*, vol.VI, *Leges annis 1979 – 1985 editae*, Roma 1987, col. 8504-8531. Zob. Sł. L. Głódź bp, *Posługa duszpasterska wobec wolności sumienia i obowiązku służby wojskowej*; *Roczniki Nauk Prawnych* 1-2 (1991-1992) s.7-15]. Obydwa te dokumenty domagają się od członków *Opus Dei*, by stosowali się w życiu tak do prawa powszechnego Kościoła, jak też do statutów ich instytutu. W nr 48 tego statutu prałat personalny – przełożony *Opus Dei* otrzymał uprawnienie wystawiania dymisoriów do święceń członkom tego stowarzyszenia.

2. *instytutów świeckich*, które zgodnie z kan. 266 §3 inkardynują swoich członków (kan. 715 §2).

Natomiast dla wszystkich innych członków instytutów oraz stowarzyszeń życia apostołskiego dymisorie wydaje biskup diecezjalny, jak dla wiernych świeckich. Indulty bowiem przyznane przełożonym instytutów zakonnych i stowarzyszeniom życia apostołskiego zostały odwołane (kan. 1019 §2). Chodzi tu o członków:

1. instytutów świeckich na prawie papieskim, jeśli nie inkardynują one swych członków;
2. instytutów świeckich na prawie diecezjalnym;
3. instytutów życia apostołskiego na prawie diecezjalnym²⁹¹.

KKKW, kan. 472. Przełożony klasztoru *sui iuris* zgodnie z normami typików może wystawiać dymisorie do święceń członkom jego klasztoru, którzy złożyli śluby wieczyste. Dymisorie te należy

---

²⁹¹ P. Hemperek bp. dz.c. s.192; G. Ghirlanda, *De ordine sacro*, p.16.

posłać do biskupa eparchialnego w miejscu usytuowania klasztoru, nawet gdy jest on zależny, a jeśli chodzi o klasztor stauropigialny, to biskupowi wyznaczonemu przez patriarchę (typikiem nazywamy zbiór prawa własnego instytutu życia konsekrowanego czyli jest to odpowiednik konstytucji zakonnych w Kościele zachodnim; L. Adamowicz, *Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych*, s. 275).

Kan. 537 §1. Przełożeni wyżsi, jeśli zezwalają im statuty, mogą wystawiać dymisorie do święceń członkom klasztoru, którzy złożyli śluby wieczyste.

§2. Biskup, do którego przełożony winien posłać dymisorie, to biskup eparchialny miejsca, w którym ma stałe zamieszkanie kandydat do święceń; zaś do innego biskupa, jeśli biskup eparchialny wyraził na to zgodę, albo jest on biskupem innego Kościoła *sui iuris* niż kandydat do święceń, względnie jest nieobecny, względnie siedziba eparchii wakuje, i zarządza nią ktoś, kto nie ma święceń biskupich. W takim przypadku szafarz święceń winien otrzymać autentyczny dokument z kurii eparchialnej o powodach, ze względu na które biskup eparchialny nie może udzielić święceń.

Kan. 560 §1. Przełożony wyższy stowarzyszenia, zgodnie ze statutami, wydaje dymisorie członkom na stałe włączonym do stowarzyszenia; dymisorie należy posłać do biskupa eparchialnego, jak tego wymaga kan. 537 §2.

7.3.3. Dymisorie wydaje się po zebraniu świadectw na temat kandydata do święceń wymaganych kanonami 1050 – 1051 (kan. 1020)

Kan. 1020 zobowiązuje przełożonych uprawnionych do wydania dymisoriów, aby ich nie wystawiali, jak długo nie zostaną zebrane świadectwa na temat kandydata do święceń. Chodzi o to, że przy zbieraniu świadectw może się okazać, iż należy, jeśli nie odmówić wystawienia dymisoriów, to przynajmniej odłożyć ich wydanie.

Świadectwa, o których wspomina kan. 1020, a których zebrania domagają się kanony 1050 – 1051, nie muszą być załączone do dymisoriów. Jednak warto o nich uczynić wzmiankę, żeby szafarz święceń nie zastanawiał się, czy biskup względnie przełożony wyższy zakonu, wystawiający dymisorie czegoś nie zapomnieli dopatrzeć.

KKKW, kan. 751. Dymisorie można wystawić dopiero po zebraniu wszystkich świadectw, które są prawem wymagane.

7.3.4. Skierowanie dymisoriów (kan. 1021)

Kan. 961 KPK z 1917 r., zezwalał biskupowi własnemu na przesłanie dymisoriów jakiegokolwiek biskupowi, mającemu łączność ze Stolicą Apostolską, byle tego samego obrządku, do którego należy kandydat do święceń. Inaczej kanony 964 – 967 tegoż KPK, określały do którego biskupa przełożeni zakonni mogą posłać dymisorie dla członków ich klasztorów, i tym samym ograniczały ich uprawnienie w tym punkcie. Obecnie obowiązujący Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II rozróżnia między wystawiającymi dymisorie (w kan. 1018 i 1019), ale dla jednych i drugich daje jedną normę w kan. 1021, łącząc wcześniejsze prawo. Mianowicie upoważnia wystawiającego dymisorie (na mocy kan. 1018 albo kan. 1019) do wysłania tych dymisoriów jakiegokolwiek biskupowi, określonego imieniem, nazwiskiem, miejscowością, w której przebywa, lub do wielu biskupów, np. jakiegoś kraju, albo nawet do jakiegokolwiek biskupa obrządku łacińskiego, który zgodnie z kan. 1015 §§1-2 może święceń udzielić.

Biskup, do którego posyła się dymisorie winien pozostawać w łączności ze Stolicą Apostolską. Dymisorie skierowane do biskupa nie utrzymującego jedności ze Stolicą Apostolską nie mają mocy prawnej, a otrzymujący święcenia od takiego biskupa podlega suspensie *laetae sententiae* co do udzielania święceń w ciągu roku (kan. 1383).

Również dymisorie zaadresowane do biskupa innego obrządku niż kandydat do święceń, są niezgodne z prawem. Szafarz święceń bowiem nie może bez indultu Stolicy Apostolskiej udzielić święceń kandydatowi należącemu do innego obrządku (kan. 1015 §2).

KKKW, kan. 752. Biskup eparchialny własny może posłać dymisorie do jakiegokolwiek biskupa Kościoła *sui iuris*, ale nie do biskupa innego Kościoła niż ten, do którego należy kandydat do święceń, chyba że za zgodą wymienionych w kan. 748 §2. W kan. 748 §2 wymienia się Stolicę Apostolską i patriarchę, którzy mogą zezwolić biskupowi eparchialnemu na udzielenie święceń nie własnemu podwładnemu.

7.3.5. Sprawdzenie autentyczności dymisoriów (kan. 1022)

Kan. 1022 poleca biskupowi, który otrzymał dymisorie, aby upewnił się co do ich autentyczności. W przeszłości nie zawsze było to takie łatwe. Jeśli kandydat do święceń przywoził dymisorie z da-

leckiego kraju, a podpis biskupa wystawiającego dymisorie czy jego pieczęć niewiele mówią, zaś sam kandydat do święceń zjawiał się na krótko przed wyznaczonym już czasem święceń i brakowało czasu na sprawdzenie autentyczności dymisoriów, szafarz nie musiał wcale święceń udzielić. Zresztą biskup, do którego posyła się dymisorie, nie musi ich wcale przyjąć. Nie ma obowiązku przyjęcia dymisoriów. Może być tylko obowiązek moralny, gdyby np. biskup, do którego skierowano dymisorie, był jedynym na tym terenie, albo też dymisorie są zaadresowane na jego nazwisko i kandydat do święceń nie może z nimi udać się do innego biskupa, bo ich przecież nie przyjmie. Ale i w takim przypadku biskup musi być pewien autentyczności dymisoriów, inaczej nie tylko nie ma obowiązku, ale nawet nie może święceń udzielić. Dziś środki komunikacji między ludźmi tak się rozwinęły, że nie będzie chyba nigdy trudności z ustaleniem autentyczności dymisoriów.

Kan. 1052 §3 stwierdza, iż biskup, który otrzymuje dymisorie, nie powinien promować kogoś do święceń, jeśli ma wątpliwości co zdadności kandydata do święceń.

7.3.6. Warunki postawione w dymisoriach (kan. 1023)

Dymisorie o ile nie pozostawiają wątpliwości co do ich wiarogodności, mają moc dokumentu uprawniającego do udzielenia święceń. Wydane w celu udzielenia święceń, winny ten cel osiągnąć, jak przywilej czy udzielona łaska (kan.78 §1). Czas ważności dymisoriów z zasady jest więc nieograniczony, chyba że biskup wystawiający dymisorie postanowi inaczej albo też postawi jakieś warunki do ważności aktu. Ale też, jak długo dymisorie nie zostaną wykonane czyli święcenia udzielone, wystawiający je lub jego następca może je odwołać. W takim przypadku dymisorie zaraz tracą moc prawną, co trzeba zakomunikować kandydatowi do święceń.

Fakt utraty władzy na skutek zrzeczenia się urzędu lub przeniesienia na inny urząd wystawiającego dymisorie, względnie jego śmierć, nie ma wlywu na ważność dymisoriów (kan. 1023). Zgodnie bowiem z kan. 46 akt administracyjny nie traci mocy z chwilą utraty prawa przez tego, kto go wydał, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono.

KKKW, kan. 753. Ten, kto wystawia dymisorie, a także jego następca, może je ograniczyć warunkami lub odwołać. Nie wygasają natomiast, jeśli wystawiający je traci władzę.

Zakończenie

1. Udzielanie święceń prezbiteratu przez prezbiterów w historii Kościoła jest zupełnie pewne. Hubert Müller wyjaśnia to w ten sposób, iż papież nie udziela prezbiterom władzy udzielania święceń, tylko upoważnia ich w indulcie do skorzystania w poszczególnym przypadku z władzy święceń, jaką posiadają. Z tego wynika, iż różnica między biskupami a prezbiterami nie polega na tym, iż pierwsi udzielają święceń prezbiteratu, a drudzy nie udzielają tych święceń, bo właśnie udzielają. Polega zaś na tym, że prezbiterzy potrzebują specjalnego indultu od papieża, aby w poszczególnym przypadku mogli święceń prezbiteratu udzielić²⁹².

2. Według G. Ghirlandy fakty udzielania święceń prezbiteratu przez prezbiterów miały wpływ na pracę Soboru Watykańskiego II. Widoczne to jest w opracowywanych podczas Soboru Watykańskiego II schematach konstytucji o Kościele. W pierwszym schemacie (z 1962 r.) czytamy; biskup konsekrowany w żaden sposób nie może stać się zwykłym kapłanem lub laikiem i nie może utracić władzy udzielania sakramentu bierzmowania i sakramentu święceń ministrów Kościoła. Z tego wynika, iż biskupi są wyżsi od prezbiterów w hierarchii święceń (*Acta synodalia Sacrosancti Concilii Vaticani Secundi, Typis Polyglottis Vaticanis 1970-1980, I-IV, 23*). Drugi schemat konstytucji o Kościele nie wspomina o stałości władzy biskupów odnośnie do udzielania święceń ani o ich wyższości w hierarchii święceń nad prezbiterami. Zaś schemat trzeci tejże konstytucji o Kościele i uchwalony jej tekst *Lumen gentium* ogranicza się jedynie do stwierdzenia, iż biskupi są szafarzami wyższych (teraz już nie ma wyższych, bo nie ma też niższych święceń – pozostają święcenia) święceń (nr 26). To stwierdzenie jest do pogodzenia z faktami udzielania święceń prezbiteratu przez prezbiterów. Nie mówi też, iż z prawa Bożego jedynie biskupi mogą święcić diakonów i prezbiterów²⁹³.

De ordinationis ministro (canones 1012 – 1023)

Dissertatio haec proemio, parte principali et conclusione constat. In proemio canones 1012-1023 Codicis Iuris Canonici Joannis Pauli II argumentum huius dissertaculæ esse, dicitur.

²⁹² De differentia inter episcopatum et presbyteratum iuxta doctrinam Concilii Vaticani II; *Periodica de re morali canonica liturgica* 59 (1970) fasc.4, p. 612.

²⁹³ *Il Codice Vaticano II. I sacramenti della Chiesa*, Bologna (1989), p. 264-265.

Pars principalis opusculi in septem particulas subdividitur, nempe:

1. Episcopus consecratus est minister sacrae ordinationis (can 1012);
2. In episcopum ordinare licet solummodo cum mandato pontificio (can. 1013);
3. Episcopum consecrant consecrator principalis et saltem duo consecrantes (can. 1014);
4. Diaconum et presbyterum ordinat episcopus proprius vel alius episcopus cum litteris dimissorialibus episcopi proprii (can. 1015);
5. Episcopus proprius eorum qui clero saeculari se adscribi intendunt, est episcopus dioecesis in qua promovendus habet domicilium, aut dioecesis cui promovendus sese devovere intendit. Quod attinet ad ordinationem presbyteralem diaconorum, est episcopus dioecesis, cui diaconus est incardinatus (can. 1016);
6. Episcopus intra propriam dioecesim ordines conferre potest. Extra propriam dioecesim ordines non confert nisi cum licentia episcopi dioecesanani (can 1017).
7. Iuxta can. 1018 §1 pro saecularibus litteras dimissoriales dare possunt:
  - 7.1. episcopus proprius, de quo in can. 1016;
  - 7.2. administrator apostolicus;
  - 7.3. vicarius et praefectus apostolicus;
  - 7.4. administrator dioecesanus, de consensu collegii consultorum;
  - 7.5. pro-vicarius et pro-prefectus apostolicus de consensu consilii, de quo in can. 495 §2:

Pro membris instituti religiosi clericalis iuris pontificii aut societatis vitae apostolicae iuris pontificii perpetuo et definitive instituto aut societati adscriptis, litteras dimissoriales ad diaconatum et presbyteratum confert superior maior. Idem valet pro praelaturis personalibus, quae ab Apostolica Sede eriguntur, quarum praelatus membra incardinat et ad ordines promovet (cf can. 295 §1). Et etiam pro institutis saecularibus iuris pontificii, quae ad normam can. 266 §3 suos sodales instituto incardinat (cf can. 715 §2).

Ceteris superioribus concessa indulta revocata sunt. Hac de causa superiores maiores cuiusvis instituti aut societatis litteras dimissoriales concedere non possunt, quia ordinatio eorum subditorum iure clericorum saecularium regitur (can. 1019 §2).

Litterae dimissoriae ne concedantur, nisi habitis antea omnibus testimoniis et documentis, quae ad normam canonum 1050 et 1051 exiguntur (can. 1020).

Litterae dimissoriae mitti possunt ad quemlibet episcopum communionem cum Sede Apostolica habentem. Episcopus ritus latini ordinare potest subditum eiusdem ritus, *non vero ritus orientalis vel ritus diversi a ritu episcopi ordinantis* (can. 1021).

Episcopus ordinans certior fieri debet de germana litterarum fide, antequam ad ordinationem procedat (can. 1022).

Iuxta can. 1023 litterae dimissoriae ab ipso auctore aut ab eius successore circumscribi limitibus quoad tempus, locum aut alia adiuncta, aut revocari possunt, sed semel concessae non extinguuntur, resoluto iure concedentis.

In conclusione exponitur opinio, iuxta quam presbyteri possunt ordinare presbyterum solummodo obtento mandato pontificio.